DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI

ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINA YÖNELİK BİLGİ VE FARKINDALIK DÜZEYLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Vasfiye CAN

DİYARBAKIR- 2016

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI

ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINA YÖNELİK BİLGİ VE FARKINDALIK DÜZEYLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

(Diyarbakır İli Örneği)

HAZIRLAYAN
Vasfiye CAN

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Behçet ORAL

DİYARBAKIR- 2016

KABUL VE ONAY

Eğitim Bilimleri Enstitü Müdürlüğüne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Eğitimi Bölümü Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan:	Yrd. Doç. Dr. Cevdet EPÇAÇAN
Üye/Danışman:	Prof. Dr. Behçet ORAL
Üye:	Yrd. Doç. Dr. Taha YAZAR

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım

...../...../.....

Doç. Dr. Rıfat EFE

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi D.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Vasfiye CAN

ÖNSÖZ

Tez çalışmam boyunca yönlendirmeleri ile destek veren, yol gösteren, şahsi kütüphanesini herhangi bir sınır koymadan kullanmama izin veren değerli hocam ve danışmanım Sayın Prof. Dr. Behçet ORAL'a teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Yüksek lisans eğitimim boyunca kendilerinden ders aldığım, bilgi ve birikimlerinden yararlandığım Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü öğretim üyeleri Sayın Doç. Dr. Mikail SÖYLEMEZ, Sayın Doç. Dr. Bayram AŞILIOĞLU, Sayın Yrd. Doç. Dr. Ahmet ÇOBAN, Sayın Yrd. Doç. Dr. Abidin DAĞLI ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Taha YAZAR'a saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Tezin yürütülmesi sırasında bana her türlü öneri, yardım ve kolaylığı sağlayan, bilgi paylaşımı konusunda cömert davranan değerli arkadaşım Araş. Gör. Sedef SÜER'e sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Tecrübe ve bilgi birikimi ile hayatımın ve çalışmamın her aşamasında işlerimi kolaylaştıran, desteğini ve yardımını hep hissettiğim sevgili eşim Altan CAN'a içtenlikle teşekkür ederim.

Tez çalışmam sırasında maddi ve manevi desteğini hep hissettiğim kıymetli annem başta olmak üzere aileme teşekkürlerimi sunarım.

Varlıkları ile güç kazandığım, yegâne mutluluk kaynağım, güzel oğullarım Halit Aydın, Fatih ve güzel kızım Safiye Begüm'e en içten şefkat ve muhabbet hislerimi sunarım.

VASFİYE CAN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ... iii
İÇİNDEKİLER ... iv
ÖZET ... vi
ABSTRACT ... viii
TABLOLAR LİSTESİ ... x
ŞEKİLLER LİSTESİ ... xiii
KISALTMALAR LİSTESİ ... xiv
BÖLÜM I ... 1
GİRİŞ ... 1
1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI ... 3
1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ ... 4
1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI ... 5
1.4. ARAŞTIRMANIN SAYILTISI ... 5
BÖLÜM II ... 6
KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR ... 6
2.1. KURAMSAL ÇERÇEVE ... 6
2.1.1. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARININ TANIMI VE KAPSAMI ... 8
2.1.1.1. Fiziksel İstismar ... 12
2.1.1.2. Cinsel İstismar ... 15
2.1.1.3. Duygusal İstismar ... 19
2.1.1.4. Ekonomik İstismar ... 20
2.1.1.6. Fiziksel İhmal ... 23
2.1.1.7. Duygusal İhmal ... 24
2.1.1.8. Cinsel İhmal ... 25
2.1.2. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINA TARİHSEL BAKIŞ ... 25
2.1.3. ÇOCUK İHMALİ VE İSTİSMARININ DÜNYA'DAKİ DURUMU ... 27
2.1.4. ÇOCUK İHMALİ VE İSTİSMARININ TÜRKİYEDE'Kİ DURUMU ... 29
2.1.5. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINDA RİSK FAKTÖRLERİ ... 32
2.1.5.1. Çocuğa Ait Risk Faktörleri ... 32
2.1.5.2. Aileye Ait Risk Faktörleri ... 33
2.1.5.3. Çevreye Ait Risk Faktörleri ... 34
2.1.6. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARININ ÖNLENMESİ ... 34
2.1.7. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINDA BİLDİRİM ... 38
2.1.8. TÜRK HUKUK SİSTEMİNDE ÇOCUK İHMALİ VE İSTİSMARI ... 41
2.1.9. ÇOCUK İHMALİ VE İSTİSMARINI AÇIKLAMAYA YÖNELİK KURAMLAR ... 42
2.1.10. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARININ SONUÇLARI ... 43
2.2. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARININ DEĞERLENDİRİLMESİ ÜZERİNE TÜRKİYE'DE VE YURT DIŞINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR ... 44
BÖLÜM III ... 50
YÖNTEM ... 50
3.1 ARAŞTIRMA MODELİ ... 50
3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM ... 50
3.3. VERİ TOPLAMA ARACI ... 52
3.4 ARAŞTIRMA VERİLERİNİN TOPLANMASI ... 52
3.5. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİNDE KULLANILAN TEKNİKLER ... 53

BÖLÜM IV 54
BULGULAR 54
4.1. Öğretmen Adaylarının Çocuk İhmal Ve İstismarı İle İlgili Bilgi Ve Farkındalık Düzeylerine İlişkin Bulgular 54
4.2. Öğretmen Adaylarının Çocuk İhmal Ve İstismarını Tanımlama Durumları 56
4.3. Öğretmen Adaylarının Çocuk İhmal Ve İstismarını Bildirim Durumlarına İlişkin Bulgular 61
4.4. Öğretmen Adaylarının Kişisel Özellikleri İle Eğitsel Faaliyetleri Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular 63
4.5. Öğretmen Adaylarının Kişisel Özellikleri İle Bildirim Durumları Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular 68
4.6. Öğretmen Adaylarının Kişisel Özellikleri İle Ülkemizdeki İhmal Ve İstismar Olaylarını Diğer Ülkeler İle Kıyaslama Durumları Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular .. 71
4.7. Öğretmen Adaylarının Eğitsel Faaliyetleri Arasındaki İlişkiye Dair Bulgu 74
BÖLÜM V 76
TARTIŞMA 76
BÖLÜM VI 89
SONUÇ VE ÖNERİLER 89
6.1. Eğitim Fakültelerine Öneriler: 89
6.2. Milli Eğitim Bakanlığına Öneriler: 90
6.3. Ailelere Öneriler: 90
6.4. Diğer Kurumlara Öneriler: 90
KAYNAKÇA 92
EK 98
ÖZGEÇMİŞ 102

ÖZET

Öğretmen Adaylarının Çocuk İhmal ve İstismarına Yönelik Bilgi ve Farkındalık Düzeylerinin Değerlendirilmesi

Bir toplumun kültür seviyesinin ileri ya da geri olarak değerlendirilmesinde o toplumda çocuklara verilen değer belirleyici nitelikte olmaktadır. Fakat gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun hala dünyanın birçok ülkesinde çocuğa uzak veya yakın çevresi tarafından kötü muamele edilebilmektedir. Kimi çocuk yaşına uygun olmayan ağır işlerde çalıştırılırken, kimi çocuk da savaş ortamında yaşamak zorunda bırakılmaktadır. Bazı çocuklar ise; birçok hayati ihtiyacını karşılayamamakta, sonuçta da ya sakat kalmakta ya da yaşamını yitirmektedirler. Bu çalışma, kendilerine büyük görevler düşen öğretmen adaylarının, çocuk ihmal ve istismarı konusundaki bilgi ve farkındalık düzeylerini belirlemek amacı ile yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören 1027 son sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında çalışma grubunun tümüne ulaşılmaya çalışılmıştır. Ancak gönüllülük arz ettiğinden çalışma toplam 481 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri, öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarı hakkındaki bilgi ve farkındalık düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilen "Öğretmen Adaylarının Çocuk İhmal ve İstismarına Yönelik Bilgi ve Farkındalık Düzeylerinin Değerlendirilmesi Anketi" aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma sonucu elde edilen veriler, SPSS paket programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Bu çalışmaya katılan 481 öğretmen adayından %60,1'i lisans eğitimleri sırasında çocuk istismar ve ihmali ile ilgili hiçbir eğitim almadığını, %83,5'i çocuk koruma kanunu hakkında hiç bilgilendirilmediğini, %87'si konu hakkında herhangi bir eğitim, kurs veya konferansa katılmadıklarını ve %80,3'ü bu konuda bilgilendirilme gereksinimi duyduklarını belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarından %76,5'i çocuk ihmal ve istismarını kanunlara göre bildirmek zorunda olduklarını belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının %54,1'i çocuk istismar ve ihmalini bildirecekleri yer olarak Polisi tercih etmişlerdir. Çocuk ihmal ve istismarını kanunlara göre bildirmek zorunda olmadıklarını düşünen öğretmen adaylarının %63,6'sı bildirim yapmama nedenlerini "Sosyal servislerin konu ile ilgilenmeyeceğini düşündüğüm için" olarak ifade etmiştir. Araştırmaya katılan öğretmen adayları yazılı ve görsel medyanın konu ile ilgili yayınlarını %43 oranında "çocuk ihmal ve istismarı konusunda gerekli

hassasiyet gösterilmiyor" şeklinde değerlendirmişlerdir. Ülkemizdeki ihmal ve istismar olaylarını diğer ülkeler ile karşılaştıran öğretmen adayları, ülkemizdeki ihmal ve istismar olaylarını diğer ülkelere oranla %57,5 oranında "yüksek" olarak değerlendirmiştir.

Sonuç olarak, ülkemizde öğretmen adaylarının çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili bilgi eksikliklerinin bulunduğu ve bu eksikliklerinin farkında oldukları, bu konuda daha fazla bilgi edinmeye ihtiyaçlarının olduğu, dolayısıyla da konu hakkındaki eğitim ve duyarlılıklarının artırılmasının gereği bir kez daha ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, ihmal ve istismar, farkındalık, öğretmen adayları

ABSTRACT

Assessment of Candidate Teachers' Knowledge and Awareness Levels Towards Child Neglect and Abuse

There is a direct relationship between the value given to children and the evaluation of the community's culture forward or back in a society. Despite this widespread opinion, there is still a physical, emotional and sexual unapproved treatment to the child by parents, the immediate surroundings, various sectors of the society in many countries of the world. Some of them are working as hard labour at a young age, some of them are forced to join the war. Some of them are stuck for many basic needs such as food, shelter, education and nurture, as a result of these conditions they stay in the disabled or lose their life. The purpose of this study is to determine the knowledge and awareness level of the candidate teachers who have major tasks in respect of child neglect and abuse. The population of the study consists of 1027 senior students studying at Ziya Gökalp Faculty of Education of Dicle University. The goal was to reach the whole population. However, since the participation was voluntary, a total of 481 candidate teachers participated in the study. "Assessment of Candidate Teachers' Knowledge and Awareness Levels Towards Child Neglect and Abuse" survey was carried through to determine the knowledge and awareness level of the candidate teachers in respect of child neglect and abuse. The data obtained in the study were analysed using SPSS packet programme.

481 candidate teachers participated in this study. 60.1% from participants had received no training on child neglect and abuse during their undergraduate education, 83.5% from participants are not informed at all about the child protection law, 87% from participants don't participate any education, course or conference about this subject, 80.3% from participants stated that they need to be informed about it. The 76.5% of candidate teachers said that they had to inform child neglect and abuse according to the law. The 54.1% of candidate teachers have preferred the police to report child abuse and neglect as their destination. 63% of the candidate teachers, who think they do not have to report child neglect and abuse by the law, stated causes of reporting failure that "because I thought social services would not deal with the issue of the subject". 43% of the candidate teachers, who participated in survey, evaluated written and visual media's publications on

the issue is that “is not showing the necessary sensitivity about child neglect and abuse”. When candidate teachers compared the incidents of neglect and abuse in our country with other countries, the rate of incidents of neglect and abuse in our country was found to be nearly 57.5% “higher” than the other countries.

In conclusion, necessity to increase the candidate teachers’ education and awareness level about child abuse and neglect is revealed again.

Key Words: Child, neglect and abuse, awareness, candidate teachers.

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
1.	Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Cinsiyetlerine Göre Dağılımları…….....	50
2.	Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Branşlarına Göre Dağılımları……	51
3.	Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımları …….....	52
4.	Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Aile Yapılarına Göre Dağılımları …….....	52
5.	Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Öğrenimleri Sırasında Konu Hakkında Bilgi Alma Durumlarına Göre Dağılımları ……...	54
6.	Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Konu Hakkında Bilgi Gereksinimi Duyup-Duymama Durumlarına Göre Dağılımları ……...	55
7.	Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Öğrenimleri Sırasında Çocuk Koruma Kanunu Hakkında Bilgi Alıp-Almama Durumlarına Göre Dağılımları …….....	55
8.	Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Konu Hakkında Eğitim, Kurs veya Konferans Alıp-Almama Durumlarına Göre Dağılımlar ……	55
9.	Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Konu Hakkında Kitap Okuma Durumlarına Göre Dağılımları ……..	56
10.	Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Çocuk İstismarını Tanımlama Durumlarına Göre Dağılımları …….....	57
11.	Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Çocuk İhmalini Tanımlama Durumlarına Göre Dağılımları …….....	58
12.	Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Yazılı ve Görsel Medyanın Konu ile İlgili Yayınlarını Değerlendirme Durumlarına Göre Dağılımları……..	59
13.	Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının İstismarı En Belirgin Gösteren Davranışı Değerlendirme Durumlarına Göre Dağılımları ……...	59

14. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının İhmali En Belirgin Gösteren Davranışı Değerlendirme Durumlarına Göre Dağılımları ……... 60

15. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Ülkemizdeki İhmal ve İstismar Olaylarını Diğer Ülkeler İle Karşılaştırma Durumlarına Göre Dağılımı ……..... 60

16. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının İhmal ve İstismar Şüphesinin Bildirimi İle İlgili Görüşlerinin Dağılımı ……... 61

17. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının İhmal ve İstismar Şüphesini Hangi Kuruma Bildireceklerine Dair Görüşlerinin Dağılımı ……... 61

18. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının İhmal ve İstismar Şüphesini Bildirmeme Nedenlerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı ……... 62

19. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Anlattıkları İhmal ya da İstismar Olaylarına İlişkin Dağılımları ……... 63

20. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Cinsiyetleri ile Konu Hakkında Eğitim, Kurs veya Konferans Alıp-Almama Durumları Arasındaki İlişki ……..... 64

21. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Cinsiyetleri ile Konu Hakkında Kitap Okuma Durumları Arasındaki İlişki …….. 64

22. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Sosyo-Ekonomik Düzeyleri ile Konu Hakkında Eğitim, Kurs veya Konferans Alıp-Almama Durumları Arasındaki İlişki ……..... 65

23. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Sosyo-Ekonomik Düzeyleri ile Konu Hakkında Kitap Okuma Durumları Arasındaki İlişki…… 65

24. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Aile Yapıları ile Konu Hakkında Eğitim, Kurs veya Konferans Alıp-Almama Durumları Arasındaki İlişki ……..... 66

25. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Branşları ile Öğrenimleri Sırasında Konu Hakkında Bilgi Alma Durumları Arasındaki İlişki ……... 66

26. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Branşları ile Konu Hakkında Eğitim, Kurs veya Konferans Alıp-Almama Durumları Arasındaki İlişki ……..... 67

27. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Branşları ile Konu Hakkında Kitap Okuma Durumları Arasındaki İlişki …….. 68

28. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Cinsiyetleri ile İhmal ve İstismar Şüphesinin Bildirimi İle İlgili Görüşleri Arasındaki İlişki …… 68

29. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Branşları ile İhmal ve İstismar Şüphesinin Bildirimi İle İlgili Görüşleri Arasındaki İlişki ……... 69

30. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Konu Hakkında Eğitim, Kurs veya Konferans Alıp-Almama Durumları ile İhmal ve İstismar Şüphesinin Bildirimi İle İlgili Görüşleri Arasındaki İlişki ……... 70

31. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Konu Hakkında Eğitim, Kurs veya Konferans Alıp-Almama Durumları ile Adaylarının İhmal ve İstismar Şüphesini Hangi Kuruma Bildireceklerine Dair Görüşleri Arasındaki İlişki ……..... 70

32. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Cinsiyetleri ile Ülkemizdeki İhmal ve İstismar Olaylarını Diğer Ülkeler İle Kıyaslama Durumları Arasındaki İlişki ……..... 71

33. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Sosyo-ekonomik Düzeyleri ile Ülkemizdeki İhmal ve İstismar Olaylarını Diğer Ülkeler İle Kıyaslama Durumları Arasındaki İlişki ……..... 72

34. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Aile Yapıları ile Ülkemizdeki İhmal ve İstismar Olaylarını Diğer Ülkeler İle Kıyaslama Durumları Arasındaki İlişki ……... 72

35. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Branşları ile Ülkemizdeki İhmal ve İstismar Olaylarını Diğer Ülkeler İle Kıyaslama Durumları Arasındaki İlişki ……..... 73

36. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Konu Hakkında Eğitim, Kurs veya Konferans Alıp-Almama Durumları ile Ülkemizdeki İhmal ve İstismar Olaylarını Diğer Ülkeler İle Kıyaslama Durumları Arasındaki İlişki ……..... 74

37. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Konu Hakkında Eğitim, Kurs veya Konferans Alıp-Almama Durumları ile Konu Hakkında Kitap Okuma Durumları Arasındaki İlişki ……..... 74

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
1.	Çocuk istismarından şüphelenilen durumlarda izlenebilecek akış şeması……....	40

KISALTMALAR LİSTESİ

1. **UNESCO :** Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
2. **UNICEF:** Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
3. **ILO :** Uluslararası Çalışma Örgütü
4. **IPEC:** Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Projesi
5. **WHO:** Dünya Sağlık Örgütü
6. **SHM:** Sosyal Hizmetler Müdürlüğü
7. **SSYB**: Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı
8. **SHÇEK:** Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
9. **SPSS:** Sosyal Bilimler için İstatistik Paket Programı (Statistical Package for the Social Sciences)
10. **ÇHS:** Çocuk Hakları Sözleşmesi
11. **TCK:** Türk Ceza Kanun
12. **B.M:** Birleşmiş Milletler
13. **TÜİK:** Türkiye İstatistik Kurumu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bir çocuk doğduğu andan büyüyünceye kadar sevgiye, ilgiye, korunmaya ve bakıma muhtaçtır. Bu sevgi ve korunma ihtiyacı anne karnından başlayıp bir ömür boyu sürmektedir. Çocuk dünyayı anne babasının yardımı ile tanır. Dünyaya geldiğinde dünyanın nasıl bir yer olduğu, orada nasıl yaşaması ve ne yiyip içmesi gerektiği hususunda çocuğun hiçbir bilgisi yoktur. Çocuk, beslenme şeklinden insanlarla kuracağı ilişkiye kadar her şeyi anne ve babasından öğrenir. Çocuk, anne ve babaya bakım ve beslenme açısından muhtaç olduğu gibi sevgi ve ilgi konusunda da muhtaçtır. Bu yüzden anne ve babanın çocuğa vereceği ilgi, alaka ve eğitim çok önemlidir.

Çocuk ailesinde bulduğu sevgi ve huzur ile davranışlarını, topluma uyumunu ve diğer insanlarla olan ilişkilerini düzenler. Bu yüzden gelecek nesillerin iyi yetişmesi, anne ve babanın ilgi ve alakasına bağlıdır. Bu sebeple ebeveynlerin ve diğer yetişkinlerin çocuğa karşı sergiledikleri tutum ve davranışlar ve çocuğun yetiştirildiği ortam onun sağlıklı bir kişilik geliştirmesi açısından oldukça önemlidir (Kurtay, 2012).

Çocuğun iyi bir şekilde yetişmesinde anne babanın çocuğa vereceği eğitim onun geleceği adına oldukça önemlidir. Çocuk karşılaştığı yeni olay ve durumlara daha önce ailesinden edindiği bilgi ve beceriler ile karşılık verecektir. Elbette anne ve babanın çocuğun karşılaşabileceği her durumu kontrol altında tutması mümkün değildir. Bu noktada ebeveynlerin yapması gereken; temel davranış kalıplarını çocuklarına öğretmek ve çocukların bu davranışları edinip edinmediklerini takip etmektir. Çünkü bilgilerin davranışa dönüşmesi zaman almaktadır. Öğrendiklerini yeri ve zamanı geldiğinde kullanmak da çocuğun tasarrufundadır.

Her anne babanın mutlaka bilgi sahibi olması gereken önemli konulardan biri çocuk ihmal ve istismarıdır. İhmal ve istismara maruz kalmak çocukların kişiliğini ve duygusal yaşantısını doğrudan etkilemekte, gelecekteki yaşantısında olumsuz bir kişilik geliştirmesine sebebiyet vermektedir. Kurtay (2012), "Çocuk İstismarı"nı, çocuğun sağlığını, bedensel ve psikolojik gelişimini olumsuz etkileyen, bir yetişkin, toplum ya da devlet tarafından bilerek ya da bilmeyerek yapılan hareket ya da davranışlar olarak tanımlarken, "Çocuk İhmali"ni de çocuğun ruh ve beden sağlığı ve gelişimi için gerekli ihtiyaçların karşılanmaması olarak

tanımlamaktadır. İhmal ve istismarı birbirinden ayıran en temel noktayı ise istismarın aktif, ihmalin ise pasif bir olgu olması olarak açıklamaktadır. Çocuk ihmal ve istismarının, çocuğun normal fiziksel ve zihinsel gelişimini kısıtlayıcı fiziksel, duygusal ve cinsel ihmal ve istismarı içerdiğini belirtmektedir.

Çocukların huzur ve mutluluğu konularında, çocukların yaşatılması, korunması ve geliştirilmesi açılarından gerekli standart ve koşulları belirleyen Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocukların huzur ve mutluluğunun temin edilmesi konularında devletin, toplumun ve ailenin sorumluluklarını açıklamaktadır. Çocuk Hakları Sözleşmesinde çocuğun ruh ve beden sağlığı, eğitimi ve gelişimi gibi konular temel mevzular olarak ele alınmaktadır. Bu temel mevzular içerisinde çocuk ihmal ve istismarı önemli bir yer tutmaktadır (Aral & Gürsoy, 2001:151).

Toplumların geleceklerini sağlam temellere oturtabilmeleri için en önemli koşul bireylerin bedensel ve ruh sağlığını koruyarak yetişmelerini sağlamaktır. Bu yüzden Avrupa ülkeleri ve Amerika başta olmak üzere birçok dünya ülkesi, geleceğini sağlam temellere oturtmak için çocukların sağlıklı bir şekilde yetiştirilmesi için ciddi çaba sarf etmektedir.

Konu ile ilgili yaşanan birçok gelişmeye rağmen gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun hala dünyanın birçok ülkesinde çocuğa uzak veya yakın çevresi tarafından kötü muamele edilebilmektedir. Kimi çocuk yaşına uygun olmayan ağır işlerde çalıştırılırken, kimi çocuk da savaş ortamında yaşamak zorunda kalmaktadır. Bazı çocuklar ise; hayati ihtiyaçlarını karşılayamamakta, sonuçta da ya sakat kalmakta ya da yaşamını yitirmektedirler (Pala, 2011: 2).

Ülkemizdeki çocuk istismarı ve ihmaline ilişkin duruma bakıldığında bilgilerin, polise, hastaneye, adliyeye ve basına yansıyan olaylarla sınırlı kaldığı görülmektedir. Hâlihazırda bütün bilgilerin toplandığı bir veri sisteminin olmaması nedeniyle durum net olarak tespit edilememektedir. Saklı kalan veya müdahale edilemeyen olgulardaki her çocuğun, ihmal ve istismar sonlandırılmadığı sürece, ihmal edici ve istismarcı bir yetişkin olma olasılığı bulunmaktadır (Tugay, 2008: 3).

İhmal ve istismar olayları ile ilgili net rakamlar bulunmamasına rağmen pek çok ülkede çocuğa karşı şiddetin uygulandığı vakalara sıklıkla rastlanmaktadır. Bu konuda çocuğun yaşı ne kadar küçük olursa risk o kadar yüksek olmaktadır. 0-6 yaş arasındaki çocukların ihmal ve istismara uğrama oranı daha büyük çocuklarla karşılaştırıldığında

hemen hemen iki kat daha fazladır (Kocaer, 2006: 7). Tüm bunlar göz önüne alındığında başta kamuoyunda bir farkındalığın oluşturulması gerekmektedir. İhmal ve istismara maruz kalan çocukların koruma altına alınması ve tedavi edilmeleri oldukça önemlidir. Bu konu ile ilgilenen profesyonel merkez ve kadroların oluşturulması ya da mevcutların sayı ve kalitelerinin artırılması, ihmal ve istismarla ilgili kanun maddelerinin uygulanabilirliğinin kolaylaştırılması gibi bir dizi tedbirlerin alınması gerekmektedir. Alınacak bu tedbirlerin arasında önemli bir husus da konuyla ilgili meslek gruplarının eğitilmesi gerekliliğidir.

Çocukların aileleri dışında vakitlerinin çoğunu geçirdikleri ortamın okullar olduğu düşünülürse onlarla yakın etkileşim halinde olan öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarını fark etme, önleme ve müdahale etme konularında bilgi sahibi olmaları hayati önem taşımaktadır. Bu yüzden geleceğin öğretmenlerini yetiştiren üniversitelerin eğitim fakültelerinde okuyan öğretmen adaylarına, çocuk ihmal ve istismarı konusuyla ilgili nitelikli bilgiler verilerek donanımlı bir şekilde yetiştirilmeleri sağlanmalıdır.

1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışma öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarına ilişkin bilgi ve farkındalık düzeylerini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.

Bu amaç çerçevesinde aşağıda yer alan sorulara cevap aranmıştır:

1. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının öğrenimleri süresince çocuk ihmal ve istismarı hakkında bilgi alma, daha fazla bilgiye gereksinim duyma, eğitim, kurs veya konferans alıp almama, kitap okuma, çocuk koruma kanunu hakkında bilgi alıp almama, yazılı ve görsel medyanın konu ile ilgili yayınlarını değerlendirme ve çocuk ihmal ve istismarının göstergelerini tanıma durumları nasıldır?
2. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarını tanımlama, bildirme ve ülkemizi diğer ülkeler ile karşılaştırma durumları nasıldır?
3. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyetleri, sosyo-ekonomik düzeyleri, aile yapıları ile çocuk ihmal ve istismarı hakkında eğitim, kurs veya konferans alıp almama ve kitap okuma durumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının branşları ile öğrenimleri sırasında

çocuk ihmal ve istismarı hakkında bilgi alma, herhangi bir eğitim, kurs veya konferans alıp almama ve kitap okuma durumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

5. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyetleri ve branşları ile ihmal ve istismar şüphesinin bildirimi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
6. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarı hakkında eğitim, kurs veya konferans alıp almama durumları ile ihmal ve istismar şüphesinin bildirimi ve ihmal ve istismar şüphesini hangi kuruma bildireceklerine dair görüşleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
7. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyetleri, sosyoekonomik düzeyleri, aile yapıları, branşları ve konu hakkında eğitim, kurs veya konferans alıp almama durumları ile ülkemizdeki ihmal ve istismar olaylarını diğer ülkeler ile kıyaslama durumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
8. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarı hakkında eğitim, kurs veya konferans alıp almama durumları ile konu hakkında kitap okuma durumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

6-15 yaş arası çocukların evleri haricinde en çok vakit geçirdikleri ortam okullarıdır. Öğretmenlerin çocuklarla sınıf ortamında sürekli iletişim halinde olmaları ve çocuk eğitimi konusunda daha fazla bilgi ve tecrübe sahibi olmaları nedeniyle, ihmal ve istismara maruz kalan çocukların tespiti ve korunmasında öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Fakat ihmal ve istismar olaylarına müdahale sırasında yapılan yanlışlar sonucu çocuğun ya da ailenin mağdur olması durumu, öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmali konusunda eğitilmeleri gerekliliğini de ortaya koymuştur. (Pala, 2011: 42).

Bu araştırmanın öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili bilgi ve farkındalık düzeylerine ilişkin bilgi vermesi amaçlanmıştır. Böylece eğitim fakültesi öğrencilerinin görüşlerine dayanılarak yapılan değerlendirme sonucunun, öğretmen adaylarının eğitimleri sırasında mevcut programın işleyen ve aksayan yönlerinin

saptanmasına yardımcı olarak, konu ile ilgili değişikliklerin yapılmasına ışık tutması beklenmektedir.

Çalışmaya 2014-2015 öğretim yılında Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi ilköğretim ve ortaöğretim son sınıf öğrencileri dahil edilmiştir. Bu bölümlerin seçilmesinin nedeni, çocuk ihmali ve istismarının tanınmasında ve önlenmesinde önemli rolü olan öğretmenlerin, mezuniyet sonrası çocukların aile dışında yalnız kaldığı ve sosyal bir ortamı paylaştığı ilköğretim ve ortaöğretim okullarında görev alacak olmalarıdır.

Bu araştırmanın literatürdeki diğer araştırmalardan farkı, örneklem büyüklüğünün ve örneklemin seçildiği lisans programı çeşitliliğinin daha çok olmasıdır. Araştırma bulguları ve sonuçlarının ilerdeki bilimsel çalışmalar için araştırmacılara yol göstereceği ve hayati öneme sahip olan çocuk ihmal ve istismarı konusunun öğretmen adayları açısından değerlendirilmesinin çalışmaya değer olduğu düşünülmektedir.

1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

1-Araştırma, 2014-2015 eğitim öğretim yılında Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi'nde öğrenimine devam eden 481öğretmen adayından elde edilen bulgular ile sınırlıdır.

2-Araştırma, "Öğretmen Adaylarının Çocuk İhmal ve İstismarına Yönelik Bilgi ve Farkındalık Düzeylerini Değerlendirme Anketi'nde yer alan maddeler ve kişisel bilgilere ait sorular ile sınırlıdır.

1.4. ARAŞTIRMANIN SAYILTISI

1- Araştırmaya katılan öğretmen adayları ankette yer alan sorulara içten bir şekilde cevap vermişlerdir.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. KURAMSAL ÇERÇEVE

Genel anlamda çocukluk devresi bir bebeğin konuşma ve yürüme becerilerini kazandıktan sonra ergenliğe kadar geçirdiği zaman dilimine denilmektedir. Birleşmiş Milletler 0-18 yaş arasındaki insanları çocuk olarak kabul etmektedir. Tarihsel süreçteki çocuk kavramına bakıldığında, antik çağdaki çocuk, toplumsal kültür ve yasalar çerçevesinde yetiştirilmesi gerekli olan küçük bir yurttaş olarak görülmekteydi. Babil'de kız ve erkek çocukları altı yaşında okula giderdi. Diğer çocuklar gibi yoksul çocuklar da okuma ve yazma öğrenirlerdi. Eski Roma'da ise kızlar ve erkekler, katı disiplin kurallarının olduğu okullara giderlerdi. Ortaçağdaki yaygın çocuk imgesine bakıldığında çocuk bir meta veya kölelik zihniyetiyle taşınır bir eşya olarak algılanmaktaydı. Disiplinin katı, cezaların da ağır olduğu bu dönemde, kölelerin çocukları hayvanlarla birlikte yaşar ve çalıştırılırlardı. ABD' de sömürgecilik zamanlarında, çocuklar her türlü işte çalıştırılacak çıraklar olarak görülmekteydi. Endüstri devrimiyle birlikte, çocuk imgesi ucuz bir şekilde çalıştırılabilen fabrika işçiliğinden, fabrikada çalışan çırak imgesine dönüşmüştür (Elkind, 1993: 35).

Kendi tarihimizdeki kaynaklar incelendiğinde, her dönemde çocuğa değer verildiği ve çocuğun aile içinde belirli saygınlığa sahip olduğu görülmektedir. Ünlü düşünür Gazali'ye göre çocuğun kalbi saf cevherdir. Yani çocuk kendisine öğretilen her şeyi kabul etmeye hazır olan, bu yüzden iyi bir insan olabilmesi için iyi eğitilmesi gereken bir varlıktır. Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın Marifetname'sinde, çocuğun doğumundan olgunlaşmasına kadar ki geçen süre için birçok tavsiye verilmiştir. Tıbbın babası olarak kabul edilen İbn-i Sina'nın da çocuğa büyük önem verdiği, beden sağlığı ile ruh sağlığı arasında ki ilişkiye eserlerinde dikkat çektiği görülmektedir (Yavuzer, 1998a:19).

Tarihte çocukların asker olarak savaşa dahil edildiği, bu durumun ahlaki olarak uygun görülmediği durumlarda bile askeri propaganda için kullanıldığı bilinmektedir. Hatta bu durumun normal kabul edildiği yer ve zamanlar da olmuştur. Geçtiğimiz yüzyılda başta UNICEF olmak üzere birçok örgüt ve sivil toplum kuruluşlarının bu soruna ciddi şekilde değindikleri görülmektedir. Yürüttükleri lobi çalışmaları sonucunda ise 2000 yılında Çocuk Hakları Sözleşmesine ek olarak "Çocukların Silahlı Çatışmalara Dâhil Olmaları"

konusundaki İhtiyarî Protokol kabul edilmiş ve hali hazırda 110'u aşkın ülke tarafından imzalanmıştır (Polat & Güldoğan, 2010: 107).

Çocuk eğitimi konusundaki dini inanışları kısaca özetlemek gerekirse, Tevrat'ta yazılı on emirden birinin ana babaya boyun eğmek olduğu görülmektedir. Musevilik dininin temelini oluşturan bu "On Emir" de çocukların babaya mutlak itaat etmeleri gerekliliği üzerinde durulmakta ve babanın sözünden çıkan çocukların taşlanarak öldürüldüğü ifade edilmektedir. İbraniler'de de baba sözünden çıkan ya da babasına başkaldıran çocuğun cezası taşlanarak öldürülmektir. Hristiyanlığın doğuşuyla birlikte acıma, düşküne ve güçsüze yardım duyguları toplumlara yayılmaya başlamıştır. Kilise kimsesiz çocukları himayesi altına almış ve onları Tanrı yoluyla eğitmeye başlamıştır. Çok geçmeden çocuklar bu kez de din adına, kilise adına ezilmeye başlamışlardır. İncil, çocukların günah ürünleri olduğunu yazmakta, onları cehennemlik olmaktan kurtarmayı ise ana-babaların görevi olarak kabul etmektedir. Bu inanış gereği çocukta doğuştan var olan kötülükleri ve içindeki şeytanı kovmak için onu dövmek gerekmektedir (Kocaer, 2006: 12).

İslam dinine bakıldığında çocuklara verilen en büyük hakkın "hayat hakkı" olduğu görülmektedir. Cahiliye dönemindeki kız çocuklarının öldürme sebepleri arasında makam kaygısı, utanma, ekonomik kaygı, putlara kurban etme, savaş gibi hususlar vardı. Hz. Peygamber bu durumu değiştirerek savaşlarda dahi çocukların öldürülmesini yasaklamıştır. İslam dinindeki inanış, doğan her çocuğun İslam fıtratı üzerine doğduğudur. Bu da onların masum olmalarını sağlamaktadır. Çocuğa güzel terbiye vermek, bakımını sağlamak, sevmek, güzel ahlak ile yetiştirmek, okuma-yazma-yüzme-atıcılık gibi sosyal konuları öğretmek, onlara güzel isimler vermek, çocuklar arasında ayrım yapmadan öpmeye kadar her hususta eşit davranmak vs. çocuğun anne – baba üzerindeki haklarındandır (Budak, 2012:122).

Çocuğu koruma fikri, onun "bir insan" olarak taşıdığı değerin yanında, toplumu oluşturan en önemli öğe olması durumuna dayanır. İhmal ve istismar edilen çocukların varlığı, o toplumun kültür seviyesinin geri kalmış olmasının bir göstergesidir. Çağdaş uygarlığın ve toplumun en önemli öğesi olan çocuğun eğitilmesi ve yetiştirilmesi gerekli önlemlerin alınmasının yanı sıra, aile ve toplum nezdindeki yerini belirleyen hukuk kurallarına da bağlıdır. Gereksinimleri karşılanmamış, haklarından mahrum edilmiş, güçsüzlüğü nedeniyle yakın ve uzak çevresindeki kişilerin her türlü baskıda bulunabileceği

bir varlık olarak görülen çocuğun, hukuk kurallarıyla korunması gerekmektedir. Çocuk hukuku, çocuğun ana babasına, topluma ve devlete karşı haklarını düzenleyen kuralları kapsamaktadır (Akyüz, 2012: 1).

Bu anlamda en geniş kapsamıyla çocukların sahip olduğu haklar "Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi"nde (ÇHS) yer almaktadır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 20 Kasım 1989 yılında kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşme'si, insan hakları bağlamında "çocukluğun" yeni bir tanımını yapmaktadır. 54 maddeden oluşan sözleşme, Refah Hakları, Korumacı Haklar, Yetişkin Hakları, Ana Babaya Karşı Haklar şeklinde sınıflandırıldığı gibi kısaca Yaşama Hakkı, Korunma Hakkı, Gelişme Hakkı, Katılım Hakkı olarak da sınıflandırılabilir (Korkmaz,2014).

İnsanlık tarihinin hem fikir olduğu tek konu çocukların toplumun geleceği olduğu gerçeğidir. Fakat bu uğurda gösterilen nice mücadeleye rağmen hala milyonlarca çocuğun aç kalmasının, çocukluğunu ile yaşayamadan ölmesinin, düzgün eğitim alamamasının, çeşitli suçlara karışıp ıslah ve ceza evlerine düşmesinin önüne geçilememektedir. Bunun yanı sıra, çağdaş uygarlığın yetişkinler dünyasına yüklediği yeni sorunların çocuk sorunlarına da tüm ağırlığıyla yansıdığı görülmektedir (Yavuzer,1998b: 13).

2.1.1. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARININ TANIMI VE KAPSAMI

Dünyada özellikle son zamanlarda ekonomik krizlerin ortaya çıkması ve refah seviyesinin azalması ile birçok sorun ortaya çıkmıştır. Bu sorunların en önemlisi zor ve kötü koşullar altında yaşamak zorunda kalan çocukların varlığıdır. Bu çocuklar fiziksel, duygusal ve cinsel istismara uğramakta ve madde bağımlısı olmaktadırlar. Dünya Sağlık Örgütü'nün raporlarına göre dünyada 1-14 yaş grubundaki 40 milyon çocuk, istismar veya ihmale maruz kalmakta ve yardıma gereksinin duymaktadır. Çocuk istismarı, tekrarlanabilirliliği, genellikle çocuğun en yakınındakiler tarafından yapılıyor olması ve çocuğun ilerideki yaşamını dahi etkileyecek nitelikte olması nedeniyle tanımlanması ve tedavi edilmesi en zor olan travma türüdür (Bahar, Savaş & Bahar, 2009: 52).

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)'in 1986 yılındaki raporunda, bilerek çocuğun zarara uğratılması, toplumsal açıdan yasaklanmış olması, yalnızca bir ya da daha çok çocuğun zarar görmesi gibi özellikler ile çocuk istismarının genel hatlarını ortaya

koymuştur. Çocuk ihmali ve istismarı sorununun, farklı bilim dallarını ilgilendirmesi açısından bir tek tanımını yapmak oldukça zordur (Erol, 2007: 4).

Çocuk ihmali ve istismarı çocuğa bakmakla sorumlu olan anne, baba veya bakıcı gibi yetişkinlerin yanlış davranışlarından dolayı çocukların fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden olumsuz etkilenmesi olarak tanımlanmaktadır. İhmal ve istismar, beslenememeye bağlı olarak ortaya çıkan gelişme geriliği ve sözlü olarak yapılan duygusal istismardan, ağır boyutları olan fiziksel ve cinsel istismara kadar çok geniş bir alanı kapsamaktadır (Beyaztaş, Oral, Bütün, Beyaztaş & Büyükkayhan, 2009: 75).

İhmal ve İstismar kavramlarını birbirinden ayırmak gerekmektedir. Çocuğun sağlığını, fiziksel ve psikolojik gelişimini olumsuz etkileyen, bir yetişkin, toplum ya da devlet tarafından kasıtlı ya da kasıtsız yapılan her türlü davranışa "Çocuk İstismarı" denilmektedir. Çocuğun sağlığı, fiziksel veya psikolojik gelişimi için gereken ihtiyaçları karşılamamak ise "Çocuk İhmali" olarak tanımlanmaktadır (Benice, 2013: 29).

İhmal ve istismar davranışları arasındaki fark ise, ihmalin pasif, istismarın da aktif davranışlardan oluşmasıdır. İstismar tanımının anahtar kelimeleri "tekrar, kasıt, fiziksel, zihinsel, psiko-sosyal gelişim ve sağlığın olumsuz etkilemesi"dir. Ayrıca istismarı yapan kişilere göre aile içindeki istismarlar "ebeveyn istismarı (Parental Abuse)", okul, yuva, yetiştirme yurdu, kamp gibi yerlerde yönetici veya öğretmenler tarafından yapılan istismarlar da "kurumsal istismar (Instituonal Abuse)" olarak tanımlanmaktadır. İhmal ise fiziksel, cinsel ve duygusal ihmal olmak üzere üç başlıkta toplanır. Çocuğu sosyal olarak mevcut kaynaklardan yoksun bırakmak fiziksel ihmale, cinsel sömürüye karşı korumamak ve cinsel gelişimine gereken önemi vermemek cinsel ihmale, çocuğu sevgi ifade eden davranışlar göstermemek ise duygusal ihmale örnek gösterilebilir (Pelendecioğlu & Bulut, 2009: 50).

İhmal ve istismar olayları anne-babanın özellikleri, sosyal problemler, aile içi sağlıksız iletişim ve çocuğun gelişimsel sorunlarıyla doğrudan alakalıdır. Düşük sosyo-ekonomik düzey, yaşanılan alanın dar olması, geniş aile yapısı, göç, eğitim seviyesinin düşük olması, tek ebeveynli aile, evlilik kalitesinin düşük olması, ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkinin zayıf olması, ebeveynin madde bağımlısı olması ihmal ve istismarının ortaya çıkmasında rol oynamaktadır. Ayrıca ölüm, boşanma veya ayrı bir yerde çalışma

nedeniyle parçalanmış aileler, çocuk istismarında önemli bir risk grubunu oluşturmaktadır (Bahar, Savaş & Bahar, 2009 :53).

İstismarcılarda görülen özelliklere bakıldığında genel olarak şu göstergelere rastlanmaktadır (İnsan Hakları Derneği, 2008: 25):

- Sözlü ya da fiziksel tehdit ve eylemlerle başkalarını kontrol etmeye çalışırlar.
- Öfkeli bir yapıya ve kaba kuvvet kullanmaya daha yatkındırlar.
- İstismar ettiği kişiyle empati kurmazlar.
- Geçmişte kendisi de çoğu zaman saldırgan davranışlara maruz kalmıştır.
- Başkalarıyla alay ederler.
- Çevresindekileri etkileyip, istismarın uygulanmasında model olurlar.
- Şiddeti kendi imajını korumanın tek yolu olarak görürler.

Cinsel istismar dışındaki istismar uygulayan bireylerin %77 olasılıkla aile bireyleri, %11 olasılıkla diğer akrabalar, %5 olasılıkla çocuğun bakımı ile ilgisi olmayan kişiler, %2 olasılıkla ise çocuğun bakımı ile ilgilenen diğer kişiler olduğu saptanmıştır. Cinsel istismar vakalarında da istismarı yapan kişilerin yüksek oranda aile bireyleri veya akrabalar olduğu görülmektedir. Faillerin yaş ortalaması ise 20-40 yaşları arasındadır. Sadece cinsel istismar açısından bakıldığında fail olarak erkeklerin oranının fazla olduğu, diğer istismar türlerinde ise kadın oranının nazaran daha yüksek olduğu saptanmıştır (Kara, Biçer & Gökalp, 2004:141).

İstismar ve ihmalin yaygınlığı ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, bu olgunun toplumda hiç de az olmadığını görülmektedir. Hatta araştırmalarla belirlenen oranlardan daha fazla olduğu düşünülmektedir. Çocuk istismarı ve ihmali aile içinde, kapalı ortamlarda meydana gelmesi, çocuğun söylememesi için tembihlenmesi, çocuğun suçluluk hissetmesi, utanması, sevdiklerinin zarar göreceğini düşünmesi ve onlardan ayrılmak istememesi gibi nedenlerden dolayı araştırılması zor bir konudur (Irmak, 2008: 14).

Fakat son otuz yılda, çocuk istismarı ve ihmali gerek tıbbi gerekse sosyolojik açıdan giderek önem kazanmaktadır. Çocuk ölümlerinin ve hastalıklarının bir nedeni olarak, maruz kalanlar açısından son derecede yıkıcı sonuçları bulunmaktadır. Hatta sonraki nesiller için bile kalıcı izler bırakması nedeniyle önemli bir toplumsal sorun olmaktadır. Bu konunun çocukla birlikte çalışan kişiler tarafından yeterince bilinmemesi, gerekli yerlere bildirimde

bulunmaması, tanı konulmasında yaşanan güçlükler, inkâr edilmesi sonucu gizli kalması nedenlerden dolayı önemi daha da artmaktadır (Dereobalı, Karadağ & Sönmez, 2013: 52).

Aileler çocuklarını yetiştirirken bilerek ya da bilmeden şiddet ya da ihmal davranışları gösterebilmektedirler. Bazı çocuklar yetişkinlerin cinsel istismarına maruz kalırken; bazıları da yaşlarına uygun olmayan işlerde çalıştırılmaktadırlar. Engelli çocukların büyük bir çoğunluğu ise gelişimlerini sürdürebilmek için gereken olanaklardan mahrum kalmaktadırlar. Türkiye'de çocuk istismarına ilişkin yapılan araştırmalarda, duygusal istismarın %78 gibi yüksek bir oran ile ilk sırada olduğu görülmektedir. Fiziksel istismar %24 ve cinsel istismar ise %9 oranındadır (Bahar, Savaş & Bahar, 2009: 53).

Cumhuriyet, Hürriyet, Posta, Sabah, Yeni Şafak ve Zaman gazetelerinin 1.7.2010 - 1.12.2010 tarihleri arasındaki basılı nüshaları taranarak yapılan içerik analizinde çocuk ile ilgili haberlerin %27,5'inin çocuk istismarı ile alakalı olduğu görülmüştür. İncelenen gazete haberlerinde bütün istismar türleri de yer almakla birlikte, cinsel istismar (%64) en yüksek orana sahiptir. Haberlerin %16'sı fiziksel, %11'i ekonomik, %9'u da duygusal istismara aittir. Duygusal istismar haberlerinin diğer istismar türlerine göre daha düşük orana sahip olması, duygusal istismarın toplumumuzda çok iyi bilinmemesinden kaynaklanmaktadır (Doğrucan & Yıldırım, 2011: 181).

Zoroğlu, Tüzün, Şar, Öztürk, Kara ve Alyanak (2001) "ülkemizde ergen yaş grubunda, çocukluk dönemi istismar ve ihmal yaşantılarının sıklığını saptamak ve bunun öz kıyım, kendine zarar verme davranışı ve dissosiyatif belirtilerle ilişkisini ortaya koymak" amacı ile bir çalışma yapmışlardır. Sonuçta yaş ortalamaları 15.6 olan 839 öğrenciden toplanan veriler değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucunda ihmal en sık bildirilen (16.5) ruhsal travma olmuştur. İhmal davranışını sırayla duygusal (15.9), fiziksel (13.5), cinsel (10.7) istismar (ensest dahil) takip etmektedir. Ensest deneklerin %4.4'ü tarafından belirtilmiştir. Bu çalışma, çocukluk dönemi istismar ve ihmal yaşantılarının hiç de azımsanmayacak oranlarda olduğunu göstermiştir. Çalışmaya göre her üç ergenden biri çocukluk çağı ruhsal istismar ve ihmale maruz kalmış, her beş ergenden biri de kendisine fiziksel olarak zarar verme davranışı göstermiştir. Her 10 ergenden birinin de öz kıyım girişiminde bulunduğu ortaya çıkmıştır.

Endişe verici bir istismar çeşidi de "akran istismarı" dır. Akran istismarının karakteristik özellikleri genel olarak şöyle tanımlanabilir: " Alay etme ve isimler takma,

tehdit etme ve fiziksel şiddet uygulama, eşyaya zarar verme, çocukları kasten sosyal aktivitelerin dışında bırakma, dedikodu veya cep telefonu veya e-posta ile olumsuz mesajlar yayma". Erkek çocuklarda daha çok şiddet de işin içine girmektedir. Kızlarda durum daha çok psikolojik boyutta olmaktadır (Palmer, 2014: 238).

Çocuk ihmal ve istismarını oluş biçimlerine göre Fiziksel, Cinsel, Duygusal, Ekonomik ihmal ve istismar şeklinde sınıflara ayırmak gerekmektedir.

2.1.1.1. Fiziksel İstismar

Fiziksel istismar genel manada "çocuğun kaza dışı yaralanması" olarak tanımlanabilir. En çok rastlanılan ve tespiti en kolay istismar türüdür. On sekiz yaşından küçük olan çocuk ya da gencin ebeveyni ya da bakımından sorumlu başka bir kişi tarafından ruh ve beden sağlığına zarar verilecek biçimde fiziksel hasara uğratılması ya da yaralanmasıdır. Çocuğu tedavi ettirmede açıklanamayan bir gecikme, çelişkili ve fiziksel belirtilerle uyumlu olmayan yaralanma öyküsü, tekrarlayan şüpheli yaralanmalar, anne-babanın hasardan başkalarını ya da birbirlerini sorumlu tutmaları, anne-babanın çocuktaki hasar konusunda ilgisiz ya da aşırı kaygılı olmaları fiziksel istismarı akla getirmelidir (Tıraşçı & Gören, 2007: 70).

İncelenen vakalarda fiziksel olarak örselenen çocukların üçte ikisinin üç yaşından küçük çocuklar olduğu gözlenmiştir. Çok sık fiziksel ceza alarak örselenen çocukların belli başlı ortak özelliklerine bakıldığında yetişkinlerle iletişim kurmaktan kaçınma, bir yetişkinin dokunmasından veya yaklaşımından ürkme, anne-babasından dikkat çekici şekilde korkma, kolay yalan söyleyebilme, korku verici durumlarda bile tepkisiz kalabilme, kolay kolay ağlayamama, aşırı saldırgan veya aşırı içe dönük olma gibi davranışlar görülmektedir (Bilir, Arı, Dönmez, Atik & San,1991: 54).

İhmal ve istismarın uzun ve kısa dönemli psikolojik ve davranışsal sonuçlarına bakıldığında korku, güven kaybı, depresyon ve anksiyete, düşük öz değerlilik, yeme bozuklukları, suç davranışlarına eğilim, madde bağımlılığı vs. görülmektedir. Tanımı ilk defa Kempe ve diğerleri tarafından "Battered Child Syndrome" (Örselenmiş Çocuk Sendromu) ifadesi ile yapılan fiziksel istismar hakkında daha sonraları birçok araştırma ve yayın yapılmıştır (Erol, 2007:5).

Fiziksel istismarla ilgili bazı tutumları incelemek ve istismarcı yetişkinin bazı özelliklerini belirlemek amacıyla yapılan bir çalışmada yaş aralığı 18-22 olan deneklerin büyük çoğunluğunun çocuğa vurmaya karşı olduklarını, küçük yaştakilerin ise yetişkinlerin dövme hakkına sahip olduklarını belirttikleri saptanmıştır. Elde edilen diğer bulgulara bakıldığında kadınların, bazı durumlarda çocuklara dayak uygulanmasının yararlı olduğunu erkelere nazaran daha fazla düşündükleri, istismarcı özelliği taşıyanların büyük çoğunluğunun çocuğun anne babası olduğu ve bu ebeveynlerin eğitim seviyesinin düşük olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Zeytinoğlu & Kozcu, 1990: 77).

Ülkemizde fiziksel istismar oranının yüksek olmasının nedenlerinden biri çocuğu dövmenin bir disiplin yöntemi olarak kullanılmasıdır. Çocuğa dayakla ceza verme ve bu yolla disipline etme düşüncesi ülkemizde o kadar benimsenmiştir ki "Kızını dövmeyen dizini döver", "Dayak cennetten çıkmadır", "Annenin/ öğretmenin/ babanın vurduğu yerde gül biter "gibi deyişler göze çarpmaktadır (Pelendecioğlu & Bulut, 2009: 53).

Ayrıca insanımızın çabuk sinirlenmeye ve öfke patlamalarına müsait bir yapısının olması, meydana gelen sözlü tartışmaların hemen fiziksel temasa yönelmesi ve devamında, tarafların yanında veya yakınında bulunan malzemelerle birbirlerine fiziksel şiddet uygulamaya eğilimli olması da fiziksel istismar oranını artırmaktadır. Ailelerin eğitim seviyesi düştükçe çocuklarının şiddete maruz kalma riski artmaktadır. Kalabalık aileden gelmek ve çok kardeşe sahip olmak fiziksel şiddete maruz kalma oranını arttırmaktadır. Çünkü kalabalık ailelerde çocuğun psiko-sosyal ve fizyolojik gelişimi için ihtiyaç duyduğu gereksinimlerinin karşılanması güçleşmektedir (İnci & Duman, 2014: 534).

Araştırmalara göre, fiziksel istismara uğrayan çocukların üçte ikisi okul öncesi çağı çocuklardır. Bu durumun nedeni bu yaştaki çocukların savunmasız olmalarıdır. Bu çocuklar isteklerini, sıkıntılarını kolayca dile getiremezler. Sürekli olarak örseleyici anne ya da baba ile birliktedirler. Ayrıca çocuğun büyümesiyle, ortaya çıkan problemleri konuşarak çözüme ulaştırma yolu daha çok tercih edilmektedir. Ayrıca araştırmalar neticesinde anne yaşının, çocuğun fiziksel olarak cezalandırılmasında etkili olduğu görülmüştür. Anne yaşı yükseldikçe çocukların fiziksel ceza ile cezalandırılmalarında önemli ölçüde azalma saptanmıştır. Ev hanımı olan annelerin çalışan annelere göre çocuklarına daha fazla fiziksel ceza verme eğiliminde oldukları görülmüştür (Bilir, Arı, Dönmez, Atik & San, 1991: 57).

Çocuğun güven duygusunu ve anneyle bağını alt üst eden şiddetin ebeveynler, özellikle de anneler tarafından tercih edilme nedenlerine bakıldığında annenin fizyolojik olarak yetersiz kalması en önemli unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Aşırı kilo, fazla yorgunluk, demir ve vitamin eksiklikleri veya kronik rahatsızlıklar sebebiyle kendini kötü hisseden anne çocuklarına şiddet uygulamaktadır. Bu şekilde çocuğun ihtiyaçlarını bastırması ve isteklerinin önüne geçmesi gerekir. Ayrıca bir anne çocukluk yıllarında şiddet gördüyse otomatik şekilde çocuğuna benzerlerini uygulamaktadır. Bazen de bu durum tam tersi olarak fiziksel şiddet mağduru ebeveynler de yaşadıklarını unutamadıkları için çocuklarını dövmemektedirler. Benmerkezci anneler çocuğuna şiddet uygulayanlar kategorisinde ilk sıralarda yer alırlar. Çünkü böyle ebeveynler çocuğunun yaşamını da kendi arzusuna uygun şekillendirmeye çalışır. Yaşama sevinci olmayan bir anne de çocuğuna yetememekte ve sorun çözmek için şiddete başvurmaktadır (Güneş, 2014: 91).

Fiziksel istismar kavramı içerisinde "Sarsılmış-Sallanmış bebek sendromu (Shaken Baby Syndrome)" ve "Munchausen by Proxy sendromu (Polle Sendromu)" diye adlandırılan iki kavram yer almaktadır. Sarsılmış Bebek Sendromu, özellikle 6 aydan küçük bebeklerin kollarından tutulup sarsılması sonucu beyine giden damarların yırtılması ile beyinde kanama meydana gelmesidir. Çocuk istismarının ayrı bir biçimidir ve en sık iki yaşın altında görülür. Ancak beş yaşa kadar olan vakalarda bulunmaktadır. Dıştan bakıldığında çoğu kez görünür zedelenme yoktur. Başlangıçta komaya girmiş olarak getirilen olgularda ölüm oranı %60'lara kadar yükselir ve bu sendromu yaşayanlarda mental gerilik, spastik hareketler veya ağır motor fonksiyon bozukluğu gelişebilmektedir (Kara, Biçer & Gökalp, 2004: 142).

Munchausen by Proxy sendromu ise çocukları sağlıklı olduğu halde hasta olduğunu ileri süren, tedavileri için sürekli doktor gezen ve genelde annelerde rastlanan bir durumdur. Çocuk direk anne-babanın ürettiği bir hastalık sonucu veya tanı ve tedavi sürecinde yapılan uygulamalar sonucu zarar görür. Çocukta fizyolojik olarak kolaylıkla açıklanamayacak garip belirtilerin varlığında ve bu belirtiler sadece anne-baba ile birlikteyken olduğunda bu sendromdan şüphelenilmelidir. Ayrıca küçük bir çocuğun aşırı dozda ilaç alımına bağlı meydana gelen zehirlenme de istismar açısından şüphe uyandırmalıdır. Çünkü kaza sonucu ilaç alımlarında küçük çocuklar genellikle büyük miktarlar da ilaç alamazlar. Zorla su içirilmesi (Su intoksikasyonu-zehirlenmesi) de başka bir fiziksel istismar çeşididir. Vakalar

genellikle idrar ve dışkı kaçırma, kusma, havaleler, davranış bozuklukları, solunum durması ve koma ile getirilir (Kara, Biçer & Gökalp, 2004: 143).

Hastanelere getirilen yaralanma olaylarında; bulguların istismar mı ya da kaza sonucu mu olduğunu belirlemek çocuk için hayati öneme sahiptir. İstismar ve kaza arasındaki ayrım saptanamaz, istismar olayı kaza olarak yorumlanırsa; çocuk istismar edildiği ortama tekrar bırakılmış olur. Bunun tam tersi durumunda ise anne-babalar boş yere yere suçlanır ve sıkıntı yaşayabilir. Bu nedenle çocuğun fiziksel muayenesi sırasında; ailenin ve çocuğun anlattığı yaralanma öyküsü dikkatli bir şekilde alınmalıdır. Yaralanma öyküsü ile fiziksel bulgular, çocuğun gelişim düzeyi ve yapabilecekleri arasında çelişkinin var olup olmadığına dikkat edilmelidir (Erol, 2007: 6).

Bu yüzden çocuğa yönelik fiziksel istismarın tanımlanmasında şüphe çok önemlidir. Hekimin herhangi bir şeyden şüphelenmediği durumlarda istismarı tanımak güçtür. Anne-babanın çocuğuna kasıtlı olarak zarar verebileceğini düşünmek istememek, çıkabilecek bir aile içi çatışmaya dahil olmak istememek ya da istismar konusunda yeterli bilgiye sahip olmamak istismar vakalarının gözden kaçmasına neden olabilir. Bu yüzden sağlık kurumlarına fiziksel yaralanma ile getirilen çocuklarda şüphe duygusunu ön planda tutmak da fayda vardır (Önal, Celbiş, Özdemir & Özdemir, 2013: 124)

İhmal ve istismar konusunda 1960'lardan beri yapılan tıbbi çalışmalar neticesinde gelişmiş ülkelerde çocuk koruma merkezleri kurulmuştur. Ülkemizde ise tıp çevresi konunun klinik yönüyle son on yıldır ilgilenmeye başlamıştır. Bu çalışmalar sonucunda özellikle büyük şehirlerdeki hastanelerde bir çok branşın birlikte çalışmasına dayanan çocuk koruma merkezleri açılmıştır (Beyaztaş, Oral, Bütün, Beyaztaş & Büyükkayhan, 2009: 77).

2.1.1.2. Cinsel İstismar

Cinsellik, canlı yaşamının sürekliliği için gerekli olan temel fıtrat kanunlarından biridir. Bu duygu, insanın sınır tanımaz karakteriyle birleştiğinde ahlak, hatta mantık kurallarını zorlayan suçlara neden olabilmektedir. Her suçun kaynağının beşeri duyguların yersiz kullanımı olduğu göz önünde tutulursa cinselliğin yol açtığı problemlerde hazzın suiistimali rahatlıkla görülmektedir (Irmak, 2008: 115).

Cinsel istismar çocuğun en az kendisinden altı yaş büyük bir kişi tarafından cinsel doyum için zorla veya ikna edilerek kullanılması ya da başkasının çocuğu kullanmasına izin

verilmesidir. Tecavüz, ensest (aile içi cinsel taciz), çocuk pornografi, teşhircilik, cinselliği kışkırtan konuşmalar, pornografik film seyrettirme, cinsel organları okşama, oral sekse kadar değişen eylemler cinsel istismar kavramı içindedir. Çocuk istismarı türleri arasında saptanması en zor istismar türü olarak bilinen cinsel istismarın yaygınlığı hususunda bildirilen oranlarda büyük farklılıklar gözlenmektedir. Gerçek yaygınlığının kadınlar için %12-17, erkekler için %5-8 olduğu düşünülmekte ve her sosyo-ekonomik seviyede görülebileceği bildirilmektedir (Tıraşçı & Gören, 2007: 71).

Cinsel istismarcı eylemlerini şiddet içerecek şekilde tehdit, baskı zorlama veya kandırarak gerçekleştirebilmektedir. Böyle bir durumda çocuğun rızasının olup olmaması söz konusu olamaz. 18 yaşından küçük çocuğun maruz kaldığı her türlü cinsel davranış taciz olarak kabul edilir ve bu durumun tek sorumlusu da bu hareketleri uygulayan kişidir (Yüksel, 2009: 12).

Cinsel istismar konusu içerisinde önemli bir yeri kaplayan ve "akraba aşkı" olarak da tanımlanan ensestin çocuğa yönelik cinsel istismar olarak değerlendirilmesi ve cinsel ilişki dışında daha geniş manada cinsel içerikli davranışları da içermesi gerektiği görüşü son yıllarda ağırlık kazanmaktadır (Ovayolu, Uçan & Serindağ, 2007: 15).

Cinsel istismarın bir diğer çeşidi olan çocuk pornografisinin ise içeriğini net bir şekilde belirlemek oldukça güçtür. Çünkü bu konu kimlerin, hangi materyallere pornografik bir anlam yüklediği ya da pornografik bir amaç doğrultusunda kullandığı ile doğrudan ilişkilidir. Örneğin, pek çok kişi için sevimli bir çocuğun görüntüsü niteliğindeki bir fotoğraf, bir "çocuksevici" tarafından çocuklara yönelik cinsel ilgisinin tatmini için kullanılabilmektedir (Çam, 2003: 65).

Yapılan araştırmalara göre cinsel istismar %77 olasılıkla aile, %11 diğer akrabalar, %5 bakımla ilgisi olmayan kişiler, %2 ise çocuğun bakımı ile ilgilenen diğer kişiler tarafından uygulanmaktadır. Kurbanın cinsiyeti ne olursa olsun faillerde erkek üstünlüğü bulunmaktadır. Bir diğer ilginç bulgu da istismarcıların birçoğunun çocukluklarında cinsel istismara uğramaları ya da aile içinde şiddet olgusunun varlığıdır. Cinsel istismarcı kişi genelde düşük eğitim ve düşük sosyoekonomik düzeye sahiptir (Ovayolu, Uçan & Serindağ, 2007: 15).

Cinsel istismar, genellikle mağdur çocuğun tanıdığı kişi tarafından gerçekleştirilmekle birlikte, istismarcı nadiren yabancı olur. Cinsel istismar olaylarının üçte biri ise başka bir çocuk tarafından gerçekleştirilmektedir. Cinsel istismar, çocuk mağdurlar açısından belirtileri farklılık gösteren karmaşık bir türdür. Genelde fiziksel belirtiler az görülüp, davranışsal belirtiler diğer bulguların ortaya çıkmasına neden olur. Sık rastlanan ve genelde uzun süreli olan bu istismar çeşidi sıklıkla gizlenmektedir. Her sosyoekonomik düzeyde yaşanabilen bu istismar türünde istismarcılar genelde erkek olmakla birlikte kadın istismarcıların da olduğu bilinmelidir (İnsan Hakları Derneği, 2008: 10).

Çocukların cinsel olarak istismar edilmesine, zannedildiğinden daha sık rastlanılmaktadır. Her yaş düzeyindeki çocuk cinsel istismara maruz kalabileceği gibi, araştırmalar daha çok 4-9 yaş arasındaki çocukların istismar edildiğini ortaya koymaktadır (Erol, 2007: 7).

Cinsel istismarın sık görüldüğü ailelerde genel anlamda boşanma, şiddet, alkol ve madde kullanımı, cinsel sorunlar, sosyal yalıtım, baskın ve koşulsuz söz tutma isteyen ana baba modeli, rol çatışması gibi özellikler ön plana çıkmaktadır (Özer, Bütün, Beyaztaş & Engin, 2007: 52).

Kimi uzmanlar tacizci olarak nitelendirilemeyecek annne babaların belli koşullar altında istismar uygulayabileceğini belirtirken, kimi uzmanlar ise tacizcilerin temel özelliğinin mağduru "insan altı" bir varlık olarak görmeleri olduğunu savunmuşlardır. Hatta istismar davranışından dolayı çocuğun yarar göreceğine ve eğlendiğine inanan istismarcıların da olduğu gözlenmiştir. Ayrıca çocuğun bakımıyla doğrudan ilgilenen babaların istismar etme oranlarının daha az olduğu saptanmıştır (Taner & Gökler, 2004: 84).

Çocuklar sarılmaları ve "iyi dokunuşları" severler. Ama bazı yetişkinler çocuklarla gizli "kötü dokunuş" oyunları oynayabilirler. Bu yetişkinler için çocuğun bu oyunları sevmesinin ya da nefret etmesinin bir önemi yoktur. Bu yüzden bir yetişkin ne kadar mutsuz ya da sinirli olursa olsun, çocuklara zarar vermesi kabul edilemez bir durumdur (Heegaard, 2011: 16).

Çocuk cinsel istismarı aslında sanıldığından daha yaygındır. Tahminler araştırmanın türüne bağlı olarak değişse de, genel olarak dört kız ve altı erkekten birinin cinsel istismara uğradığı düşünülmektedir. Bazı çocukların uğradıkları istismarı açığa vurmamaları ya da

multidisipliner kurumların dikkatini çekmemeleri nedeniyle birçok vaka saklı kalmaktadır. Üstelik çocuk cinsel istismarı, çoğu çocuk için bir defaya mahsus olmayan ve yıllarca süren bir olaydır. Bu konuda kız çocuklarının daha çok evde, erkek çocuklarının da toplum içinde risk altında oldukları düşünülmektedir (Sanderson, 2010: 15).

Cinsel istismarın sonucunda çocukta dört önemli etki ortaya çıkar: 1.Zedelenmiş cinsellik: Cinsel duygular ve tutumlar normal gelişimlerinden sapabilmektedir. 2.İhanet: İstismar edenlerin genellikle çocukların tanıdığı ve sevdiği kişiler olmasından dolayı ihanete uğramışlık duygusu oluşabilmektedir. Bu durum çocukta şiddetli bir şekilde ihanete uğramışlık, korku, üzüntü, güven kaybı ile ruhsal çöküntü oluşturmaktadır. 3.Acizlik: Çocuğun iradesi dışında cinsel istismara maruz kalması kendisini aciz ve çaresiz hissetmesine neden olacaktır. Bu da çocukta, endişeye, öfkeye, korkulu rüyalar görmeye, bedensel şikâyetlere, suça ve madde kullanımına yönelmelere, öğrenme güçlüklerine ve intikam duygusuna neden olabilmektedir. 4.Damgalanmak: Cinsel istismar olayına eşlik eden, utanma ve suçluluk gibi duygular zamanla çocuğun benlik algısına işleyerek onun kendisini suçlu ve kötü algılamasına sebep olabilmektedir (Ünal, 2008: 13).

Her çocuk cinsel taciz olayına farklı tepkiler vermektedir. Çocuk ne kadar içe kapanık ve duygusal bir karaktere sahipse, yaşanan taciz olayının yıkıcılığı da o derece ağır olmaktadır. Çocukta gerçekleşen yıkım, dışarıya farklı davranış bozuklukları olarak yansımaktadır. Taciz sonrası ortaya çıkan sinyalleri kız ve erkek çocuklarındaki sinyaller olmak üzere iki kategoriye ayırmak mümkündür (Güneş, 2009:100):

1-Tacize maruz kalan erkek çocuk “maço” diye tabir edilen bir kimlik benimser, kız çocuk ise içine kapanır.

2- Erkek çocuk agresif, kız çocuk depresif olur.

3- Erkek çocuk da kız çocuk da oyun arkadaşı olarak erkek çocukları tercih eder.

4- Erkek çocuk güç kazanmak, kız çocuk güçlüye sığınmak ister.

5- Kız çocuk kimliğini (dış görünüş, hal ve tavırlar vs..) değiştirmek ister.

6- Taciz yaşamış çocuklar, geçici hafıza kayıpları yaşarlar.

Cinsel istismarın fark edilmesi çoğu zaman rastlantısaldır. Bu “sır” genellikle çocuğun dışındaki dünyanın etkisiyle ortaya çıkar. Çoğu zaman birisinin çocuğun davranışlarındaki anormalliği fark etmesi ya da fiziksel yaralanma ile doktora götürülmesi

sonucu tespit edilmektedir. Daha az rastlanmakla birlikte istismar edilen çocuğun, başka bir kişiye olay hakkında bir şeyler anlatması ile ortaya çıkmaktadır (Erol, 2007: 8).

Cinsel istismara uğramış çocuğun muayenesinde bazı koşullara dikkat edilmesi gerekmektedir. En başta rahat bir ortam sağlanmalı, uygun bir dil ve teknik geliştirilmeli, yeterli zaman ayrılmalı ve çocuk ile ilişki kurulmalıdır. Öyküde kendiliğinden yanıtlara olanak sağlayan sorular sorulmalı, yönlendirici sorulardan kaçınılmalıdır. Yapılacak görüşme ön yargısız ve yönlendirme yapılmadan gerçekleştirilmelidir. Aksi takdirde yetersiz ya da yanlış bilgi çocuğun korunmasını engellerken, suçsuz bir kişinin zarar görmesine de yol açabilmektedir (Özer, Bütün, Beyaztaş & Engin, 2007: 53).

Cinsellikle ilgili yaşanabilecek sınır ihlalleri konusunda tavır belirlemek oldukça zordur. Bu yüzden çocukların bu konuda nasıl davranmaları gerektiği ve başkalarına karşı nasıl tavır takınmaları gerektiğini öğrenebilecekleri durumları gündelik hayattan örnekler ile tanımlamak gerekmektedir. Çocukların öncelikli olarak bilmeleri gereken şey, hoşlarına gitmeyen, kendilerini kötü hissetmelerine neden olan dokunma ve yakınlaşmaların farkına varıp, bunlara izin vermemeleri ve bu davranışlara karşı kendilerini savunmalarıdır. Bunun için de çocukların duygularının ve bedenlerinin farkına varmaları gerekmektedir (Pro Familia, 2014: 1).

Yaş dönemlerine uygun olmak şartı ile çocuklara bu konuda bazı telkinler yapılmalıdır. Örneğin "Bir suçlu sadece dayak atan, elinde silahla insanları tehdit eden ve öldüren biri değildir. Aynı zamanda çocuğa davranmaması gerektiği gibi davranan biri de suçlu olabilir. Bu kişi çocuktan onu rahatsız eden şeyler yapmasını isteyebilir. Fakat bir yetişkin ya da senden yaşça büyük biri bedenin hakkında sana rahatsızlık verecek şekilde konuşursa ya da seni utandıracak şekilde sana dokunursa güvendiğin birine bunu bir an önce anlatmalısın. Bedenin sana aittir ve istemediğin, hoşlanmadığın durumlarda " hayır bana dokunma" deme hakkın vardır" gibi telkinlerde bulunulabilinir (Sauliere, 2011: 6).

2.1.1.3. Duygusal İstismar

Ebeveynlerinin ya da çevredeki diğer yetişkinlerin çocuğun yapabileceğinin üzerinde, istek ve beklentiler içinde olmaları ve saldırganca davranmaları olarak tanımlanan duygusal istismar, gündelik hayatta en çok görülen istismar tipidir (Beter, 2010: 21).

Bulguları diğer istismar türlerinden farklı olarak doğrudan gözlenebilir olmadığı için, saptanması zordur. Bütün istismar türlerine eşlik ettiği gibi, tek başına da görülebilmektedir.

Kişinin benlik kavramını, diğer insanlar ile olan ilişkilerini ve yaşam boyu amaçlarını olumsuz etkilediği ve eşlik eden istismarlar sonlandırılsa bile duygusal istismarın etkileri ömür boyu devam edeceği için, çocuk istismarı konusunun en önemli türünü teşkil ettiği düşünülmektedir (Gökler, 2006: 55).

Duygusal istismar iki şekilde görülmektedir (Benice, 2013: 29):

1- Çocuğun kendisine bakmakla sorumlu olan kişiler tarafından olumsuz tutum ve davranışlara maruz kalması

2- İhtiyaç duyduğu ilgi, sevgi ve bakımdan mahrum bırakılması.

Çocuğa bağırma, reddetme, aşağılama, küfretme, yalnız bırakma, yanıltma, korkutma, yıldırma, tehdit etme, maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılamama, yaşının üstünde sorumluluklar yükleme, kardeşler arasında ayırım yapma, değer vermeme, küçük düşürme, alaylı konuşma, lakap takma, aşırı baskı kurma, kendisine bağımlı kılma ve aşırı koruma gibi davranışlar duygusal istismar türlerindendir. Sonucunda ise, aileden uzaklaşma, gergin olma, bağımlı kişilik ve değersizlik duyguları geliştirme, depresyon, kaygı, içedönüklük, uyumsuz ve saldırgan davranışlarda bulunma, fiziksel ve zihinsel gelişim gerilikleri, normal zihin kapasitesine rağmen öğrenme güçlüğü ve dikkat dağınıklığı yaşama gibi durumlar görülmektedir (Tıraşçı & Gören, 2007: 72).

Bütün istismar türlerinde olduğu gibi duygusal istismarda da en büyük problemlerden biri, istismar edilen çocuğun bir istismarcı haline gelme olasılığıdır. Çünkü duygusal istismar da nesilden nesile aktarılma özelliği taşır. Dolayısıyla istismara uğrayan kişi diğer insanlarla olan ilişkilerinde ve problem çözme durumlarında kendisine davranıldığı şekliyle hareket edecektir.

2.1.1.4. Ekonomik İstismar

18 yaşın altındaki çocukları fiziksel, mental, ahlaki açıdan zarar veren, yaşına ve gelişimine uygun olmayan iş ve koşullarda çalıştıran, yemek, oyun, dinlenme gibi gereksinimlerini karşılamasına engel olan ve eğitimlerinden yoksun bırakarak zedeleyen, her türlü çalıştırma biçimine ekonomik istismar denir (Avşar & Öğütoğulları, 2012: 11).

Hayatını şekillendirmek veya aile bütçesine katkı sağlamak için çalışma hayatına atılan 18 yaş altındaki bireyler "çalışan çocuk" ya da "çocuk işçi" olarak ifade edilir. Çocukların çalışması, hiçbir şekilde uygun kabul edilmemektedir. Çünkü çalışma hayatında yapılan işler çocuğun ruh ve beden sağlığı ve sosyal gelişimi açısından tehlikeli olabilmektedir. Ayrıca iktisadî açıdan da etkin değildir (Fidan, 2004: 31). Diğer yandan eğitiminden yoksun kalması ve her türlü istismara uğramaya açık olması da çok önemli birer tehlikedir.

Çocukların çalışma yaşamında var olmasının nedenlerine bakıldığında en temel sebep yoksulluk olmaktadır. Aileler gelir düzeyleri düşük olduğu için çocuğun kazanacağı paraya ihtiyaç duymaktadırlar. Ayrıca işverenlerin çalıştırmak üzere çocuk işçileri tercih etmesi de önemli bir etkendir. Çocukların haklarını aramayı bilmemeleri ve çocuk işçinin her zaman için ucuz işgücü olması işveren için öncelik sebebi olabilmektedir. Hali hazırda konu ile ilgili mevzuat eksiklikleri de mevcuttur (Avşar & Öğütoğulları, 2012: 11).

Çocuk sayısının fazlalığı nedeniyle gelirin yetmemesi, çocukların çeşitli nedenlerden dolayı okula karşı isteksiz olmaları, çalışma yoluyla önemsenmek ve gelir sahibi olmanın verdiği gücün çocukları çalışmanın cazibesine itmesi gibi nedenler de çocukların çalışma yaşamına atılmasına sebep olmaktadır. Çocukların çalışma hayatına atılma nedenlerinin saptanıp, çalışma koşullarının ve bir yetişkin faaliyeti olan çalışmanın psiko-sosyal etkilerinin tespiti amacıyla yapılan bir çalışmada çalışan çocukların düşük gelirli ailelerden geldikleri, özellikle annelerin eğitim durumunun oldukça düşük olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Annenin eğitim seviyesi arttıkça çocuğa iş bulmanın aile tarafından gerçekleştirildiği, babaların çoğunluğunun istikrarlı bir işe sahip olmadığı ve çocuğun okulda başarısız olduğu görülmüştür. Ayrıca çocuğun yaşının arttıkça ücret düzeyinin yükseldiği, çocukların işe başlama ve bitirme saatlerinin genelde 8.00- 8.30 ve 19.00-20.00'ye yaklaşabildiği, çocukların kızma ve işi yanlış yaptıklarında "korku" duygusu taşıdıkları, fakat zamanla çalışmaktan dolayı maddi ve manevi bir tatmin yaşadıkları ve zamanla çocukların işlerini ve işyerlerini benimsedikleri sonuçları da ortaya çıkmıştır (Fidan, 2004: 32).

2.1.1.5. Çocuk İhmali

İstismara göre çok daha göreceli bir kavram olan çocuk ihmali, çocuğa bakmakla sorumlu olan kişinin bu sorumluluğunu yerine getirmemesi, beslenme, giyim, tıbbi, sosyal

ve duygusal gereksinimler ya da yaşam koşulları için gerekli ilgiyi göstermeme gibi, çocuğu fiziksel ya da duygusal yönden ihmal etmesi şeklinde tanımlanmaktadır. İhmal ve istismarı birbirinden ayıran en temel nokta ihmalin pasif, istismarın ise aktif bir davranış şekli olmasıdır (Tıraşçı & Gören, 2007: 72).

Küçük yaşta olan çocuğun uzun süre yalnız bırakılması, evin içinde ya da dışında olan tehlikelerden korunmaması, dışarıda oynamasına izin verilmemesi ya da önemsenmeden gereğinden fazla oynamasına müsaade edilmesi çocuğun yeterli derecede denetlenmediğini ve ihmalin varlığını ortaya koyar. Ayrıca sık sık kazaya uğraması, çocuğa bakacak yeterliliğe sahip olmayan kişilerin bakımına bırakılması, terk edilmesi, evden kovulması veya evden kaçan bir çocuğun tekrar eve alınmaması gibi davranışlar da ihmal davranışlarıdır. Çocuğun eğitiminin aksatılması, okula gitme yaşı geldiği halde okula kaydettirilmemesi, uzun süre devamsızlık yapmasına göz yumulması, ailenin veli toplantılarına katılmaması ya da çağrıldığı halde okula gitmemesi, velinin çocuk hakkındaki soruları yanıtlamaması ya da bilememesi de önemli birer eğitim ihmalidir. Ayrıca özel eğitime gereksinimi olan çocuğun bu eğitimi almasının engellenmesi de eğitim ihmali içerisinde değerlendirir (Yolcu, 2010: 65).

Ekonomik bakımdan ailenin karşılayabilmesine ve çocuğun da ihtiyacı olmasına rağmen, çocuğun tıbbi bakımını yerine getirmemek ya da aksatmak tıbbi bir ihmaldir. Çocuğun yaşıtlarına göre kilosunun çok az ya da fazla olması, çocuğun beslenme çantasına yiyebileceği bir şeyler konulmaması ya da kahvaltı yapmadan okula gönderilmesi, bunların sonucunda da çocuğun sürekli yiyecek çalması gibi durumlar ise eksik ve kötü beslenme hususlarında bir ihmalin olduğuna işaret etmektedir. Öte yandan, çocuğun aşırı pis ve bakımsız olması, yüzünde ve vücudunda yaralar ve kaşınmaların olması, mevsime uygun giydirilmemesi, uygun olmayan yerlerde barındırılması, sürekli sözünün kesilmesi ya da konuştuklarının önemsenmemesi de çocuk ihmali kapsamında değerlendirilmektedir. Bir davranışa ihmal diyebilmek için o davranışın sürekli olması ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyiyle davranışın örtüşmesi gerekmektedir (Yolcu, 2010:66).

Çocuğa bedensel ya da duygusal olarak, kasıtlı şekilde zarar verildiği takdirde “aktif” (buluntu bebekler gibi); bilgisizlik, olanaksızlık, umursamazlık sonucunda zarar verilmesinde ise “pasif” çocuk ihmalinden söz edilir (Güner, Güner & Şahan, 2010: 109).

İhmal daha çok ev çatısı altında yapıldığından fark edilmesi bazı şartlar altında zor olabilmektedir. Mesela kazara gerçekleşen pek çok çocuk ölümü hep ihmalden kaynaklanmaktadır. İhmal davranışı çocuk daha çok küçükken başlar. İlgi, sevgi ve şefkatin yetersiz oluşundan ya da hiç olmayışından dolayı, çocuk konuşmayı tam öğrenemez ya da geç öğrenir. Öz bakımını gidermede ve duyguları anlamada yaşıtlarından geridir. Okula başladığında akademik becerileri yaşıtlarına göre daha geriden takip eder. Ergenlik döneminde ise suça ve madde kullanımına yönelmede ihmalin etkisi çok büyüktür (Sayar & Bağlan, 2013: 250).

İhmal, çocuk istismarının en sık görülen çeşidi olmasına rağmen, istismara göre daha az saptanmakta ve yargıya da daha az yansımaktadır. Fiziksel istismar olaylarından daha fazla görülmesine rağmen ölüm ya da ciddi bir yaralanma ile sonuçlanmadığı müddetçe göz ardı edilebilmektedir. ABD'de ilgili kurumlara yansıyan vakaların yarısının ihmal kökenli oluşu aslında çocuk ihmalinin ne derece ciddi boyutlarda olduğunu göstermektedir. Ülkemizde çocuk ihmalinin boyutlarına ilişkin yeterli çalışma bulunmamaktadır. Ülkemizde de ihmal olaylarının sayısı oldukça yüksek olmasına karşın fiziksel istismar, daha fazla araştırılmaktadır (Pakiş, Yaycı, Günçe, Çelik, Uysal & Karapirli 2008: 82).

2.1.1.6. Fiziksel İhmal

Fiziksel ihmal, anne-babanın çocukların sağlığı için gereken tıbbi yardımı reddetmeleri veya geciktirmeleri, çocuğun bakımı, beslenmesi, eğitimi, giyimi, güvenliği gibi hayat standartları konularında ilgisiz ve kayıtsız davranmalarıdır. Anneleri tarafından çocuklara uygulanan fiziksel istismar/ihmal davranışlarının incelendiği bir çalışmada yaklaşık dört anneden birinin çocuklarının isteklerini göz ardı ettiği, bir o kadarının da çocuk hastalandığında doktora götürmeyip iyileşmesini beklediği, ancak durumu çok kötüleştiğinde doktora götürdüğü görülmektedir. Ayrıca yaklaşık her altı anneden birinin de okul idaresi ile çocuğun eğitimi konularında herhangi bir görüşme yapmadığı saptanmıştır (Güler, Uzun, Boztaş & Aydoğan, 2002: 129).

Yetersiz beslenme, uygun olmayan giysiler, yetersiz temizlik, yetersiz ev koşulları, terk, kovma, çocuğun aile üyelerinden biri ya da birden fazlası tarafından sürekli dışlanması ya da tekrarlayıcı bir şekilde çocuğun bakım için başkalarına bırakılması fiziksel ihmal kapsamında değerlendirilebilmektedir. Ayrıca henüz doğmamış bebeğin ihmali (İntrauterin İhmal) de söz konusudur. Yani annenin gebelik süresi içinde ilaç, alkol, sigara gibi zararlı

maddeler kullanması, yetersiz beslenmesi, doğum öncesi gerekli tıbbi bakımı almamasıdır (Tugay, 2008: 40).

2.1.1.7. Duygusal İhmal

1988'de Ulusal Çocuk İstismar Merkezi duygusal istismarı "Ebeveynin çocuğa karşı uygun olmayan bakma ve büyütme tutumları ve yetersiz duygusal paylaşımda bulunması, çocuğun ebeveynleri tarafından yapılan karı-koca istismarına tanık olması, çocuğun sigara veya madde kötüye kullanımına izin verilmesi, çocukta ortaya çıkan davranış sorunları için gerekli psikolojik yardım ve desteğin alınmaması" şeklinde tanımlamıştır. En çok sözlü istismarın yapıldığı bu ihmal türünde, çocuğun üzerine bütün suçların yüklenmesi, aşağılama, küçük düşürme, kardeş istismarına şahit olmak gibi davranışlar duygusal ihmal kapsamına alınmaktadır. Ebeveynler bu durumda çocuklarına yeterli vakit ayırmaz, onlarla oyun oynamazlar. Alanı oldukça geniş olan duygusal ihmalde çocukların gelişim düzeylerine uygun olmayan oyuncak almak bile duygusal ihmal olarak değerlendirilebilir (Tugay, 2008: 41).

Bebek, çocuk ya da ergeni odaya kilitleme ya da bağlama, korkutma, tehdit etme, reddetme, yalnız bırakma ve sanki çocuk yokmuş gibi davranma, aşağılayıcı, küçük düşürücü şekilde bağırma, mimikler yapma veya aşırı koruyucu tavır takınmaları duygusal ihmale giren davranış şekilleridir (Güler, Uzun, Boztaş & Aydoğan, 2002: 129).

Duygusal istismar ve ihmal kolay fark edilebilen davranışlar olmadığından görülme oranı da net olarak bilinmemektedir. Bu tür bir istismarda kız ve erkek oranları eşit olup, en çok altı-sekiz yaş arası çocuklara yöneltilmektedir (Taner & Gökler, 2004: 85). Duygusal istismar sonucu yeterli gözetim olmadığında, çocuk tehlikeli kişilere ve davranışlara yönelebilir. Okula gönderilmeme, dersleri, okuldaki sorunları ya da başarısızlıkları ile ilgilenmeme, eğitime teşvik etmeme gibi eğitim istismarları yaşanabilir. Özellikle evden kovulma-kaçma ya da dönünce eve alınmama sonucunda ergenler sokağın kötülüklerine açık hale gelebilir, istismara maruz kalabilir ve suça yönelebilir (Şahin, 2002: 104).

Yapılan bir çalışmada annelerin büyük bir kısmı, çocuklarına sevgisini belli etmeme ve bağırma-azarlama gibi davranışları sergilediklerini ifade ederken, daha düşük oranda ise odaya kapatma, ellerini ve ayaklarını bağlama gibi davranışlarda bulunduklarını belirtmişlerdir. Çalışmada annelerin çok büyük bir kısmının çocuklarını duygusal olarak istismar/ihmal ettikleri belirlenmiştir. İlginç olan ise annelerin ihmal/istismar davranışlarını,

çocuğun eğitimi ve ahlaki gelişimi için gerekli ve disipline edici davranışlar olarak görmeleridir (Güler, Uzun, Boztaş & Aydoğan, 2002: 178)

2.1.1.8. Cinsel İhmal

Çocuğun cinsel ihmali genel hatlarıyla "ebeveyn veya çocuktan sorumlu diğer kişilerin davranışları veya ihmalleri sonucu çocuğun her türlü bedensel, ruhsal ve sosyal açıdan zarar görmesi, sağlığının ve güvenliğinin tehlikeye girmesi" şeklinde tanımlanmaktadır. Bir davranışın cinsel istismar veya ihmal olarak tanımlanması, toplumu oluşturan bireylerin inançları, sosyal değerleri, gelenekleri ve aile ilişkileri gibi faktörlere bağlıdır. Genel olarak, ebeveynlerden birinin ya da ikisinin kaybı, anne-baba arasındaki şiddetli geçimsizlik, alkol-madde kullanımı, işsizlik, boşanma veya ayrı yaşama, ailenin çok kalabalık olması, eşlerin çok genç ve tecrübesiz olması, kültürel ve sosyoekonomik düzeylerinin düşük olması, çocukların beklenmeyen şekilde ya da evlilik dışı olmaları veya serabral palsi ve mental–motor retardasyon gibi hayatı etkileyen hastalıklarının bulunması en fazla görülen ihmal nedenlerindendir (Ceylan ve diğ. 2009: 131).

Aile içinde 0–6 yaş aralığındaki eğitimin önemi büyüktür. Bu dönemde çocuğun cinsel kimliğine yönelik uygun davranışlar sergilenmesi, cinsiyetine uygun giydirilmesi, oyuncaklar alınmasının yanı sıra bu yaş ve ilerleyen dönemlerde çocuğun cinsel konulardaki sorularına yönelik yaşına uygun şekilde cevap verilmesi de önemlidir (Tugay, 2008: 42). Bu konuya duyarsız kalma ya da yanlış yönlendirmelerde bulunma cinsel ihmal kapsamına girmektedir.

Çocuğa cinsel gelişim evreleri ile ilgili bilgi verilmesinin doğru olup olmadığı ile alakalı bir görüş birliği bulunmamaktadır. "Cinsel eğitim gereklidir" diyenlerin yanı sıra çocuğa erkenden bu bilgilerin verilmesinin onları olumsuz tutum ve davranışlara iteceğini düşünenler de vardır.

2.1.2. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINA TARİHSEL BAKIŞ

Çocuk ihmal ve istismarı tarih boyunca hep var olmuştur. Bazı tıp bilginleri çok eski dönemlerden beri, çocukların fiziksel olarak istismar edildiklerinin farkına varmışlar ve eserlerinde bu konuya dikkat çekmişlerdir. Çocuk hastalıkları doktoru İbn-Zakariya-Rhazes 900 yılında yazdığı 'Pratica Peurorum' adlı eserinde çocuk hastalıklarından bahsederken çocuklara kasıtlı şekilde vurulmasının bir takım bozukluklara sebep olabileceğini

belirtmiştir. Aynı şekilde Dr. Paulus Zacchias ve Teop Bonet 17. ve 18. yy'da yayınlamış oldukları tıp kitaplarında da çocuk istismarı konusuna yer vermişlerdir. Yine Fransız patalog ve adli tıp profesörü olan Aguste Ambroise Tardieu bakıcılarının kötü muamelesine maruz kalmış çocuklar hakkında, 1860 yılında uzun bir yazı kaleme almıştır (Topçu, 2009b:52).

Aile planlaması, para hırsı, gayr-i meşru doğum ve ikiz doğumlar gibi pek çok nedenden ötürü çocukların öldürülmesi yazılı tarih kadar eskiye dayanmaktadır. Örneğin, Çin'de aile planlaması için bebeklerin öldürülmesi makbul bir yöntem olarak kabul edilmekteydi. Yine bazı kültürlerde her aile için üç çocuk yeterli görülüp, üçten fazlası öldürülmekteydi. İkiz doğumlar, anormal doğumlar ya da doğuştan sakat olan çocuklar şeytanın habercisi kabul edildiği için Yunanlılar, Romalılar, Çinliler ve Hintliler tarafından yok edilirlerdi (Yenibaş & Şirin,2007:5).

Eski Yunan'da çocuklar üzerinde babanın mutlak egemenliğinden dolayı çocuğun baba tarafından ihmal ve istismar edilmesi hiçbir şekilde sorgulanmamış ve engellenmemiştir. Hammurabi Kanunlarında "Kısasa kısas" kanunları adı verilen kanunlar bulunmaktaydı. Bu kanunlara göre çocuklar babalarının yapmış olduğu hatalara kurban edilebilmekteydi. Bunun yanında çocukların Sümerler ve Akadlar 'da kutsal sayıldığını ve çocuklarına kötü muamelede bulunan ailelere çeşitli cezalar verildiğini ileri süren çalışmalar da bulunmaktadır. Ortaçağ Avrupa'sına bakıldığında dinsel inanç çocukları günah ürünü olarak doğan kötü yaratıklar olarak görmüştür. İslamiyet öncesi eski Türk ailelerinde genellikle çocuk istismarına rastlanmamakla beraber, İslam'ın kabulünden sonra çocuğa verilen ehemmiyet daha da artmıştır (Beter, 2010: 30).

Endüstrileşme dönemine bakıldığında, meslek hastalıkları sebebiyle çocuk ölümlerinin ve çocuk intiharlarının arttığı görülmüştür. İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nde endüstri devrimi sırasında çocukların çalıştırılıp paralarının alınması yasal sayılmıştır. 1628 Massachusetts kolonisi, İnatçı Çocuk yasasına göre asi çocuğun öldürülmesini kabul etmiştir (Yenibaş & Şirin, 2007: 5).

Çocukların hırpalanması olayı 17. yy.'dan önce fark edilmiştir. Fakat konuya ilginin giderek artması 1962'de Kempe' nin yayınladığı bir makale ile olmuştur. Dr. C. Henry Kempe A.B.D.' de çalıştığı hastanede 1958 yılında "Çocuk Koruma Ekibi" oluşturmuş ve ve bu ekip ile "Örselenmiş Çocuk Sendromu" (The Battered Child Syndrome) konulu ünlü eserini takdim etmiştir. Eserde ağır bir şekilde fiziksel istismara uğramış küçük çocukların

sağlık problemlerini ele almıştır. Çocuk istismarı gerçeğinin başta Amerikan toplumu olmak üzere dünyanın dikkatine getirilmesi ise 1873 yılında New York'ta üvey anne ve babası ile yaşayan, Mary Ellen adlı 9 yaşındaki kız çocuğunun yaşadığı olay olmuştur. Bölgedeki bir sosyal hizmet görevlisi, aileyi ziyareti sonucu Mary'i yatağa bağlanmış, hırpalanmış, beslenmesi ihmal edilmiş durumda bulmuştur. Görevlinin durumu yetkililere bildirmesi sonucu küçük kız ailenin yanından alınarak bir yetimhaneye yerleştirilmiştir. Sonraki yıllarda Mary Ellen evlenip 2 çocuğu ile 92 yaşına kadar yaşamıştır (Topçu, 2009b: 53).

Bu gelişmelerin sonucunda, A.B.D.'nin her eyaletinde çocuk ihmal ve istismarının bildirimini zorunlu hale getiren ve tedavisini ön gören "Walter Mondale Çocuk İstismarı Önleme ve Tedavi Yasası" (1973) çıkartılmıştır. Fiziksel istismara karşı duyulan bu hassasiyetten 15 yıl sonra, cinsel istismar da çocuk istismarının bir türü olarak incelenmeye başlanmıştır. 1966 tarihinde Stockholm'de çocuk fuhuşu ile mücadele için ilk defa uluslararası bir kongre toplanmış ve UNESCO, UNICEF, ILO ve WHO gibi kuruluşların temsil edilmesiyle, 130 ülkeden 200'den fazla delege bu kongreye katılmıştır (Topçu, 2009b:54).

Çocuk ihmal ve istismarı ülkemizde son yıllarda tıp dünyasının ve kamuoyunun gündemine girmiş olmasına rağmen henüz temel sorun olarak konuşulmamıştır. Halbuki ülkemizin nüfus piramidine bakılacak olursa, en geniş tabanda çocuk ve gençlerin bulunduğu görülmektedir (Pala, 2011: 14). Bu yüzden çocuk ihmal ve istismarı konusunda dünya çapında gerçekleşen gelişmelere paralel olarak ülkemizde de gerekli çalışma ve tedbirlerin alınması gerekmektedir.

2.1.3. ÇOCUK İHMALİ VE İSTİSMARININ DÜNYA'DAKİ DURUMU

Batı ülkelerinde yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular, istismarın çocuklar için ne denli ciddi risk oluşturduğunu göstermektedir. Örneğin İngiltere' de istismarın küçük çocukların en yaygın ölüm nedenleri arasında olduğu ve bu yüzden her hafta anne ve babaları tarafından öldürülen çocukların sayısının 4'e ulaştığı kaydedilmektedir. İngiltere'de 'Avam Kamarası Ailede Şiddet Komitesi' bulgularına göre, 1977 yılında 4 yaşındaki her 100 çocuktan 4'ünün ciddi bir biçimde örselendiği ve bunların %10'unun öldüğü ve diğer %10'unun da beyin hasarı ve benzeri ciddi özürlerle yaşamını sürdürmek zorunda kaldığı saptanmıştır. İngiltere'de okul öncesi dönemindeki çocuklarda, en sık ölüm nedenleri arasında çocuk istismarının 4. sırada yer aldığı ve bedensel istismar olaylarının 1983-87

yılları arasında %25 oranında artma eğilimi gösterdiği tespit edilmiştir. Kuzey Amerika toplumlarında da, her yıl 1 milyon 400 bin çocuğun istismara maruz kaldığı tahmin edilmektedir (Topçu, 2009b: 44).

Colorado ve Kuzey Carolina'da yapılan çalışmalarda çocuk istismarı ve ihmalinden kaynaklandığı düşünülen %50-60 oranındaki ölümlerin kayıt altında olmadığı saptanmıştır. Bu çalışmalarda elde edilen en çarpıcı durum ise istismarın en çok ölüme sebep olan kötü muamele şekli olmasına rağmen, kayıt altına en fazla alınamayan ölüm sebebi olmasıdır (Kürklü, 2011: 17).

ABD'de 1983 yılında Çocukları Koruma Birliğinin raporlarına göre, 1,5 milyondan fazla çocuğun istismar edildiği, bunların %27'sinin fiziksel istismara uğradığı ve her yıl yaklaşık 200 çocuğun bu nedenle hayatını kaybettiği bildirilmiştir. Olguların %75'inde fail, anne-baba, bakıcı ya da ailenin bir tanıdığıdır. Fransa'da her yıl birçok çocuğun istismar edildiği ve bunun sonucu ölen çocukların oranının %1 olduğu bildirilmiştir. İsveç'te fiziksel zorbalığa artık pek rastlanmadığı ortaya çıkmıştır. Bu durumun nedenleri arasında anne baba için daha az strese neden olan daha iyi yaşam koşulları, kamuoyunun duyarlı tepkileri, dayağın davranış düzeltmedeki yararına ilişkin olan tutumlardaki değişiklik sayılabilir. Ekonomik istismardaki duruma bakıldığında 11-14 yaş grubu çocukların Türkiye'de 1980'de %25'i, Portekiz'de 1986'da %7'si; 0-14 yaş grubu çocukların Hindistan'da 1981'de %55'i, İran'da 1982'de %4'ü, Brezilya'da 1985'de %19'unun çalıştırıldığı görülmektedir (Yenibaş & Şirin,2007: 63).

Çocuk cinsel istismarının bir toplum için ne denli ciddi boyutlarda olduğu hakkındaki gerçekleri ortaya koyan sayısal kanıtlar ancak 1970'li yıllarda, özellikle ABD'de toplumun dikkatini çekmeye başlamıştır. Cinsel istismar konusunda yapılan bir araştırmada kadınların % 27'sinin ve erkeklerin %16'sının çocukluklarında cinsel istismara uğradıkları sonucu çıkmıştır. Araştırma bulgularına göre istismara uğrama yaşının kızlarda 9.6, erkeklerde 9.9 olduğu; erkekleri istismar edenlerin daha çok yabancılar arasından çıktığı, kızları istismar edenlerin ise daha çok aile üyeleri olduğu ve erkeklerin kızlardan daha az olasılıkla istismarı açığa vurdukları saptanmıştır. Avrupa'da cinsel istismar oranlarının kızlarda %3-36 arasında erkek çocuklarda ise %1-15 arasında olduğuna işaret edilmektedir. Avustralya'da saptanan oran ise %34' dür. Danimarka'da 1000 çocuktan 0,7'sinin; Grönland'da kadınların %8 ve erkeklerin %3'ünün cinsel istismar kurbanı olduğu bildirilmektedir (Topçu, 2009a:28).

2004 yılında bir İngiliz araştırma kurumu, geçen otuz yıl içinde gençlerdeki davranış sorunlarında iki kat ve duygusal sorunlarda da %70 oranında artış olduğunu kaydetmektedir. Amerikan Psikoloji Birliği, günümüzde her beş çocuktan ve gençten birinin, ruh sağlığı sorunları yaşadığı tahmininde bulunmaktadır. Aynı zamanda Dünya Sağlık Örgütü, 2020'de çocuklardaki nöropsikiyatrik bozuklukların diğer sağlık sorunlarına oranla %50 artacağını ve bunların sakatlık ve ölüm sebepleri sıralamasında ilk beşin içinde yer alacağını öngörmektedir (Palmer, 2014: 8).

2.1.4. ÇOCUK İHMALİ VE İSTİSMARININ TÜRKİYEDE'Kİ DURUMU

Çocuk ihmal ve istismarının tüm dünyada kabul edilen genel tanımının dışında hangi davranışın çocuk ihmal ve istismarı olarak algılanacağını, büyük ölçüde yaşanılan toplumun normları, geçmiş yaşantıları ve aile yapısı belirlemektedir.

Geleneksel Türk aile yapısına bakıldığında, severken bile sert davranma, hoşgörüsüzlük, kızgınlık belirten sözler, beddualar ve çocukları dövme, anne-babanın en doğal hakkı olarak görülmektedir. Ayrıca "kol kırılır yen içinde kalır" atasözü gereğince, çocuğa yönelik fiziksel, cinsel ve duygusal her türlü ihmal ve örselenme gizli kalması gereken ya da aile içinde çözümlenmesi gereken bir durum olarak kabul edilmektedir. Çocuk ihmal ve istismarı dünya gündemine ortalama 40-50 yıldan beri girmiş olmasına rağmen Türkiye'deki çalışmaların başlangıcı çok yenidir (Tugay, 2008:8).

Türkiye'de istismarın görülme oranları ile ilgili kesin rakamlar verilemese de çocuk istismarının ülkemizde yoğun olarak yapıldığının sinyalleri bulunmaktadır. Yapılan araştırmalar, Türkiye'de çocukların %87'sinin fiziksel istismara, %25'inin de ekonomik istismara maruz kaldığını göstermektedir (Yenibaş & Şirin, 2007:7).

Yapılan bir çalışmada hastaneye başvuran çocukların 32'sine "çocuk istismarı" tanısı konmuştur. Bu çocuklardan %85'inin duygusal, %66'sının fiziksel, %38'inin ise cinsel istismara maruz kaldığı saptanmıştır. Ayrıca adli olayların yıllara göre dağılımı incelendiğinde istismar olayının en fazla 2000 yılında yaşandığı görülmektedir. İstismar olaylarındaki bu artışın iki nedeni olabilir. Birincisi istismar konusundaki toplumsal bilincin artmasından dolayı geçmiş yıllara nazaran daha fazla olayın yargıya yansıtılıyor olması, ikincisi ise gelişmekte olan tüm ülkelerde yaşandığı üzere ani sosyal, kültürel değişiklikler

ve ekonomik sıkıntıların toplumdaki -özellikle kadına ve çocuğa yönelik- şiddete yönelimi artırmasıdır (Ahioğlu, 2004:284).

Anne babalar üzerinde yapılan bir araştırmada ise, kendi anne-babaları tarafından ihmal edildiğini belirtenlerin oranı %39, istismara uğradığını söyleyenlerin oranı %17, ebeveyni dışındaki kişilerin istismarına uğradığını belirtenlerin oranı ise %18 olarak belirlenmiştir. Araştırma grubundaki anne babalarda %18'i çocuğa dilencilik yaptırılmasının çocuk ihmal ve istismarı olmadığını, %23'ü fizyolojik nedenler hariç büyüme geriliğinin ihmal edilen çocuklarda görülmeyeceğini, %11'i ise ana-babaları tarafından çocuğa sevgi gösterilmemesinin ihmal olmadığını söylemişlerdir. Yine aynı anne-babaların %15'i istismarın çocukta psikolojik sıkıntılara neden olmayacağı, %15'i hasta olan çocuğun tedavi ettirilmemesinin ihmal olmadığı, %10'u ise çocuğun anne-babası tarafından sürekli eleştirilip, aşağılanmasının duygusal istismar olmadığı yönünde görüş bildirmişlerdir. Aynı araştırma bulgularına göre %18'i kız çocuklarını okula göndermektense evlendirilmesinden yana olduklarını; %23'ü istismar olayının açığa çıkarılmaması gerektiğini; %15'i eşi çocuğunu sürekli dövse de şikâyet etmeyeceğini; %10'u çocuğu istismara uğradığını söylese de ona inanmayacağını; %15'i bazı çocukların dayağı ve %13'ü ise öğretmenleri tarafından dövülmeyi hak ettiğini belirtmişlerdir. Bir istismar olayı ile karşılaşmaları halinde ana-babaların %36'sı ilgili yerlere başvuracağını, %7,6'sı durumu yakınlarıyla paylaşacağını, %8,9'u çözümü kendisinin bulmaya çalışacağını, %47,5'i ise olay karşısında duygusal ve uygun olmayan tepkiler (intihar, cinayet vb.) verebileceğini bildirmişlerdir (Keser, Odabaş, Elibüyük, 2010: 153).

Değişik ülkelerde yapılan fiziksel istismarla ilgili çalışmalar incelendiğinde ülkemizde tokat atmanın ikinci sıklıkta uygulanan cezalandırma yöntemi olduğu saptanmıştır. İstismar olarak kabul edilebilecek tokat atmak, ele veya gluteal bölgeye şaplak atmak, çocuğu çimdiklemek gibi ceza yöntemleri ülkemizde anne-babalar tarafından bazen doğal disiplin yöntemi olarak kullanılmaktadır. Türkiye'de yapılan bir çalışmada ailelerin %3'ü tokat atmayı, %19'u ele şaplak uygulanmasını, %26'sı de gluteal bölgeye şaplak atmayı disiplin kurma yöntemi olarak değerlendirdiklerini belirtmiştir (Koç ve diğ. 2012:121).

Cinsel istismarın Türkiye'de yaygınlığı hakkında Adalet Bakanlığı ve diğer yetkililerinin gazetelere yansıyan beyanları dışında, istatistiksel veriler bulunmamaktadır.

Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü kayıtlarına göre, Türkiye genelinde 2002-2005 yılları arasında 15 yaşını bitirmemiş çocuklara yönelik 'ırza geçme, küçükleri baştan çıkarma ve iffete saldırı' suçlarına ilişkin 18 bin 788 dava açılmış ve 21 bin 111 çocuğun mağdur olduğu bu davalar sonucu 15 bin 411 kişi mahkûm olmuştur. Bakanlık kayıtlarına göre bu davalarda 12-18 yaş arasında 4 bin 167 çocuk da 'sanık' olarak yargılanmıştır. Milliyet gazetesinin 21 Kasım 2008 yılındaki ' Ne Oldu Sana Türkiye' başlıklı haberinde " Dünyada 'çocuk bayramı' olan tek ülkede çocuklara yönelik cinsel istismar patladı. Her hafta 120 çocuk adli tıbba gidiyor. Bu rakamlar buz dağının görünen yüzü, bütün vakaların %10-20'si"diyerek çocuk cinsel istismarının boyutlarından bahsetmektedir (Topçu, 2009a:30).

Ülkemizde yaşanan sıkıntılardan biri de çocuk gelinlerdir. Her devletin, kendi toplumunun şartlarına göre belirlediği erginlik yaşı vardır. Ülkemizde erginlik yaşı on sekiz olarak belirlenmiştir. Erken yaşta evliliğin etkileri en çok kızlar üzerinde görüldüğünden daha çok çocuk gelinlerle karşılaşılmaktadır. Erken evliliklerde oran erkeklerde %5, kızlarda %35-60 arasında değişmektedir. Ankete dayalı bir çalışma olan, Aile Yapısı Araştırması 2006 verilerine göre, ülkemizde 18 yaş altında evlenen bireylerin %2 oranında olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı araştırmanın 2011 verilerine göre ise, 18 yaşından küçük evlilikler %18,2 olarak belirlenmiş, kadınların erkeklere göre küçük yaşlarda daha fazla (%29,2) evlendikleri görülmüştür (Boran, Gökçay, Devecioğlu & Eren, 2013: 59).

Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Kongresi Sonuç Bildirgesi'nde, Türkiye'de toplumun çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi eksikliğinin olduğu, düzenlenen eğitim programlarının sayısının yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca yetişkinlerin önemli bölümünün çocukluk dönemlerinde ihmal ve istismara uğradıkları, ana-babaların çocuk istismarının ve ihmalinin duygusal ve davranışsal belirtilerini fiziksel belirtilerine oranla daha az bildikleri ortaya çıkmıştır (Keser, Odabaş & Elibüyük, 2010: 156).

Çocukların yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarını tanımlayan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi'ni (ÇHS) Türkiye 1995 yılında onaylamıştır. Bu sözleşme, çocukların toplumun savunmasız bir grubu olmaları ve haklarını arayamamalarından dolayı, ayrıca bir önem taşımaktadır. Çocuk haklarının insan hakları kültürünün yapı taşı olduğu ve toplumun insan hakları güvencesinin temelini oluşturduğu bilincine varılması ise son derece önemlidir (Gündem: Çocuk!,2009:25).

2.1.5. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINDA RİSK FAKTÖRLERİ

Çocuk ihmal ve istismarının sebeplerine ve öykülerine bakılınca bazı ortak özelliklerin olduğu görülmektedir. Çocukları ihmal ve istismar etme davranışı her türlü sosyoekonomik düzey ve eğitim seviyesine sahip insanlar arasında görülebiliyor olsa bile, ihmal ve istismar riskini artıran bazı faktörler de bulunmaktadır. Çocuğun sahip olduğu bazı özelliklerin ebeveyn tarafından zorlayıcı olarak kabul edilmesine, ebeveyne ve yaşam koşullarına ait bir takım olumsuz şartların eklenmesiyle istismarın önlenemez hale geldiği durumlar oluşabilmektedir.

2.1.5.1. Çocuğa Ait Risk Faktörleri

Çocuğun istenmeyen ya da ilk çocuk olması, çocukta hiperaktivite, davranış bozuklukları, mental veya fiziksel sorunlar bulunması, sık aralıklarla gebe kalınması, anne-bebek bağının iyi kurulamaması gibi etkenler de ihmal ve istismarı artırmaktadır (Kara, Biçer & Gökalp, 2004:141).

İstismar ve ihmal edilen çocuklar arasında engelli çocuklar, önemli bir yer almaktadır. Toplumun engelli çocuklara yeterli özeni ve değeri vermemesi, çocuğa bakmakla yükümlü olan kişilerin sosyal, duygusal ve ekonomik açıdan yeterli kaynak ve destekten yoksun bırakılmaları, çocuğun istismarcıya karşı kendini savunamaması, istismara uğradığını söylemedeki zorluğu gibi sebepler engelli çocuğa olan istismarı artırabilmektedir (İnsan Hakları Derneği, 2008: 17).

Yeni doğan döneminde tedavi amacıyla uzun süre hastanede yatırılan bebekler de yüksek riskli gruba girmektedir. Tedavi sürecinde anne-bebek bağlanmasının sağlanamaması, anneye bağımlı çocukların hareketlerinin ebeveyni zorlaması ve çocukların üvey olmaları riski artırmaktadır (Küpeli, Kanbur & Derman,2003: 129).

Çocuğun yaşı da bir risk faktörü olarak ortaya çıkabilmektedir. Bebek ve okulöncesi çağı çocuklarda istismar daha fazla görülmektedir. Yapılan bir araştırmada çocukların yaşları ile istismar arasındaki ilişkiye bakılmış ve çocukların yaşları arttıkça istismarın azaldığı görülmüştür. Cinsel istismara uğrayan çocukların yaş ortalamaları 7'dir ve bunların % 52'si kızdır. İstismar edilen çocukların yaşı en az 5,5 olarak fiziksel istismar da, en çok 9,19 olarak da cinsel istismarda bulunmuştur. İstismara uğrayan çocuklardan %25'i 13–18 yaşları arasında ve %13'ü 10–12 yaşları arasındadır. 12 yaş civarındaki çocuklar ise

duygusal istismardan daha çok zarar görmektedirler. Bir başka araştırmada sonuçlarına göre ise istismar edilen çocukların %13,8'i bir yaşın altında ve yarısı 6 yaş dolaylarındadır (Erol, 2007: 23).

2.1.5.2. Aileye Ait Risk Faktörleri

Çocuk ihmal ve istismarının % 95'i anne- baba tarafından gerçekleştirildiği için anne babanın ilaç veya alkol bağımlısı olması, psikolojik sorunlarının bulunması, sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı durumda olması, kişisel memnuniyetini çocuğunkinden üstün tutması, gereksinimlerini karşılamak için çocuğu araç olarak kullanması, çocukla ilgili gerçekçi olmayan beklentilerinin bulunması ve duygularını kontrol edemeyen, katı bir kişilik yapısında olması ihmal ve istismar için risk faktörlerindendir (Kara, Biçer & Gökalp, 2004:141).

Çocuk ihmal ve istismarındaki bir başka risk faktörü de çok genç ve deneyimsiz ebeveynler/bakıcılardır. Ebeveynin ya da bakıcının çocuğun davranışlarını ve ihtiyaçlarını anlamaması, gelişimsel olarak ne yapılacağını bilememesi, sevilme, benimsenme ve öz-saygı ihtiyaçlarını tatmin etmek için çocuğa yönelmesi gibi etkenler de ihmal ve istismarı tetikleyebilmektedir (İnsan Hakları Derneği, 2008, Küpeli, Kanbur & Derman, 2003, Bilir, Arı, Dönmez, Atik & San, 1991). Bu durum domino etkisi de yapabilmektedir. Nitekim birçok istismarcı ya da çocuğunu ihmal eden yetişkinin, çocukluğunda kötü muamele ile karşılaştığı, ihmal veya istismar edildiği görülmektedir.

İhmal ve istismar davranışı gösteren anne babaların genellikle öz saygıları düşük kişilikleri bozukluğu olan kişiler oldukları görülmüştür. Ayrıca değersizlik ve sevilmeme duygularına sahiptirler. Kendilerini sevecek birine ihtiyaç duydukları için çocuk sahibi olmak isteyebilirler. Anne mental yönden donuk ya da nörotik özelliklere sahip olup, annelik yönü ise zayıf olabilmektedir. Anne-baba genellikle kısıtlı bir sosyal çevreye sahip, arkadaşı olmayan, çevresiyle uyumsuz, evlilikleri ile ilgili ciddi problemleri olan, geçimsizlik, ayrılık, ölüm, hastalık, işsizlik, ekonomik sıkıntılar gibi stresli yaşantıları olan kişiler olabilmektedir (Bilir, Arı, Dönmez, Atik & San, 1991: 55).

Bütün bu sebepler göz önüne alındığında yapılan çalışmalar çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili en önemli ve en sık rastlanan risk faktörünün ailenin "ciddi ekonomik sıkıntısı" olduğunu göstermiştir. Özellikle aile içinde evin ihtiyaçlarını ve bütçe ayarlamalarını

yapmak zorunda kalan annelerin, istismar ya da ihmal davranışına girmesi daha olası bulunmaktadır (Güler, Uzun, Boztaş & Aydoğan, 2002: 129).

Çocuğun özürlü, beklenmedik, istenmedik veya gayri meşru olması, sık gebe kalmak, babanın ya da annenin öz olmaması gibi durumlar da anne babanın çocuğu istismar etmesine yol açmaktadır (Doğrucan & Yıldırım, 2011:179).

2.1.5.3. Çevreye Ait Risk Faktörleri

Çocuğa yönelik şiddetin artmasının sebeplerinden birisi de anne babanın kısıtlı sosyal çevreye sahip olmaları ya da içinde bulundukları sosyal çevreden kendilerini soyutlamalarıdır. Anne babanın çevresi ile uyumsuz olması da şiddet uygulamasında etken olmaktadır. Ebeveynin çocuk yetiştirirken çevresinden gereken desteği görememesi, komşuluk ilişkilerinin ve yardımlaşmanın olmaması, çalışan anneler için çocuk bakımı ağının bulunmayışı da çocuk istismarında risk faktörlerini oluşturmaktadır (Acehan, Bilen, Ay, Gülen, Avcı & İçme, 2013: 605)

2.1.6. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARININ ÖNLENMESİ

Çocuk ihmal ve istismarı hem çok ciddi bir sorun olması, hem de yapısı ve çeşitliliği gereği birçok kurumun birlikte çalışmasını gerektiren bir problemdir. İhmal ve istismarın tekrarlanma ve kuşaktan kuşağa aktarılma özelliğinden dolayı hem mağdurun hem de istismarcının tedavi edilmesi gerekmektedir. Olay sonrası hem tedavi için hem de ihmal ve istismarın yaşanmasını engellemek için önlemlerin alınması gerekmektedir. Son zamanlarda toplumda konu ile ilgili bir bilinçlenme yaşandığı gözlense de, bunun yeterli seviyede olmadığı görülmektedir. Öncelikle konu kapsamına giren meslek gruplarındaki eğitim ve farkındalık arttıkça, ihmal ve istismar vakalarını önleme ya da erken dönemde farkına varma oranının artması beklenmektedir.

Kimi zaman aileyi ya da istismarcıyı korumak, istismarın yinelenmesinden veya damgalanmaktan korkmak gibi sebeplerle ihmal ve istismar olayları açığa çıkmamaktadır. Kimi zaman ise öğretmenler, ebeveynler, polis, sosyal çalışmacılar ve sağlık çalışanlarının çocuk istismarı ve ihmalinin belirtileri ve risk faktörleri konusunda gerekli bilgi ve deneyime sahip olmamaları, önemli bulguların yok olmasına neden olmaktadır. Bu durum da erken tanı ve tedavinin yapılmasını engellemektedir (Gölge, Hamzaoğlu &Türk, 2012: 88).

Örneğin tıp çalışanları için çocuk istismarı ve ihmalini tanıma ve bildirim konusundaki eğitim çok yetersizdir. Çocuk istismarı ve ihmali tıp fakültelerinin eğitim programlarına ancak son yıllarda bir-iki saat olarak dahil edilmiştir. Hizmet içi eğitimin yetersizliği de bu duruma eklenince acil servis hekimleri çocuk istismarını tanımada yetersiz kalmaktadırlar (Beyaztaş, Oral, Bütün, Beyaztaş & Büyükkayhan, 2009:75).

Yapılan bir çalışmada ebe ve hemşirelerin de çocuk istismar ve ihmali konusunda bilgilerinin ve farkındalıklarının yetersiz oldukları ve lisans eğitimleri sırasında şiddet konusunda hiç bilgi almadıkları belirlenmiştir. Bu konunun üzerine acilen eğilmeli ve sağlık çalışanlarının bu konudaki bilgi ve farkındalık düzeylerini artırıcı çalışmalar yapılmalıdır (Akgün & Vatansever, 2015: 2).

Çocuk istismarına bağlı ölümlere bakıldığında vakaların %61'inin 'korunulabilir' olduğu saptanmıştır. Korunma önlemlerini birincil, ikincil ve üçüncül koruma önlemleri olarak sınıflandırmak mümkündür. Birincil koruma önlemleri şiddetin ortaya çıkmasını önlemeye yönelik çalışmaları, ikincil koruma önlemleri erken tanı ve tedavi çalışmalarını, üçüncül koruma önlemleri ise şiddete uğramış kişinin iyileştirilme çabalarını kapsamaktadır (Bahar, Savaş, & Bahar, 2009: 60).

Çocuğa yönelik ihmal ve istismarın önlenmesinde bilinçsizlik sorununun dışında, karşılaşılan önemli sorunlardan birisi de olguların bildirilmemesidir. Oysaki istismar şüphesi olduğunda, hekimlerin adli makamlara rapor düzenlemesi yasal bir zorunluluktur. Bildirimdeki eksikliğin en büyük nedeni ise, nasıl bir yol izlenmesi gerektiği konusundaki bilgi yetersizliğidir. Türkiye Cumhuriyeti Yasalarında, ayrı bir çocuk koruma kanununun olmayışı ve çocuk istismarı ve ihmaline yanıt konusundaki belirsizlik de önemli bir eksikliktir (Beyaztaş, Oral, Bütün, Beyaztaş & Büyükkayhan, 2009: 79).

Devlet çocuğu ebeveynin ya da çocuğun bakımından sorumlu başka kişilerin her türlü kötü muamelesinden korumak, çocuğun istismarını önlemek ve bu tür davranışlara maruz kalmış çocuklar için tedavi amaçlı programlar hazırlamakla yükümlüdür (Tıraşçı & Gören, 2007: 71). Oysa yasalara bakıldığında, konu ile ilgili başlı başına kanun maddelerinin olmadığı, sadece bazı kanun maddelerinde istismar ve kötü muameleden bahsedildiği görülmektedir.

Ülkemizde “Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı” olmakla birlikte çocuk istismarını önleyici başlı başına bir resmi kurum bulunmamaktadır. Bu nedenle çocuk istismarını önleme adına hekimler, öğretmenler, çocuk ruh sağlığı uzmanları, çocuk mahkemelerinde çalışan hukuk görevlileri başta olmak üzere sağlık çalışanlarına, psikologlara, çocuk gelişim uzmanlarına ve sosyal hizmet uzmanlarına büyük görevler düşmektedir. Konu ile ilgili bilincin artırılması adına uzmanlaşmış personel ihtiyacının karşılanması çok önemlidir. Son yıllarda artan bilinç ile beraber istismar vakalarının sağlık kurumlarına bildirimi de artmıştır. Buna paralel olarak hastanelerin bünyelerinde “çocuk koruma merkezleri” oluşturulmaya başlanmıştır (Bahar, Savaş, & Bahar, 2009:62).

Kurulan bu ‘Çocuk Koruma Birimleri’nde ekibin çekirdeğini çocuk sağlığı ve hastalıkları, çocuk ruh sağlığı ve adli tıp uzmanları oluşturmalıdır. Bu çekirdek ekip, hastanenin çocuk hasta gören bölümleriyle sürekli iletişim içinde olmalı, bu birimlerde çalışan sağlık personeline ihmal ve istismar ile ilgili eğitimler verilerek duyarlılık oluşturulmalı ve istismar kuşkusu olan olguların “çocuk koruma birimi” ekibi tarafından görülmesini sağlanmalıdır. Ayrıca bu birim hukukçular ve sosyal hizmet kurumlarıyla işbirliği içinde çalışmalıdır. Çocuk koruma ekibinde yer alacak sosyal hizmet uzmanı, olayın değerlendirilmeye başlandığı ilk andan itibaren süreçte aktif olarak rol oynamalıdır. Çünkü aile ve çocukla ilk görüşme ve psiko-sosyal öykünün alınması, veriler dâhilinde rapor hazırlanması, sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumuna bildirim yapılması, telefonla görüşülerek ya da çocuğun barındığı kurum ziyaret edilerek olguların süreç boyunca izlenmesi sosyal hizmet uzmanı tarafından yürütülmektedir (Beyazova & Şahin, 2007: 16).

Çocuklar zamanlarının büyük bir kısmını okullarda geçirdikleri için ailedeki birçok yaşanmışlıklarını okula taşırlar. Okulda bu yaşanmışlıkların etkilerini sergilerler. Bu noktada çocuğun aile içindeki olumsuz yaşantılarını, sorunlarını, hayal kırıklıklarını, varsa istismar bulgularını sezip değerlendirecek kişilerin başında öğretmenler gelir. Okul çağındaki bir çocuk için öğretmen anahtar kişi konumundadır. Deneyimli, duyarlı ve çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi sahibi bir öğretmen, öğrencisinin yüzünde veya vücudunda bulunan yara ve izlerle ilgilenir. Varsa davranışlarındaki değişiklikleri, gerilemeleri, içe kapanma, halsiz, mutsuz görünme, dikkatini toplayamama, okul başarısında düşüş gösterme, hırçınlık, saldırganlık gibi davranışların sebeplerini bulmaya çalışır (Kepenekçi & Nayır, 2012: 441).

Çocukların en çok güvende olacakları yer ailelerinin yanı olması gerekirken, istismar olaylarında en çok risk altında oldukları yerin ailelerin yanı olduğu görülmektedir. Özellikle de çocukların en çok güvendikleri ve sığındıkları kişi olan anneler, çocuklarını yetiştirirken ya da problem çözmeye çalışırken sıklıkla fiziksel ya da duygusal istismar/ihmal davranışı uygulamaktadırlar (Güler, Uzun, Boztaş & Aydoğan, 2002: 133). Küçüklüğünde istismara ya da ihmale uğramış çocuğun büyüyüp ebeveyn olduğunda aynı istismar davranışını kendi çocuklarına ya da elinin altındaki başka çocuklara uygulaması olası görülmektedir. Bu da ihmal ve istismarın katlanabilir etkisi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden ebeveynlerin ya da çocuğa bakan kişilerin çocuk ile doğru iletişim hakkında bilinçli davranması gerekmektedir. Ailenin çocuk ile doğru iletişim kurabilme, sorunlarla başa çıkabilme becerileri konularında bilgi sahibi olması gerekmektedir. Ayrıca yaşadığı sıkıntılarda destek olabilmesi, arkadaşlarını, okul çevresini tanıması oldukça önemlidir.

Anne-baba eğitimi, ev ziyaretleri, kurumlar içinde çocuk istismarını önleme çalışmalarının yerleştirilmesi, çocuk eğitimi konusunda yardım talep eden anne baba için önemli bir işlevi yerine getirecektir. Çocuk istismarını önlemek ve kamuoyunu bilinçlendirmek için medyayı kullanmak çocuk istismarını kapsamlı şekilde önleme stratejisinin vazgeçilmez bir parçası olmalıdır (Tıraşçı & Gören, 2007:70).

Bunun dışında ihmal ve istismarın önlenebilmesi için çocuğa da birtakım bilgiler verilmesi gerekmektedir. Bedenlerinin kendilerine ait olduğu, onlar istemediği sürece kimsenin dokunamayacağı, bazı özel bölgelerinin olduğu ve bunların dokunulması, bakılması yasak yerler olduğu bilinci çocuğa verilmelidir. Büyüklerin her zaman doğru davranışlar sergileyemeyeceği, bu yüzden çevresindeki herkese güvenemeyeceği uygun dille anlatılmalıdır. Yerinde ve zamanında 'Hayır' diyebilmenin gerekliliği, yeri geldiğinde bağırmak, tekmelemek, ısırmak gibi davranışları kullanabileceği, zorba kişi veya akranlar ile baş etmek için neler yapabileceği, zor durumda kaldığında nasıl yardım istemesi gerektiği, bu tarz bir durumla karşılaştıklarında güvendikleri bir erişkine durumu anlatmaları gerektiği çocuğa öğretilmelidir.

Bugün çocuklar ihmal ve istismarının boyutları göz önüne alınacak olursa, ihmal ve istismara uğramış çocukların belirlenip korunması ve ihmal ve istismar yaşanmadan önlenmesi için acilen gerekli politikaların oluşturulması gerekmektedir. Topluma daha geniş ve kolay ulaşılabilmesi için, kitle iletişim araçlarından yararlanılması, özellikle de

televizyonlarda bu konuya daha geniş yer verilmesinin sağlanması ve şiddet içeren programların en aza indirilmesi önerilebilir (Arıkan, Yaman, & Çelebioğlu, 2000: 34).

2.1.7. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINDA BİLDİRİM

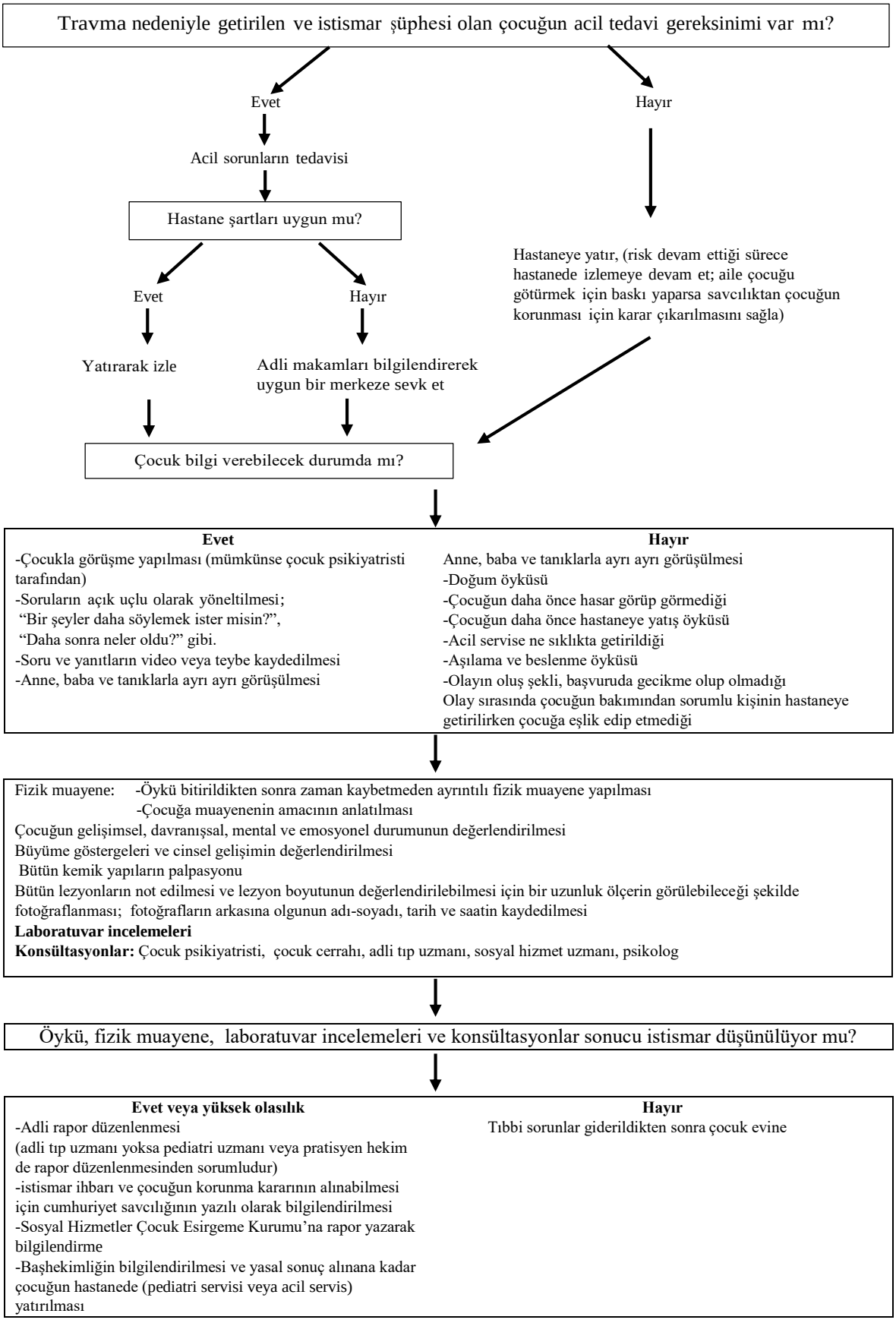
Çocuklar ile birebir ilgilenen doktor, hemşire, öğretmen gibi meslek gruplarının çocuk ihmal ve istismarını bildirme sorunlulukları bulunmaktadır. Genel olarak Türk Ceza Kanunu'nun 98. maddesine göre, " Yaşı, hastalığı, yaralanması dolayısıyla ya da herhangi bir nedenle kendini idare edemeyecek durumda olan kimseye hal ve koşullar el verdiği ölçüde yardım etmeyen ya da durumu derhal ilgili makamlara bildirmeyen kişi bir yıla kadar hapis cezası alır, kişinin ölmesi durumunda, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına çarptırılır " hükmü bulunmaktadır.

Aynı Kanun'un 278. maddesinde, "İşlenmekte olan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Mağdur 15 yaşını bitirmemiş bir çocuk ve bedensel veya ruhsal bakımdan özürlü olması nedeniyle kendisini savunamayacak durumda bulunan kimse olması hâlinde verilecek ceza yarı oranında artırılır" hükmü bulunur. Türk Ceza Kanunu'nun 279. maddesine göre ise, "Kamu adına soruşturma ve kavuşturmayı gerektiren bir suçun işlendiğini görevi ile bağlantılı olarak öğrenip de yetkili makama bildirimde bulunmayı ihmal eden veya bu hususta gecikme gösteren kamu görevlisi altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır".

Bununla birlikte, devlet memuru olmayan herhangi biri de çocuk istismarı şüphesini bildirebilir ve bildirmelidir. Bildirimde bulunmak bir suçlama değildir. Bir düşüncenin, belki bir şüphenin dile getirilmesi ve çocuğun durumunun soruşturulup değerlendirilmesi için istekte bulunmadır. Çocuk istismarı veya ihmaline ilişkin bir kanıt olması zorunlu değildir. Şüphe rapor hazırlanması için yeterlidir. İstismar veya ihmalin varlığına ya da yokluğuna tahkikatı yürüten kişiler karar vereceklerdir (İnsan Hakları Derneği, 2008: 37).

İstismarı bildirilmek için arandığında çocuğa ve faile ait özlük bilgileri, yakınlık dereceleri, istismar veya ihmale ilişkin görülen veya duyulan şeyin tarif edilmesi, varsa istismar hakkında bilgisi olan diğer kişilerin adları, bildirim yapanın özlük bilgileri gibi bazı bilgiler istenebilmektedir. Şüphelenilen durumda sırasıyla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ya da Çocuk Polisi/Karakollar ve Cumhuriyet Savcılığından biri ile iletişime geçilebilir. İhbarlar ALO 183 telefon hattında ya da SHÇEK İl Sosyal Hizmetler

Müdürlüğünde görevli uzmanlarca değerlendirilir. Şayet ortada ihmal veya istismar durumu yoksa dosya kapatılır ve ailenin başka herhangi destek/ yardıma gereksinimi olduğuna karar verilirse yönlendirilir. Eğer İstismar ve ihmal olduğu yönünde kuvvetli şüphe varsa, başta ailedeki istismara sebep olabilecek faktörlerin azaltılması için; ruh sağlığı tedavisi, ebeveyn becerisi geliştirme programları, iş ve sosyal yardım veya barınak sağlama gibi somut adımlara başvurulur. Bu arada çocuğun güvenliği tehlikedeyse çocuk korunma altına alınır (İnsan Hakları Derneği, 2008:41).

Şekil 1. Çocuk istismarından şüphelenilen durumlarda izlenebilecek akış şeması (Kara, Biçer & Gökalp, 2004:150).

2.1.8. TÜRK HUKUK SİSTEMİNDE ÇOCUK İHMALİ VE İSTİSMARI

Toplumun üçte birinden fazlasını oluşturan çocuklar, hakkını aramak, ihlal ile ortaya çıkan zararı telafi edilebilmek ve benzer yaşanması olası ihlallerin tekrarını engellenmek konularında yetişkinlere bağımlıdır. Bu durum da çocuğa yapılan ayrımcılığın çoğunlukla cezasız kalmasına veya ayırımcılık, ihmal, istismar gibi durumların engellenmesinin çok uzun zaman almasına sebep olmaktadır (Gündem Çocuk!, 2013a: 6). Anayasada "Çocuğun Korunması" kavramı "Ailenin Korunması" başlığı altında ele alınmıştır. Nitekim ailenin korunması ile ilgili kanunda da çocuk ihmal ve istismarına birebir değinilmemektedir.

Çocuk Koruma Kanununda ise "Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğun" yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına almaya yönelik amaçlar gözetilmektedir. 1989 yılında imzalanan Çocuk Hakları Sözleşmesinde ise "Taraf Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler ve çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler", "Taraf Devletler, çocuğun; ana–babasından, onların rızası dışında ayrılmamasını güvence altına alırlar. Ancak, ana–babası tarafından çocuğun kötü muameleye maruz bırakılması ya da ihmâl edilmesi durumlarında ya da ana–babanın birbirinden ayrı yaşaması nedeniyle çocuğun ikametgâhının belirlenmesi amacıyla karara varılması gerektiğinde, bu tür bir ayrılık kararı verilebilir" maddeleri yer almaktadır.

2005 yılında çıkartılan Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) ile ise özellikle suça sürüklenen çocukların da korunması hedeflenmiş, "çocuğun barınması" ve "danışmanlıkla" ilgili tedbirlerin uygulanması konusunda SHÇEK sorumlu tutulmuştur. Çocuk Koruma Kanununda 'Kurum Bakımı', 'Koruyucu Aile Hizmeti' ve 'Evlat Edinme' gibi çocuğa yönelik hizmet biçimleri bulunmaktadır.

Türk Ceza Kanununun 232. Maddesine göre "idaresi altında bulunan veya büyütmek, okutmak, bakmak, muhafaza etmek veya bir meslek veya sanat öğretmekle yükümlü olduğu kişi üzerinde, sahibi bulunduğu terbiye hakkından doğan disiplin yetkisini kötüye kullanan kişiye, bir yıla kadar hapis cezası verilir". 96. maddeye göre ise "bir kimsenin(çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye) eziyet çekmesine yol açacak davranışları gerçekleştiren kişi hakkında iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur".

1991'de tıp doktoru, pedagog, psikolog, hukukçu ve gönüllüler tarafından kurulan, konuyla ilgili ilk dernek olan Çocuğu İstismardan Koruma ve Rehabilitasyon Derneği (ÇİKORED) ile Çocuk İstismar ve İhmalini Önleme Derneği faaliyetleri ayrıca devam etmektedir (Kara, Biçer & Gökalp, 2004:141). Gerek yasalarla gerekse gönüllü kuruluşlar ile korunmaya çalışılan çocukların, devletlerin en önemli gündem maddelerinden birini oluşturması ve uyguladıkları politikalara dahil edilmeleri gerekmektedir. Bu şekilde çocuk ihmal ve istismarında gerçek çözüm yollarına kavuşulmuş olunacaktır.

2.1.9. ÇOCUK İHMALİ VE İSTİSMARINI AÇIKLAMAYA YÖNELİK KURAMLAR

Konunun uzmanlarının çocuk istismarının sebeplerine yönelik farklı bakış açıları ihmal ve istismarın açıklanması adına 4 önemli kuramı ortaya çıkarmıştır.

1-Psikiyatrik Kuram: Spinetta ve Ringler (1972) çocuk istismarı ve ihmalini yapanların çoğunlukla anne-babalar olduğunu tespit ettiklerinden dolayı, psikiyatrik modelde, istismar nedenlerini ortaya koymak amacıyla ebeveyn özelliklerinin incelenmesine ağırlık vermişlerdir. Kuram istismarcı anne babaların, istismarcı olmayan anne babalardan bir dizi farklı kişilik özellikleri taşıdıkları görüşü etrafında şekillenmiştir. "Normal" ve "anormal" kavramları baz alınarak yapılan incelemelerde istismar eden ihmal ve istismarcı ebeveynlerin yalnız %10'unun "ruh hastası" olarak tanımlanabileceği görülmüştür. Daha sonraları ise istismarcı olan ve olmayan anne-babaları farklılaştıran kişilik özellikleri üzerinde durulmuştur. Genelde de istismarcı ebeveynlerin narsistik eğilimler, zayıf tepki kontrolü, kompulsivite, düşük benlik kavramı (self-esteem), aşırı kaygı, depresyon ve empati kuramama gibi nitelikleri dikkati çekmiştir (Kozcu, 1991'den aktaran: Gökler,2006: 62).

2-Sosyolojik Kuram: Kuram toplumsal değerlerin, ailenin yapısının, yaşanılan kültürün çocuk ihmal ve istismarında belirleyici rol üstlendiğini savunmaktadır. Kuramda çocuk yetiştirmede şiddet kullanımının kültürel açıdan onaylanmasının, kişilerin öfke ve düşmanlık duygularını kontrol etme yeteneğinin çevreden gelen baskılar tarafından zayıflatılmasının, farklı toplumsal sınıf ve etnik kümelere ait olmanın, kitle iletişim araçlarının gizli veya açık bir şekilde fiziksel güç kullanımını teşvik etmelerinin, anne babanın disiplin uygularken, çocuğa aşırı derecede zarar vermesinde kaza ve çevresel şans

gibi etkenlerin rol oynamasının ihmal ve istismara öncelikli olarak sebep olduğu üzerinde durulmuştur (Erol, 2007: 16).

3-Ekolojik Modeller: Belsky'nin geliştirdiği ekolojik modelde, mikrosistem (yakın ev ve çevresi), eksosistem (ailenin içinde yer aldığı geniş sosyal ve iş sistemi) ve makrosistemin (mikrosistem ve makrosistemi etkileyen kültürel inanç ve değerler), ebeveynin bireysel gelişimi ile birlikte düşünülerek ihmal ve istismarın açıklanması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Bu modelde, davranış analizi yapılırken ihmalci ve istismarcı olan ebeveynin bireysel gelişimi, istismarın olduğu zaman yaşananların neler olduğu ve ihmal ve istismarın sonrasında neler yaşandığı sorular sorularak öğrenilip, birlikte değerlendirilir (Irmak, 2008: 22).

4- Sosyal Öğrenme Kuramı: İstismarın öğrenildiğini örneği olduğunu ileri süren bu kuramda, istismarcı ana-babanın kendi ailesi içindeki davranışları model almış oldukları öne sürülür. Bunun için de istismar ve ihmal vakalarının engellenmesi için ana-babanın eğitilmesinin gerekli bir adım olabileceği düşünülür. Önceden istismara uğrayan konumunda olan çocuklar, ana-baba olduklarında istismarı yapan konumuna geçmektedir. Bu durum kuramın kurucuları olan Oliver ve Taylor tarafından "Kuşaklar Hipotezi" olarak adlandırılmaktadır (Erol, 2007: 17).

2.1.10. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARININ SONUÇLARI

İhmal ve istismar sonuçları itibariyle uzun ve kısa vadeli olarak ikiye ayrılmaktadır. İhmal ve istismarın çeşidine göre hemen ortaya çıkabilecek yaralanmalar, ölümler, hamile kalma gibi kısa zamanda ortaya çıkan sonuçları olduğu gibi; gelişim döneminin gerektirdiği davranışları gösterememe, zeka gerilikleri, düşük okul başarısı, okuldan ya da evden kaçma, depresyon, zorbaca davranışlar, saldırgan, kaygılı, özgüveni düşük kişilik yapısı gibi uzun döneme de yayılabilecek olumsuz davranışlar ortaya çıkmaktadır. İstismar ve ihmalin en büyük sonuçlarından biri de, bu davranışın "öğrenilebilir" olmasından dolayı, ihmal ve istismara uğramış çocuğun büyüdüğünde aynı davranışları sergileyebilme olasılığıdır.

İhmal, çocuklarda daha çok düşmanlık, saldırganlık, öğrenme güçlükleri, konuşma gerilikleri, özgüven eksikliği ve suça karışma gibi sosyal ve duygusal problemlere; fiziksel istismar ise çoğunlukla depresyon, alkol ve madde kullanımı, intihar girişimi, davranış bozuklukları, antisosyal davranışlar, şiddet içeren suçlara karışma gibi birtakım duygusal ve

davranışsal bozukluklara sebep olmaktadır. Cinsel istismar ise saldırganlık, düşmanlık, madde kullanımı, cinsel fonksiyon bozuklukları, yeme bozuklukları, iletişim bozuklukları, uykusuzluk, hafıza kaybı, travma sonrası stres bozukluğu, korku, anksiyete, öfke, depresyon, aşırı uyarılmışlık hali gibi duygu ve davranışsal bozukluklara, baş, pelvis ağrıları gibi kronik ağrılar, yorgunluk, stres, fibromiyalji, irritabl bağırsak sendromu, otoimmün hastalıklar, obezite gibi somatik rahatsızlıklara, nörolojik, jinekolojik, gastrointestinal, solunum ve kas-iskelet sistemi ile ilgili sistemik bozukluklara yol açabilmektedir (Gölge, Hamzaoğlu &Türk, 2012: 88).

Ayrıca istismara ait bulgular ve risk faktörleri fark edilemezse daha ağır istismarların meydana gelmesi kaçınılmaz olmaktadır. İstismara uğrayan çocukların durumları fark edilmeden evlerine gönderildiklerinde, ilerleyen dönemde %5-10'unun öldürüldüğü, %35-50'sinin ise ciddi şekilde hasara uğratıldığı gözlenmiştir (Kara, Biçer & Gökalp, 2004: 149).

"Ergenlerin bağlanma stilleri ile çocukluk dönemindeki istismar yaşantıları, suçluluk ve utanç duyguları arasında ilişki olup olmadığının belirlenmesi" amacıyla yapılan bir araştırmada çocukluk döneminde fiziksel, duygusal ve cinsel istismara uğrama ile saplantılı bağlanma geliştirme arasında anlamlı bir ilişkinin varlığı ortaya çıkmıştır. Araştırma sonuçlarına göre çocuğa istismarı uygulayanın genellikle en yakınındaki kişilerden biri olması ve bağlanma davranışının özellikle stres durumlarında artması istismarın bireyde saplantılı bağlanma oluşmasında etkili olduğu düşünülmektedir (Deniz, 2006: 89).

2.2. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARININ DEĞERLENDİRİLMESİ ÜZERİNE TÜRKİYE'DE VE YURT DIŞINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

Bu bölümde araştırma konusu ile ilgili olduğu düşünülen Türkiye'de ve dünyada çocuk ihmal ve istismarının değerlendirilmesine yönelik yapılan araştırmalara yer verilmiştir:

Pala'nın (2011) "Geleceğin Öğretmenlerinin Çocuk İhmali ve İstismarı Konusunda Bilgi ve Farkındalık Düzeyleri" adlı çalışmasında, 2010-2011 öğretim yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlköğretim Sınıf Öğretmenliği, İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği ile İlköğretim Matematik Öğretmenliği Bölümlerinde öğrenim gören 171 son sınıf öğrencisi, çocuk istismarı ve ihmali konusundaki bilgi ve farkındalıklarını ölçmeye yönelik hazırladığı anketi doldurmak suretiyle araştırmaya dahil edilmiştir. Toplanan veriler ışığında

öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarını tanımlama, bildirme, önleme konularında oldukça yetersiz oldukları sonucuna varılmıştır. Ayrıca çocuğun aile üyelerinden sonra en fazla vakit geçirdiği kişiler olan öğretmenlerin lisans eğitimlerinde çocuk ihmal ve istismarını tanımlama, bildirme, önleme konusunda eğitilmesi ve disiplinler arası işbirliği yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Can-Yaşar, İnal Kızıltepe ve Kandır'ın (2014) **"**öğretmen adaylarının çocuklardaki fiziksel istismar belirtilerine ilişkin farkındalık düzeylerinin incelenmesi" amacıyla yaptıkları araştırmanın çalışma grubunu, 2011-2012 eğitim öğretim yılında, Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde 1. Ve 4. sınıflarda öğrenim gören 764 öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırmanın sonuçlarına göre öğretmen adaylarının %95.55'inin kanunlara göre, %89.92'sinin Milli Eğitim politikalarına göre, %97.77'sinin ise ahlaki anlamda çocuk ihmal ve istismarı şüphesini bildirmeye sorumlu olduğunu düşündükleri ortaya çıkmıştır. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %67.41'i, çocuk ihmal ve istismarının Emniyet Müdürlüğü'ne, bildirilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Ayrıca öğretmen adaylarının %85.73'ü Çocuk Koruma Kanunu hakkında bilgisinin olmadığını; %39.01'i ise fiziksel istismarın belirtilerini tanımlama konusunda kendinden emin olmadığını bildirmiştir. Çalışmada 4. Sınıf öğretmen adaylarının farkındalıklarının, 1. Sınıf öğretmen adaylarına göre daha iyi olduğu sonucuna da ulaşılmıştır.

Kürklü (2011) "Öğretmenlerin Çocuk İstismarı Ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri" adlı çalışmasını Afyon İl'indeki 241 ilköğretim öğretmeni ile yapmıştır. Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun lisans eğitimleri ve mesleki hayatları sırasında çocuk istismar ve ihmali ile ilgili herhangi bir eğitim almadığı, çocuk koruma kanunu hakkında hiç bilgilendirilmediği ve konu hakkında hiçbir eğitim almayan öğretmenlerin bu konuda bilgilendirilme gereksinimi duydukları sonucuna varılmıştır. Çocuk istismar ve ihmalinin belirti ve risklerini tanılama ölçeği değerlendirildiğinde, hiçbir öğretmen tam puan alamamış ancak meslek deneyimi fazla olan öğretmenlerin belirti ve riskleri daha iyi tanımlayıp fark edebildikleri görülmüştür.

Tugay (2008) "Öğretmenlerin Çocuk İstismarı Ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri" adlı çalışmasını Ordu İl'indeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 52 adet lise, ilköğretim, anaokulu ve özel eğitim okulunda görev yapan 400 öğretmenle tamamlamıştır. Çocuk ihmal ve istismarını belirleme olasılıklarının artması ile öğretmenlerin bildirim

olasılıklarının da arttığı görülmüştür. Sonuç olarak öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarını tanımlama konusunda kendilerinden emin olmadıkları ve bildirime yönelik eksikliğinin olduğu ortaya çıkmıştır.

Kocaer'in (2006) yılında koruyucu sağlık hizmetlerinde çalışan hemşirelerin ve hekimlerin konuya ilişkin farkındalıklarını belirlemek amacı ile İstanbul il sınırlarında bulunan Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezlerinin tümünde (35 merkez) yaptığı çalışmada, hekimlerin çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve riskleri tanılama, çocuk üzerindeki fiziksel belirtileri anlamlandırma, istismar ve ihmale yatkın ebeveynlerin ve çocukların özelliklerini belirleme konularındaki puan ortalamaları hemşirelere oranla anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Sonuç olarak, istismarın erken fark edilmesi sürecinde rol oynayan sağlık çalışanlarının bilgi gereksinimlerinin olduğu belirlenmiştir.

Zeytinoğlu ve Kozcu (1990) fiziksel istismarla ilgili bazı tutumları incelemek ve istismarcının bazı özelliklerini belirlemek amacıyla 767 kişi ile bir çalışma yapmışlardır. Yapılan çalışmada yaş aralığı 18-22 olan deneklerin %88'i dövmeye karşı olduklarını, küçük yaştakilerin ise yetişkinlerin dövme hakkına sahip olduklarını belirttikleri saptanmıştır. Kadınların, bazı durumlarda çocuklara dayak uygulanmasının yararlı olduğunu erkelere nazaran daha fazla düşündükleri ortaya çıkmıştır. İstismarcı özelliği taşıyanların %63'ünün çocuğun anne babası olduğu ve bu ebeveynlerin eğitim seviyesinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan fiziksel istismarın elle vurma (%71), tekmeleme (%28) ve yumruklama (%19) şeklinde yapıldığı görülmüştür.

Uslu ve Zincir'in (2010) yaptığı çalışmada Kayseri Kocasinan ve Melikgazi ilçelerinde yer alan Adliye, Emniyet, Milli Eğitim, Sağlık ve Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'nde çalışan 362 kişinin "Çocuk İhmal Ve İstismarı Konusundaki Görüş Ve Tutumlarını Değerlendirmek" amaçlanmıştır. Çalışmaya katılan meslek gruplarını, avukat, hakim, savcı, öğretmen, hekim, hemşire, ebe, sosyal hizmet uzmanı ve polisler oluşturmaktadır. Çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili olarak katılımcıların, %46.4'ü öğrenim sırasında, %11.6'sı sertifikalı, %5.2'si hizmet içi eğitim olmak üzere mezuniyet sonrasında eğitim almış oldukları belirlenmiştir. Meslek gruplarının, %63.5'inin iş yaşamı süresince çocuk istismarı ve ihmali olgusu/şüphesi ile karşılaştığı, en çok öykü alma, ilgili kurumlara rapor etme, fiziksel muayene ve kayıt altına alma aşamalarında güçlük yaşadıkları

saptanmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin çocuk istismar ve ihmaline ilişkin farkındalıklarının iyi olduğu bulunmuştur.

Mckee ve Dillenburger'ın 2009 yılında Kuzey İrlanda'da birinci sınıfta öğretmenlik okuyan 216 öğrenci ile yaptığı çalışmada, gruplara ayrılan öğrencilerin çocuk istismarı ve ihmali konusundaki eğitim gereksinimlerini belirlemişlerdir. Yapılan çalışma Kuzey İrlanda'da üniversitelerde uygulanan Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi (İnitial Teacher Education)'nde çocuk koruma eğitiminin zorunlu olmasına rağmen sık sık göz ardı edildiği, birçok öğrencinin etkin çocuk koruma ile ilgili gerekli bilgi, beceri ve tutum olmaksızın mezun oldukları saptanmıştır. Çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili, istismar ve ihmalin belirti ve risklerini tanılama anketinde çocuk koruma sürecindeki yasal gereklilikler, istismarı tanılama ve raporlama, önleyici çalışmalar ile ilgili soruların ortalama puanları çok düşük bulunmuştur. Bununla birlikte birçok öğrencinin istismar tipleri arasındaki farkları bilmemekte olduğunu saptanmıştır.

Kenny (2004) öğretmenlerin çocuklara kötü davranılmasının ve istismara uğramalarının semptonlarını ne kadar tespit edebildiklerini, bunları resmi makamlara bildirme süreç ve koşullarını, öğretmenlerin çocukların okulda öğretmenler tarafından dayak yeme konusundaki tutumları ve çocuk istismarı ile ilgili yasal konuları amaçlayan çalışmasını, Amerika Birleşik Devletleri'nin güneydoğu bölgesinde etnik olarak çeşitlilik gösteren okul sistemi bulunan bir şehrinde 200 öğretmen üzerinde "Eğitimciler ve Çocuk İstismarı Anketi"ni uygulayarak yapmıştır. Çalışmada öğretmenlerin bir çocuğun istismara maruz kaldığını gösteren işaret, semptom ve belirtilerin farkında olmadıklarını ve böyle bir olayla karşılaşmaları durumunda resmi olarak nasıl bir işlem yapacaklarını bilmedikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Öğretmenler ayrıca okul yönetiminin bu konuda destekleyici olmadığını ve bu tür konuları bildirmesi gereken zorunlu makam olmaları konusunu kabul etmediklerini belirtmişlerdir.

Beck, Ogloff ve Corbishley (1994) British Colombia'da yapmış oldukları çalışmada daha önceki çalışmaların genellikle öğretmenlerin çocuk istismarı olaylarını diğer meslek grupları ile karşılaştırıldığında daha az bildirdiğini ifade etmiştir. Bundan dolayı yazarlar öğretmenlerin neden mevcut sorumluluklarını yapmadıklarını araştırdıkları bu çalışmalarında öğretmenlerin çocuk istismarı ile ilgili bilgilerini, mevcut sorumluluklarını yerine getirme düzeylerini ve çocuk istismarını bildirme zorunluluğu konusundaki

tutumlarını araştırmışlardır. Çalışma sonucunda öğretmenlerin çocuk istismarını bildirmeyi zorunlu kılan mevcut yasanın varlığı konusunda bilgili olduklarını fakat sadece bu yasanın belirli bir kısmı hakkında bilgi sahibi olduklarını ve böyle bir olayla karşılaştıklarında bunu nasıl bildireceklerini bilmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca okulda en çok karşılaşılan istismar çeşidinin fiziksel istismar olduğu, öğretmenlerin çocukların cinsel istismara uğradıklarını fark ettiklerinde bunu daha fazla bildirdikleri fakat çocukların duygusal istismara maruz kaldıklarında ise bunu daha az bildirdikleri ortaya çıkmıştır. Bayan öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre çocuk istismarlarını daha fazla yetkili makamlara bildirdiği ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin istismar konularını bildirmede çekingen davranmasına sebep olan unsurların başında delil yetersizliği, bu işe müdahil olmama, aileden korkma, bu konunun aile veya çocuğa olumsuz yansıması korkusu ve sorumluluk almama olduğu belirtilmiştir. İlkokul öğretmenlerinin genellikle cinsel istismar olaylarını daha fazla bildirdiği ortaya çıkmıştır. Yazarlar çalışmalarının sonunda öğretmenlerin çocukların istismara uğramaları konusunda var olan mevcut yasa konusunda gerekli eğitimi almaları gerektiğini, bu konuda hizmet içi eğitimlerin faydalı olacağını ve böyle bir olayla karşılaşıldığında öğretmen, okul müdürü, okul rehberi, sosyal çalışmacı, öğrenci ve ailesi arasındaki iletişimin üst seviyede olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Reyome ve Gaeddert (1998) yapmış oldukları çalışmalarında öğretmenlerin, çocukların ve adolasanların istismara uğramaları konusundaki bilgilerini ölçmüştür. Öğretmenlerin çocukların istismara uğramaları konusunda daha bilgili olmalarına rağmen adolesanların istismara uğramaları konusunda daha az bilgiye sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğretmenlerin adolesanların cinsel istismara maruz kalmalarının en tehlikeli istismar çeşidi olduğunu buna karşın adolasanların ihmallerinin en az tehlikeli istismar şekli olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Tite (1993) öğretmenlerin çocuk istismarını tespit etmede ve önlemede en önemli görevliler olmasına rağmen öğretmenlerin hangi olayların çocuk istismarı olduğuna nasıl karar verdikleri konusunda yeterli çalışmanın olmadığını belirtmişlerdir. Bundan dolayı yazar Canada'nın Ontario eyaletinde çalışan 264 bayan ilkokul öğretmeni üzerinde yapmış olduğu çalışmasında çalışmaya esas olan veriyi keşfedici mülakatlar, anket ve odak grubu ile oluşturmuştur. Bu veriyle yazar öğretmenlerin istismarı nasıl tanımladığını, bu tür olaylarla başa çıkmak için ne kadar tecrübeye sahip olduklarını ve her olay için ne tür davranış geliştirdiklerini araştırmıştır. Yazar analiz sonucunda öğretmenlerin kendilerine

gore istismarı geniş bir çerçevede tanımladıkları ve bu tür olaylarla karşılaştıklarında resmi makamlara bildirme yerine kendilerince müdahale ettikleri ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin bu tür konuları Çocuk Koruma Servisi gibi yetkili birimlere bildirmemesinin asıl sebebinin ise bu tür olayların okul tarafından daha etkili bir şekilde ele alınacağına inanmaları olduğu ortaya çıkmıştır.

Webster, O'Toole, O'Toole ve Lucal (2004) Amerika Birleşik Devletlerinin Ohio eyaletinde öğretmenlerin çocuk istismarı olaylarını olduğundan az veya çok olarak resmi makamlara bildirip bildirmediğini araştırmışlardır. Yazarlar 480 öğretmen üzerinde yapmış oldukları çalışmalarında öğretmenlerin hangi olayları çocuk istismarı olarak tanımladıklarını ve bu olayları resmi makamlara bildirme olasılıklarını öğretmenlerin özellikleriyle araştırmışlardır. Çalışmanın sonucunda öğretmenlerin yasal olarak çocuk istismarı olmayan olayları da çocuk istismarı olarak değerlendirdiklerini ve bu tür olayları genelde daha az bir şekilde resmi makamlara bildirdikleri ortaya çıkmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeline, araştırmanın çalışma grubu ve örneklemine, veri toplama aracına ve verilerin çözümlenmesinde kullanılan tekniklere yer verilmiştir.

3.1 ARAŞTIRMA MODELİ

Bu araştırma genel tarama yöntemi ile yapılmıştır. Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak için evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2012 :79)

3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Bu araştırmanın evrenini 2014-2015 yılında güz yarıyılında Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören son sınıf (ilköğretim, fen ve matematik alanları, sosyal alanlar, yabancı diller) öğrencileri oluşturmaktadır. Anket bu öğrencilerden tesadüfi örnekleme yoluyla belirlenen 481 öğretmen adayı üzerinde uygulanmış ve analizler bu 481 öğretmen adayı üzerinden yapılmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının kişisel özelliklerini belirlemek için yüzde ve frekans değerleri hesaplanmıştır. Buna göre öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre dağılımları Tablo 1'de verilmiştir:

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

	(f)	%
Erkek	215	44,8
Kadın	265	55,2
Toplam	480	100,0

Tablo 1'de de görüldüğü gibi araştırmaya katılan 481 öğretmen adayından 265'i (%55,2) kadın, 215'i (%44,8) erkektir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının branşlara göre dağılımları Tablo 2'de verilmiştir:

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Branşlarına Göre Dağılımları

	f	%
Fen ve Matematik Alanları	104	21,6
Sosyal Alanlar	186	38,7
Yabancı Diller	73	15,2
Sınıf Öğretmenliği-Okul Öncesi Öğretmenliği	118	24,5
Toplam	481	100,0

Tablo 2'de görüldüğü üzere öğretmen adaylarının branşlarına göre dağılımlara bakıldığında %38,7'sinin Sosyal Alanlar, %21,6'sının Fen ve Matematik Alanları, %24,5'inin Sınıf Öğretmenliği -Okul Öncesi Alanları ve %15,2'sinin de Yabancı Diller Alanında öğrenim görmekte olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının sosyo-ekonomik düzeylerine göre dağılımları Tablo 3'te verilmiştir:

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımları

	f	%
Yüksek	21	4,4
Orta	392	82
Düşük	65	13,6
Toplam	478	100,0

Tablo 3'te de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmen adaylarının sosyoekonomik düzeyinin %4,4'ünün yüksek, %82'sinin orta ve %13,6'sının düşük olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının aile yapılarına göre dağılımları Tablo 4'te verilmiştir:

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Aile Yapılarına Göre Dağılımları

	f	%
Geniş Aile	176	36,7
Çekirdek Aile	303	63,3
Toplam	479	100,0

Tablo 4'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmen adaylarının aile yapılarının %63,3'ünün çekirdek aile, %36,7'sinin geniş aile yapısına sahip olduğu tespit edilmiştir.

3.3. VERİ TOPLAMA ARACI

Araştırma verileri, araştırmacı tarafından hazırlana kişisel bilgi formu ve geliştirilen "Öğretmen Adaylarının Çocuk İhmal ve İstismarına Yönelik Bilgi ve Farkındalık Düzeylerini Değerlendirme Anketi" kullanılarak elde edilmiştir. Öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarına yönelik bilgi ve farkındalık düzeylerini belirleyebilmek için öncelikle konu ile ilgili geniş bir literatür taraması yapılmış, yurt içi ve yurt dışında yapılan benzer çalışmalar incelenmiştir.

Yapılan araştırma ve incelemeler sonunda bir madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzu oluşturulurken özellikle Pala'nın (2011) ve Kürklü'nün (2011) çalışmalarından yararlanılmıştır. Oluşturulan madde havuzunda yer alan sorular Eğitim Bilimleri Bölümü'nde görev yapan 5 alan uzmanının görüşüne sunularak kapsam geçerliği sağlanmıştır. Ayrıca anket maddeleri dil açısından bir dil bilimci tarafından incelenmiş anlam belirsizlikleri giderilmiştir. Bu incelemelerden sonra anketin nihai formu 24 madde olarak belirlenmiştir. Anket maddelerinin anlaşılırlığını ve uygulama süresini belirlemek amacıyla araştırma grubundan farklı bir öğrenci grubuna ön uygulama yapılmış, anket maddelerinin öğrenciler tarafından doğru bir şekilde anlaşıldığı görülerek uygulama aşamasına geçilmiştir.

3.4 ARAŞTIRMA VERİLERİNİN TOPLANMASI

Araştırma verileri, araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" ve "Çocuk İhmal ve İstismarına Yönelik Bilgi ve Farkındalık Düzeylerini Değerlendirme Anketi" kullanılarak toplanmıştır. Anket 2014-2015 eğitim- öğretim yılı güz yarıyılında uygulanmıştır. Anketler araştırmacı tarafından sınıf ortamında ve bir ders saati süresinde uygulanmıştır.

3.5. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİNDE KULLANILAN TEKNİKLER

Araştırmanın genel amacı çerçevesinde toplanan 481 adet veri formuna ait veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Araştırmada kullanılan verilerin analiz edilmesinde SPSS paket programından yararlanılmıştır. Çalışma verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistik metotlarının (Frekans, Yüzde, Ortalama, Standart Sapma) yanı sıra verilerin karşılaştırılmasında Ki- Kare testi kullanılmıştır.

1. Öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili bilgi ve farkındalık düzeylerini belirlemek için yüzdelik ve frekans değerleri,
2. Öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarını tanımlama durumlarını belirlemek için yüzdelik ve frekans değerleri,
3. Öğretmen adaylarının çocuk istismar ve ihmalini bildirim durumlarını belirlemek için yüzdelik ve frekans değerleri,
4. Öğretmen adaylarının kişisel özellikleri ile eğitsel faaliyetleri arasındaki ilişki için ki-kare testi,
5. Öğretmen adaylarının kişisel özellikleri ile bildirim durumları arasındaki ilişki için ki-kare testi,
6. Öğretmen adaylarının kişisel özellikleri ile ülkemizdeki ihmal ve istismar olaylarını diğer ülkeler ile kıyaslama durumları arasındaki ilişki için ki-kare testi,
7. Öğretmen adaylarının eğitsel faaliyetleri arasındaki ilişki için ki-kare testi kullanılmıştır.

BÖLÜM IV
BULGULAR

Bu bölümde Öğretmen Adaylarının Çocuk İhmal ve İstismarına yönelik bilgi ve farkındalık düzeylerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

4.1. Öğretmen Adaylarının Çocuk İhmal Ve İstismarı İle İlgili Bilgi Ve Farkındalık Düzeylerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili öğrenimleri sırasında bilgi alıp almama, konu hakkında bilgilendirilme gereksinimi duyup-duymama, çocuk koruma kanunu hakkında bilgi alıp almama, konu hakkında eğitim, kurs veya konferans alıp almama, konu hakkında kitap okuyup okumama gibi eğitsel faaliyetlerini belirlemek için yüzde ve frekans değerleri hesaplanmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının öğrenimleri sırasında konu hakkında bilgi alma durumlarına göre dağılımları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Öğrenimleri Sırasında Konu Hakkında Bilgi Alma Durumlarına Göre Dağılımları

	f	%
Evet	191	39,9
Hayır	288	60,1
Toplam	479	100,0

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %60,1'i öğrenimleri sırasında çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili bilgi almadıklarını belirtirken, %39,9'u bu konuda bilgi aldıklarını belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının öğrenimleri sırasında konu hakkında bilgi gereksinimi duyup duymama durumlarına göre dağılımları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Konu Hakkında Bilgi Gereksinimi Duyup Duymama Durumlarına Göre Dağılımları

	f	%
Evet	384	80,3
Hayır	94	19,7
Toplam	478	100,0

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %80,3'ü konu hakkında daha fazla bilgi alma gereksinimi duyduklarını, %19,7'si ise konu hakkında daha fazla bilgi almaya gereksinim duymadıklarını belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının öğrenimleri sırasında çocuk koruma kanunu hakkında bilgi alıp almama durumlarına göre dağılımları Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Öğrenimleri Sırasında Çocuk Koruma Kanunu Hakkında Bilgi Alıp Almama Durumlarına Göre Dağılımları

	f	%
Evet	78	16,3
Hayır	401	83,5
Toplam	479	100,0

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %83,5'i öğrenimleri sırasında Çocuk Koruma Kanunu Hakkında bilgi almadığını, %16,3'ü ise bu kanun hakkında bilgi aldığını ifade etmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının konu hakkında eğitim, kurs veya konferans alıp almama durumlarına göre dağılımları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Konu Hakkında Eğitim, Kurs veya Konferans Alıp Almama Durumlarına Göre Dağılımları

	f	%
Evet	62	13
Hayır	414	87
Toplam	476	100,0

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %87'si konu hakkında herhangi bir eğitim, kurs veya konferans almadığını, %13'ü ise konu hakkında bir eğitim, kurs veya konferans aldığını ifade etmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının konu hakkında kitap okuma durumlarına göre dağılımları Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Konu Hakkında Kitap Okuma Durumlarına Göre Dağılımları

	f	**%**
Evet	35	7,4
Hayır	439	92,6
Toplam	474	100,0

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %92,6'sı konu hakkında daha önce hiç kitap okumadığını, %7,4'ü ise kitap okuduğunu belirtmiştir.

4.2. Öğretmen Adaylarının Çocuk İhmal Ve İstismarını Tanımlama Durumları

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarının tanımına, konunun yazılı ve görsel medyada işlenişine, ihmal ve istismarın göstergelerine, ihmal ve istismar olaylarının yaşanma oranının diğer ülkeler ile karşılaştırılmasına dair bilgi ve algılarını belirlemek için yüzde, frekans ve ortalama değerleri hesaplanmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının çocuk istismarını tanımlama durumlarına göre dağılımları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Çocuk İstismarını Tanımlama Durumlarına Göre Dağılımları

Maddeler	f	%
Tacize ve hakarete maruz kalmak	13	2,7
Erken yaşta ve zorla evlendirilmesi	4	,8
İnsanlıktan çıkmak, kişilik bozukluğu, imani boyutlarda davranmamak	5	1,0
Çocukluğunu yaşayamaması, derin izler bırakmak, ruh sağlığını bozmak, mutlulukla bağının koparılması	17	3,5
Çocuğun masumiyetinden yararlanıp çıkarları için kullanmak, faydalanmak, sömürmek	79	16,4
Haklarını gasp edip, özgürlüğünü elinden almak	25	5,2
Duygusal, fiziksel, psikolojik şiddete maruz bırakmak, baskı uygulamak	33	6,9
Zorla yaşının üzerinde ve uygun olmayan işlerde çalıştırmak	15	3,1
Değersiz görmek, önemsememek, özeline saygı duymamak	8	1,7
Cinsel amaçlı kullanmak, cinsel şiddet	28	5,8
İlgilenmemek, ihtiyaçlarını karşılamamak, ihmal etmek	12	2,5
Güçsüzlüğünden yararlanıp istemediği davranışlara zorlamak	12	2,5
Cevaplayanlar Toplam	251	52,2
Cevaplamayanlar Toplam	230	47,8

Araştırmaya katılan öğretmen adayları "çocuk istismarı" ile ilgili çeşitli tanımlar yapmışlardır. Bulgulara göre %52,2'si tanımlama yapmış olup, %47,8'i ise herhangi bir tanımlamada bulunmamıştır. Öğretmen adayları çocuk istismarını %16,4 oranında "Çocuğun masumiyetinden yararlanıp çıkarları için kullanmak, faydalanmak, sömürmek", %6,9 oranında "Duygusal, fiziksel, psikolojik şiddete maruz bırakmak, baskı uygulamak", %5,8 oranında da "Cinsel amaçlı kullanmak, cinsel şiddet" şeklinde tanımlamışlardır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının çocuk ihmalini tanımlama durumlarına göre dağılımları Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Çocuk İhmalini Tanımlama Durumlarına Göre Dağılımları

Maddeler	f	%
Maddi-manevi ihtiyaçlarının karşılanmaması	43	8,9
İlgilenmemek, sahip çıkmamak, sevgi-şefkat göstermemek	100	20,8
Ebeveynin gerekli hassasiyeti göstermemesi, sorumluluklarını yerine getirmemesi	12	2,5
Gelişimini dikkate almamak, değersiz görmek, varlığını göz ardı etmek	45	9,4
Tehlikelere karşı korumamak, sahip çıkmamak	7	1,5
İleriki yaşamını olumsuz etkilemek	2	,4
Hak ve hürriyetini hiçe saymak ve kısıtlamak	11	2,2
Çocuğun suiistimal edilmesi, kullanılması	2	,4
Kendine bile bakamayacak aciz insanların çocuk sahibi olması, kendi mutluluklarına engel görmeleri	2	,4
Cevaplayanlar Toplam	224	46,6
Cevaplamayanlar Toplam	257	53,4

Araştırmaya katılan öğretmen adayları "çocuk ihmali" ile ilgili çeşitli tanımlar yapmışlardır. Bulgulara göre %46,6'sı tanımlama yapmış olup, %53,4'ü ise herhangi bir tanımlamada bulunmamıştır. Öğretmen adayları çocuk ihmalini %20,8 oranında "İlgilenmemek, sahip çıkmamak, sevgi-şefkat göstermemek", %9,4 oranında "Gelişimini dikkate almamak, değersiz görmek, varlığını göz ardı etmek", %8,9 oranında da "Maddi-manevi ihtiyaçlarının karşılanmaması" şeklinde tanımlamışlardır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının yazılı ve görsel medyanın konu ile ilgili yayınlarını değerlendirme durumlarına göre dağılımları Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Yazılı ve Görsel Medyanın Konu ile İlgili Yayınlarını Değerlendirme Durumlarına Göre Dağılımları

Maddeler	f	%
Hassasiyet gösterilmiyor	188	43
Gizliliğe önem verilmiyor	19	4,3
Basında geniş yer buluyor	16	3,7
Yeteri kadar yer almıyor	49	11,2
Önlenmesi konusuna değinilmiyor	117	26,8
Bilinçlenmeye katkı sağlıyor	6	1,4
Magazin amacı güdülüyor	42	9,6
Toplam	437	100,0

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının yazılı ve görsel medyanın konu ile ilgili yayınlarına %43'ünün " çocuk ihmal ve istismarına gerekli hassasiyet gösterilmiyor", %26,8'inin " sadece olay üzerinde durulup, önlenmesi konusuna değinilmiyor", %9,6'sının ise "bilinçlendirmekten çok magazin amacı güdülüyor" şeklinde görüş bildirdiği saptanmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının istismarı en belirgin gösteren davranışı değerlendirme durumlarına göre dağılımları Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının İstismarı En Belirgin Gösteren Davranışı Değerlendirme Durumlarına Göre Dağılımları

Maddeler	N	X	Mod	Toplam
Yürüme, oturma gibi davranışlarına bakarak	198	3,7677	5,00	746,00
İçe kapanık olmasına bakarak	196	2,2857	1,00	448,00
Normalden fazla hırçınlık, düşmanlık, saldırganlık gibi davranışlarına bakarak	197	2,4772	2,00	448,00
Öğrenme problemleri, geç konuşma gibi göstergelere bakarak	196	3,7449	4,00	734,00
Alkol problemleri, intihar girişimi, davranış bozuklukları, anti-sosyal davranışlarına bakarak	196	2,6888	1,00	527,00

Araştırmaya katılan öğretmen adayları istismar belirtisi olarak değerlendirecekleri davranışların 3,76 ortalama ile "Yürüme, oturma gibi davranışlarına bakarak" , 3,74 ortalama ile de "Öğrenme problemleri, geç konuşma gibi göstergelere bakarak" olacağını belirtmişlerdir. Ayrıca istismarı değerlendirirken göz önünde en az bulunduracakları davranışın ise 2,28 ortalama ile "İçe kapanık olmasına bakarak" olacağını belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının ihmali en belirgin gösteren davranışı değerlendirme durumlarına göre dağılımları Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının İhmali En Belirgin Gösteren Davranışı Değerlendirme Durumlarına Göre Dağılımları

Maddeler	N	X	Mod	Toplam
Keçeleşmiş saçlar, kirli cilt, vücut kokusu gibi kötü hijyen durumlarına bakarak	193	2,9689	1,00	573,00
Kendisine uygun olmayan kıyafetlere bakarak	192	4,1771	6,00	802,00
Normal kilonun altında olma, kötü gelişim şekilleri, büyüyememe gibi fiziksel belirtilere bakarak	192	3,3698	4,00	647,00
Sürekli uykusuz ve aç görünmesine bakarak	192	3,6145	4,00	694,00
Çocuğun ya da bakımını üstlenen kişinin uyuşturucu ya da alkol kullanmasına bakarak	192	3,5052	1,00	673,00
İhmal edilmiş fiziksel sorunlarına ve tıbbi bakımına bakarak	192	3,4115	2,00	655,00

Araştırmaya katılan öğretmen adayları istismar belirtisi olarak değerlendirecekleri durumun 4,17 ortalama ile "Kendisine uygun olmayan kıyafetlere bakarak" , 3,61 ortalama ile de "Sürekli uykusuz ve aç görünmesine bakarak" olacağını belirtmişlerdir. Ayrıca ihmali değerlendirirken göz önünde en az bulunduracakları durumun ise 2,96 ortalama ile "Keçeleşmiş saçlar, kirli cilt, vücut kokusu gibi kötü hijyen durumlarına bakarak" olacağını belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının ülkemizdeki ihmal ve istismar olaylarını diğer ülkeler ile karşılaştırma durumlarına göre dağılımı Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Ülkemizdeki İhmal ve İstismar Olaylarını Diğer Ülkeler İle Karşılaştırma Durumlarına Göre Dağılımı

Düzey	f	%
Yüksek	253	57,5
Orta	114	25,9
Düşük	50	11,4
Aynı oranda	23	5,2
Toplam	440	100,0

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının ülkemizdeki ihmal ve istismar olaylarını diğer ülkeler ile karşılaştırdıklarında %57,5'inin ülkemizdeki ihmal ve istismar oranının diğer ülkelere göre yüksek olduğunu düşündükleri saptanmıştır.

4.3. Öğretmen Adaylarının Çocuk İhmal Ve İstismarını Bildirim Durumlarına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarının ihmal ve istismar şüphesinin bildirimi, ihmal ve istismar şüphesini hangi kuruma bildireceklerine, ihmal ve istismar şüphesini bildirmeme nedenlerine ve çevrelerinde gözlemledikleri ihmal ya da istismar olaylarına ilişkin görüşlerini değerlendirmek için frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının ihmal ve istismar şüphesinin bildirimi ile ilgili görüşlerinin dağılımı Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının İhmal ve İstismar Şüphesinin Bildirimi İle İlgili Görüşlerinin Dağılımı

	f	%
Evet	341	76,5
Hayır	13	2,9
Fikrim yok	92	20,6
Toplam	446	100,0

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %76,5'i kanunlara göre ihmal ve istismar şüphesini bildirmek zorunda olduğunu, %2,9'u ise bildirmek zorunda olmadığını belirtmiştir. Ayrıca %20,6'sının ise konu hakkında fikrinin olmadığı saptanmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının ihmal ve istismar şüphesini hangi kuruma bildireceklerine dair görüşlerinin dağılımı Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının İhmal ve İstismar Şüphesini Hangi Kuruma Bildireceklerine Dair Görüşlerinin Dağılımı

Kurumlar	f	%
Sosyal Hizmetler Müdürlüğü	88	25,6
Milli Eğitim Bakanlığı	1	,3
Sağlık Müdürlüğü	4	1,2
Okul Aile Birliği	18	5,2
Polis	186	54,1
Okul Yönetimi	46	13,4
Toplam	344	100,0

Araştırmaya katılan öğretmen adayları ihmal ve istismar şüphesini bildirecekleri kurumların %54,1 ile Polis, %25,6 ile Sosyal Hizmetler Müdürlüğü olacağını, en az bildirim yapacakları kurumun ise %0,3 ile Milli Eğitim Bakanlığı olacağını belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının ihmal ve istismar şüphesini bildirmeme nedenlerine ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının İhmal ve İstismar Şüphesini Bildirmeme Nedenlerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Maddeler	**f**	**%**
Sosyal servislerin konu ile ilgilenmeyeceğini düşündüğüm için	7	63,6
Yasal süreçlere ait bilgim olmadığı için	2	18,2
Çocuğu daha kötü duruma sokacağımdan korktuğum için	1	9,1
Yetersiz kanıt yüzünden	1	9,1
Toplam	11	100,0

İhmal ve istismar şüphesini bildirmek zorunda değilim diyen öğretmen adaylarının neden bildirim yapmadıklarına bakıldığında %63,6'sının "Sosyal servislerin konu ile ilgilenmeyeceğini düşündüğüm için" şeklinde görüş bildirdikleri görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının çevrelerinde gözlemledikleri ihmal ya da istismar olaylarına ilişkin dağılımları Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Çevrelerinde Gözlemledikleri İhmal ya da İstismar Olaylarına İlişkin Dağılımları

Maddeler	f	%
Çocuğu kullanıp, üzerinden devletten para alma	1	,2
Çalışma uğruna kreşe bırakılan çocuklar	1	,2
1. derecede akrabanın taciz-tecavüzüne uğrama	3	,2
Dilendirilen, kağıt toplatılan, çöp karıştıran çocuklar	7	,6
Madde kullanan çocuklar	1	1,5
Esnaf, komşu, arkadaş vs. taciz-tecavüzüne uğrama	7	,2
Erken yaşta evlendirilme	3	1,5
Anne-Baba ihmali	5	,6
Şiddete uğrayan çocuklar	2	1,0
Öğretmeninin taciz-tecavüzüne uğrama	3	,4
Cevaplayanlar Toplam	33	6,9
Cevaplamayanlar Toplam	448	93,1

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarından varsa karşılaştıkları ihmal ya da istismar olayını isim, yer, tarih belirtmeden kısaca anlatmaları istenmiştir. 481 öğretmen adayından 33'ü geri bildirimde bulunmuştur. Verilen cevaplarda en fazla karşılaşılan ihmal ya da istismar olayının "Dilendirilen, kağıt toplatılan, çöp karıştıran çocuklar" ile "Esnaf, komşu, arkadaş vs. taciz-tecavüzüne uğrayan çocuklar" olduğu görülmüştür.

4.4. Öğretmen Adaylarının Kişisel Özellikleri İle Eğitsel Faaliyetleri Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının kişisel özellikleri ile konuya ilişkin eğitsel faaliyetlere katılma durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi için Ki-Kare testi kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyetleri ile konu hakkında eğitim, kurs veya konferans alıp-almama durumları arasındaki ilişki Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Cinsiyetleri ile Konu Hakkında Eğitim, Kurs veya Konferans Alıp Almama Durumları Arasındaki İlişki

	Kurs Alma Durumu					
Cinsiyet	**Evet**	**Hayır**	**Toplam**	**X2**	**sd**	**p**
Erkek	30	182	212	.43	1	.51
	14,2%	85,8%	100,0%			
Kadın	32	232	264			
	12,1%	87,9%	100,0%			
Toplam	62	414	476			
	13,0%	87,0%	100,0%			

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyeti ile konu hakkında eğitim, kurs veya konferans alıp almama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (x^2 =.43, p>.05).

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyetleri ile konu hakkında kitap okuma durumları arasındaki ilişki Tablo 21'de verilmiştir.

Tablo 21. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Cinsiyetleri ile Konu Hakkında Kitap Okuma Durumları Arasındaki İlişki

	Kitap Okuma Durumu					
Cinsiyet	**Evet**	**Hayır**	**Toplam**	**X^2**	**sd**	**P**
Erkek	15	198	213	,072	1	,79
	7,0%	93,0%	100,0%			
Kadın	20	240	260			
	7,7%	92,3%	100,0%			
Toplam	35	438	473			
	7,4%	92,6%	100,0%			

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyeti ile konu hakkında kitap okuma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (x^2 =.07, p>.05).

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının sosyo-ekonomik düzeyleri ile konu hakkında eğitim, kurs veya konferans alıp-almama durumları arasındaki ilişki Tablo 22'de verilmiştir.

Tablo 22. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Sosyo-Ekonomik Düzeyleri ile Konu Hakkında Eğitim, Kurs veya Konferans Alıp Almama Durumları Arasındaki İlişki

	Kurs Alma Durumları					
Ekonomik Düzey	**Evet**	**Hayır**	**Toplam**	**X^2**	**sd**	**P**
Yüksek	5	16	21	5	2	1
	23,8%	76,2%	100,0%			
Orta	53	335	388			
	13,7%	86,3%	100,0%			
Düşük	62	412	474			
	13,1%	86,9%	100,0%			
Toplam	62	412	474			
	13,1%	86,9%	100,0%			

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının sosyo-ekonomik düzeyleri ile konu hakkında eğitim, kurs veya konferans alıp almama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (x^2 =5, p>.05).

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının sosyo-ekonomik düzeyleri ile konu hakkında kitap okuma durumları arasındaki ilişki Tablo 23'te verilmiştir.

Tablo 23. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Sosyo-Ekonomik Düzeyleri ile Konu Hakkında Kitap Okuma Durumları Arasındaki İlişki

	Kitap Okuma Düzeyi					
Ekonomik Düzey	**Evet**	**Hayır**	**Toplam**	**X^2**	**sd**	**P**
Yüksek	4	17	21	5	2	1
	19,0%	81,0%	100,0%			
Orta	26	359	385			
	6,8%	93,2%	100,0%			
Düşük	4	61	65			
	6,2%	93,8%	100,0%			
Toplam	34	437	471			
	7,2%	92,8%	100,0%			

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının sosyo-ekonomik düzeyleri ile konu hakkında kitap okuma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (x^2 =5, p>.05).

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının aile yapıları ile konu hakkında eğitim, kurs veya konferans alıp-almama durumları arasındaki ilişki Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Aile Yapıları ile Konu Hakkında Eğitim, Kurs veya Konferans Alıp Almama Durumları Arasındaki İlişki

	Kurs Alma Durumu					
Aile Yapısı	**Evet**	**Hayır**	**Toplam**	**X^2**	**sd**	**P**
Geniş Aile	24	151	175	,11	1	,74
	13,7%	86,3%	100,0%			
Çekirdek Aile	38	262	300			
	12,7%	87,3%	100,0%			
Toplam	62	413	475			
	13,1%	86,9%	100,0%			

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının aile yapıları ile konu hakkında eğitim, kurs veya konferans alıp almama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (x^2 =,11, p>.05).

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının branşları ile öğrenimleri sırasında konu hakkında bilgi alma durumları arasındaki ilişki Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 25. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Branşları ile Öğrenimleri Sırasında Konu Hakkında Bilgi Alma Durumları Arasındaki İlişki

	Bilgi Alma Durumu					
Branş	**Evet**	**Hayır**	**Toplam**	**X^2**	**sd**	**P**
Fen ve Matematik Alanları	29	74	103	30,01	3	,00
	28,2%	71,8%	100,0%			
Sosyal Alanlar	68	118	186			
	36,6%	63,4%	100,0%			
Yabancı Diller	23	50	73			
	31,5%	68,5%	100,0%			
Sınıf Öğretmenliği- Okul Öncesi Öğretmenliği	71	46	117			
	60,7%	39,3%	100,0%			
Toplam	191	288	479			
	39,9%	60,1%	100,0%			

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının branşları ile öğrenimleri sırasında konu hakkında bilgi alıp almama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır (x^2 =30,01, p<.05).

Buna göre diğer branşlara nazaran Sınıf ve Okul Öncesi Öğretmenliği bölümlerinde okuyan öğretmen adaylarının lisans öğrenimleri sürecinde çocuk ihmal ve istismarı hakkında daha fazla bilgi aldıkları belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının branşları ile konu hakkında eğitim, kurs veya konferans alıp-almama durumları arasındaki ilişki Tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Branşları ile Konu Hakkında Eğitim, Kurs veya Konferans Alıp Almama Durumları Arasındaki İlişki

	Kurs Alma Durumu					
Branş	**Evet**	**Hayır**	**Toplam**	**X^2**	**sd**	**P**
Fen ve Matematik Alanları	14	88	102	9	3	,03
	13,7%	86,3%	100,0%			
Sosyal Alanlar	14	170	184			
	7,6%	92,4%	100,0%			
Yabancı Diller	13	60	73			
	17,8%	82,2%	100,0%			
Sınıf Öğretmenliği-Okul Öncesi Öğretmenliği.	21	96	117			
	17,9%	82,1%	100,0%			
Toplam	62	414	476			
	13,0%	87,0%	100,0%			

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının branşları ile konu hakkında eğitim, kurs veya konferans alıp almama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır (x^2 =9, p.< 05).

Bu duruma göre Sınıf Öğretmenliği ve Okul Öncesi Öğretmenliği bölümlerinde okuyan öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarı hakkında eğitim, kurs veya konferans alma oranlarının diğer branşlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının branşları ile konu hakkında kitap okuma durumları arasındaki ilişki Tablo 27'de verilmiştir.

Tablo 27. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Branşları ile Konu Hakkında Kitap Okuma Durumları Arasındaki İlişki

	Kitap Okuma Durumu					
Branş	**Evet**	**Hayır**	**Toplam**	**X^2**	**sd**	**P**
Fen ve Matematik Alanları	10	94	104	3,11	3	,37
	9,6%	90,4%	100,0%			
Sosyal Alanlar	15	169	184			
	8,2%	91,8%	100,0%			
Yabancı Diller	2	69	71			
	2,8%	97,2%	100,0%			
Sınıf Öğretmenliği-Okul Öncesi Öğretmenliği	8	107	115			
	7,0%	93,0%	100,0%			
Toplam	35	439	474			
	7,4%	92,6%	100,0%			

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının branşları ile konu hakkında kitap okuma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (x^2 =3,1, p.> 05).

4.5. Öğretmen Adaylarının Kişisel Özellikleri İle Bildirim Durumları Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Öğretmen adaylarının bildirim durumları ile cinsiyet, branş ve konu hakkında eğitim, kurs veya konferans alma durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi için Ki-Kare testi kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyetleri ile ihmal ve istismar şüphesinin bildirimi ile ilgili görüşleri arasındaki ilişki Tablo 28'de verilmiştir.

Tablo 28. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Cinsiyetleri ile İhmal ve İstismar Şüphesinin Bildirimi İle İlgili Görüşleri Arasındaki İlişki

	Bildirim Zorunluluğu						
Cinsiyet	**Evet**	**Hayır**	**Fikrim Yok**	**Toplam**	**X^2**	**Sd**	**P**
Erkek	137	8	54	199	11,5	2	,00
	68,8%	4,0%	27,1%	100,0%			
Kadın	203	5	38	246			
	82,5%	2,0%	15,4%	100,0%			
Toplam	340	13	92	445			
	76,4%	2,9%	20,7%	100,0%			

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyetleri ile ihmal ve istismar şüphesinin bildirimi durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır (x^2 =3,1, p.< 05).

Bu duruma göre kadın öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarının bildirilmesini, erkek öğretmen adaylarına göre daha yüksek oranda zorunlu gördüğü sonucu ortaya çıkmaktadır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının branşları ile ihmal ve istismar şüphesinin bildirimi ile ilgili görüşleri arasındaki ilişki Tablo 29'da verilmiştir.

Tablo 29. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Branşları ile İhmal ve İstismar Şüphesinin Bildirimi İle İlgili Görüşleri Arasındaki İlişki

	Bildirim Zorunluluğu						
Branş	**Evet**	**Hayır**	**Fikrim Yok**	**Toplam**	**X^2**	**sd**	**P**
Fen ve Matematik Alanları	76	5	18	99	16,4	6	,01
	76,8%	5,1%	18,2%	100,0%			
Sosyal Alanlar	119	5	48	172			
	69,2%	2,9%	27,9%	100,0%			
Yabancı Diller	48	0	14	62			
	77,4%	0,0%	22,6%	100,0%			
Sınıf Öğretmenliği-Okul Öncesi Öğretmenliği	98	3	12	113			
	86,7%	2,7%	10,6%	100,0%			
Toplam	341	13	92	446			
	76,5%	2,9%	20,6%	100,0%			

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının branşları ile ihmal ve istismar şüphesinin bildirimi durumları arasında istatistiksel olarak ilişkin anlamlı bir ilişki saptanmıştır (x^2 =16,4, p.< 05).

Bu duruma göre Sınıf Öğretmenliği ve Okul Öncesi Bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarının bildirilmesini, diğer branşlarda öğrenim gören öğretmen adaylarına göre daha yüksek oranda zorunlu gördüğü sonucu ortaya çıkmaktadır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının konu hakkında eğitim, kurs veya konferans alıp almama durumlarıyla ihmal ve istismar şüphesinin bildirimi ile ilgili görüşleri arasındaki ilişki Tablo 30'da verilmiştir.

Tablo 30. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Konu Hakkında Eğitim, Kurs veya Konferans Alıp Almama Durumları ile İhmal ve İstismar Şüphesinin Bildirimi İle İlgili Görüşleri Arasındaki İlişki

	Bildirim Zorunluluğu						
Kurs Alma Durumu	**Evet**	**Hayır**	**Fikrim Yok**	**Toplam**	**X^2**	**Sd**	**P**
Evet	51	3	5	59	7,3	2	,02
	86,4%	5,1%	8,5%	100,0%			
Hayır	286	9	87	382			
	74,9%	2,4%	22,8%	100,0%			
Toplam	337	12	92	441			
	76,4%	2,7%	20,9%	100,0%			

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının konu hakkında eğitim, kurs veya konferans alıp almama durumları ile ihmal ve istismar şüphesinin bildirimi durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır (x^2 =7,3 p.< 05).

Bu duruma göre konu hakkında eğitim, kurs veya konferans alan öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarının bildirilmesini, herhangi bir eğitim, kurs veya konferans almayan öğretmen adaylarına göre daha yüksek oranda zorunlu gördüğü sonucu ortaya çıkmaktadır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının konu hakkında eğitim, kurs veya konferans alıp almama durumları ile ihmal ve istismar şüphesini hangi kuruma bildireceklerine dair görüşleri arasındaki ilişki Tablo 31'de verilmiştir.

Tablo 31. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Konu Hakkında Eğitim, Kurs veya Konferans Alıp Almama Durumları ile Adaylarının İhmal ve İstismar Şüphesini Hangi Kuruma Bildireceklerine Dair Görüşleri Arasındaki İlişki

	Bildirim Yeri									
Kurs Alma Durumu	**SHM**	**MEB**	**SM**	**OAB**	**Polis**	**Okul Yönetimi**	**Toplam**	**X^2**	**Sd**	**P**
Evet	16	0	0	3	25	8	52	2,4	6	,9
	30,8%	0,0%	0,0%	5,8%	48,1%	15,4%	100,0%			
Hayır	72	1	4	14	159	37	288			
	25,0%	0,3%	1,4%	4,9%	55,2%	12,8%	100,0%			
Toplam	88	1	4	17	184	45	340			
	25,9%	0,3%	1,2%	5,0%	54,1%	13,2%	100,0%			

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının konu hakkında eğitim, kurs veya konferans alıp almama durumları ile ihmal ve istismar şüphesini hangi kuruma bildireceklerine dair görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (x^2 =2,4 p. >05).

4.6. Öğretmen Adaylarının Kişisel Özellikleri İle Ülkemizdeki İhmal Ve İstismar Olaylarını Diğer Ülkeler İle Kıyaslama Durumları Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının kişisel özellikleri ile ülkemizdeki ihmal ve istismar olaylarını diğer ülkeler ile kıyaslama durumları arsındaki ilişkinin incelenmesi için Ki-Kare testi kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyetleri ile ülkemizdeki ihmal ve istismar olaylarını diğer ülkeler ile kıyaslama durumları arasındaki ilişki Tablo 32'de verilmiştir.

Tablo 32. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Cinsiyetleri ile Ülkemizdeki İhmal ve İstismar Olaylarını Diğer Ülkeler İle Kıyaslama Durumları Arasındaki İlişki

	Ülkemizi Değerlendirme							
Cinsiyet	**Yüksek**	**Orta**	**Düşük**	**Aynı Oranda**	**Toplam**	**X^2**	**Sd**	**P**
Erkek	104	59	20	14	197	6,4	3	1
	52,8%	29,9%	10,2%	7,1%	100,0%			
Kadın	148	55	30	9	242			
	61,2%	22,7%	12,4%	3,7%	100,0%			
Toplam	252	114	50	23	439			
	57,4%	26,0%	11,4%	5,2%	100,0%			

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyetleri ile ülkemizdeki ihmal ve istismar olaylarını diğer ülkeler ile kıyaslama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (x^2 =6,4 p. >05).

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının sosyo-ekonomik düzeyleri ile ülkemizdeki ihmal ve istismar olaylarını diğer ülkeler ile kıyaslama durumları arasındaki ilişki Tablo 33'te verilmiştir.

Tablo 33. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Sosyo-ekonomik Düzeyleri ile Ülkemizdeki İhmal ve İstismar Olaylarını Diğer Ülkeler İle Kıyaslama Durumları Arasındaki İlişki

	Ülkemizi Değerlendirme							
Ekonomik Düzey	**Yüksek**	**Orta**	**Düşük**	**Aynı Oranda**	**Toplam**	**X^2**	**Sd**	**P**
Yüksek	9	9	2	0	20	9	6	2
	45,0%	45,0%	10,0%	0,0%	100,0%			
Orta	208	88	45	18	359			
	57,9%	24,5%	12,5%	5,0%	100,0%			
Düşük	34	17	3	5	59			
	57,6%	28,8%	5,1%	8,5%	100,0%			
Toplam	251	114	50	23	438			
	57,3%	26,0%	11,4%	5,3%	100,0%			

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının sosyo-ekonomik düzeyleri ile ülkemizdeki ihmal ve istismar olaylarını diğer ülkeler ile kıyaslama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (x^2 =9 p. >05).

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının aile yapıları ile ülkemizdeki ihmal ve istismar olaylarını diğer ülkeler ile kıyaslama durumları arasındaki ilişki Tablo 34'te verilmiştir.

Tablo 34. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Aile Yapıları ile Ülkemizdeki İhmal ve İstismar Olaylarını Diğer Ülkeler İle Kıyaslama Durumları Arasındaki İlişki

	Ülkemizi Değerlendirme							
Aile Yapısı	**Yüksek**	**Orta**	**Düşük**	**Aynı Oranda**	**Toplam**	**X^2**	**Sd**	**P**
Geniş Aile	92	38	24	6	160	4,4	3	,21
	57,5%	23,8%	15,0%	3,8%	100,0%			
Çekirdek Aile	159	76	26	17	278			
	57,2%	27,3%	9,4%	6,1%	100,0%			
Toplam	251	114	50	23	438			
	57,3%	26,0%	11,4%	5,3%	100,0%			

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının aile yapıları ile ülkemizdeki ihmal ve istismar olaylarını diğer ülkeler ile kıyaslama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (x^2 =4,4 p. >05).

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının branşları ile ülkemizdeki ihmal ve istismar olaylarını diğer ülkeler ile kıyaslama durumları arasındaki ilişki Tablo 33'te verilmiştir.

Tablo 35. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Branşları ile Ülkemizdeki İhmal ve İstismar Olaylarını Diğer Ülkeler İle Kıyaslama Durumları Arasındaki İlişki

	Ülkemizi Değerlendirme							
Branşlar	**Yüksek**	**Orta**	**Düşük**	**Aynı Oranda**	**Toplam**	**X^2**	**Sd**	**P**
Fen ve Matematik Alanları	45	36	10	7	98	18,9	9	,02
	45,9%	36,7%	10,2%	7,1%	100,0%			
Sosyal Alanlar	95	45	18	12	170			
	55,9%	26,5%	10,6%	7,1%	100,0%			
Yabancı Diller	38	10	9	3	60			
	63,3%	16,7%	15,0%	5,0%	100,0%			
Sınıf Öğretmenliği-Okul Öncesi Öğrt.	75	23	13	1	112			
	67,0%	20,5%	11,6%	0,9%	100,0%			
Toplam	253	114	50	23	440			
	57,5%	25,9%	11,4%	5,2%	100,0%			

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının branşları ile ülkemizdeki ihmal ve istismar olaylarını diğer ülkeler ile kıyaslama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır (x^2 =18,9 p. <05).

Bu duruma göre Sınıf Öğretmenliği ve Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğretmen adayları diğer branşlarda öğrenim gören öğretmen adaylarına nazaran ülkemizdeki çocuk ihmal ve istismarı oranını başka ülkelere göre daha yüksek görmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının konu hakkında eğitim, kurs veya konferans alıp-almama durumları ile ülkemizdeki ihmal ve istismar olaylarını diğer ülkeler ile kıyaslama durumları arasındaki ilişki Tablo 33'te verilmiştir.

Tablo 36. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Konu Hakkında Eğitim, Kurs veya Konferans Alıp Almama Durumları ile Ülkemizdeki İhmal ve İstismar Olaylarını Diğer Ülkeler İle Kıyaslama Durumları Arasındaki İlişki

	Ülkemizi Değerlendirme							
Kurs Durumu	**Yüksek**	**Orta**	**Düşük**	**Aynı Oranda**	**Toplam**	**X^2**	**Sd**	**P**
Evet	40	13	4	1	58	4,55	3	,21
	69,0%	22,4%	6,9%	1,7%	100,0%			
Hayır	210	101	44	22	377			
	55,7%	26,8%	11,7%	5,8%	100,0%			
Toplam	250	114	48	23	435			
	57,5%	26,2%	11,0%	5,3%	100,0%			

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının konu hakkında eğitim, kurs veya konferans alıp almama durumları ile ülkemizdeki ihmal ve istismar olaylarını diğer ülkeler ile kıyaslama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (x^2 =4,55 p. >05)

4.7. Öğretmen Adaylarının Eğitsel Faaliyetleri Arasındaki İlişkiye Dair Bulgu

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının konu hakkında eğitim, kurs veya konferans alıp-almama durumları ile konu hakkında kitap okuma durumlarının karşılaştırılması için Ki-Kare testi kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının konu hakkında eğitim, kurs veya konferans alıp almama durumları ile konu hakkında kitap okuma durumları arasındaki ilişki Tablo 37'de verilmiştir.

Tablo 37. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Konu Hakkında Eğitim, Kurs veya Konferans Alıp Almama Durumları ile Konu Hakkında Kitap Okuma Durumları Arasındaki İlişki

	Kitap Okuma Durumu					
Kurs Durumu	**Evet**	**Hayır**	**Toplam**	**X^2**	**Sd**	**P**
Evet	9	53	62	6,1	1	,01
	14,5%	85,5%	100,0%			
Hayır	24	383	407			
	5,9%	94,1%	100,0%			
Toplam	33	436	469			
	7,0%	93,0%	100,0%			

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının konu hakkında eğitim, kurs veya konferans alıp almama durumları ile konu hakkında kitap okuma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır (x^2 =6,1 p. <05).

Bu duruma göre öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarı hakkında eğitim, kurs veya konferans gibi katıldıkları eğitsel faaliyetleri arttıkça konu ile ilgili kitap okuma eğiliminin de arttığı saptanmıştır.

BÖLÜM V
TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgulardan hareketle araştırmanın alt amaçlarına ilişkin sonuçlar çıkarılmıştır. Sonuçlar diğer çalışma bulguları ile karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

1. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının %60,1'i öğrenimleri sırasında çocuk ihmali ve istismarı hakkında bilgi almadığını, %83,5'i Çocuk Koruma Kanunu hakkında bilgilendirilmediğini ve %80,3'ü çocuk ihmal ve istismarı konusunda daha fazla bilgiye gereksinim duyduğunu belirtmiştir. Pala'nın (2011) yaptığı çalışmada araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %91,2'sinin çocuk ihmali ve istismarı konusunda hiç ders ya da resmi bir eğitim almadığı, %95,3'ünün Çocuk Koruma Kanunu hakkında bilgilendirilmediği bildirilmiştir. Aynı şekilde Yaşar, Kızıltepe & Kandır'ın (2014) yaptığı çalışmada da öğretmen adaylarının %85.73'ü Çocuk Koruma Kanunu hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir.

   Kürklü'nün (2011) yaptığı çalışmada da öğretmenlerin büyük çoğunluğunun lisans eğitimleri ve mesleki hayatları sırasında çocuk istismar ve ihmali ile ilgili herhangi bir eğitim almadığı, çocuk koruma kanunu hakkında hiç bilgilendirilmediği ve konu hakkında herhangi bir eğitim almayan öğretmenlerin bu konuda bilgilendirilme gereksinimi duydukları sonucuna varılmıştır.

   Mckee ve Dillenburger (2009) Kuzey İrlanda'da öğretmenlik birinci sınıfta okuyan 216 öğrenci ile yaptığı çalışmada, gruplara ayrılan öğrencilerin çocuk istismarı ve ihmali konusundaki eğitim gereksinimlerini belirlemişlerdir. Yapılan çalışma Kuzey İrlanda'da üniversitelerde uygulanan Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi (İnitial Teacher Education)'nde çocuk koruma eğitiminin zorunlu olmasına rağmen sık sık göz ardı edildiği, birçok öğrencinin etkin çocuk koruma ile ilgili bilgi olmadan mezun oldukları saptanmıştır. Ayrıca çocuk koruma sürecindeki yasal gereklilikler, istismarı tanılama ve raporlama, önleyici çalışmalar ile ilgili soruların ortalama puanları çok düşük bulunmuştur. Bununla

birlikte birçok öğrencinin istismar tipleri arasındaki farkları bilmemekte olduğunu saptanmıştır.

2. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının öğrenimleri devam ederken konuyla ilgili bilgi alma durumları ile devam ettikleri bölümler arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna göre sınıf öğretmenliği ve okul öncesi bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin öğrenimleri sırasında konu hakkında bilgi alma oranları, fen ve matematik alanları, sosyal alanlar ve yabancı diller alanlarında öğrenim gören öğretmen adaylarına göre daha fazladır. Buna karşın Pala'nın (2011) yaptığı çalışmada araştırmaya katılan öğretmen adaylarının branşları ile konu ile ilgili bilgi alma durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Çocuğun yaşı istismarın yaşanmasında belirleyici olmaktadır. Bu yüzden bebeklerde ve okulöncesi çağı çocuklarında istismar daha fazla görülmektedir. Yapılan bir araştırmada çocukların yaşları ile istismara uğrama arasındaki ilişkiye bakılmış ve çocukların yaşlarının arttıkça istismarın azaldığı görülmüştür. Cinsel istismara uğrayan çocukların yaş ortalamaları olarak 7,2'dir. İstismar edilen çocukların yaşları en az 5,54 olarak fiziksel istismar da, en çok 9,19 olarak da cinsel istismarda bulunmuştur. İstismara uğrayan çocukların %13'ü 10–12 yaşları arasındadır. 12 yaş civarındaki çocuklar ise duygusal istismardan en çok zarar gören yaş grubudur. Bir başka araştırmada ise istismar edilen çocukların %13,8'i bir yaşın altında ve yarısı da 6 yaş civarında olduğu belirtilmiştir (Erol, 2007).

İhmal ve istismarın en fazla yaşandığı 0-12 yaşları arasında çocukların aile dışında en fazla yalnız kaldığı ve vakit geçirdiği zaman diliminin okul öncesi eğitim kurumları ve ilkokullar olduğu göz önüne alınırsa, okul öncesi ve ilkokul öğretmenlerinin ihmal ve istismar konusunda diğer branşlara göre daha fazla bilgiye daha erken yani öğrenimleri sırasında sahip olmaları kaçınılmaz olmaktadır. Ayrıca okul öncesi ve sınıf öğretmenleri, çocuklar ile diğer branşlara göre daha fazla aynı ortamı paylaşmakta ve daha çok birebir ilişki içerisinde olmaktadırlar. Bu da çocuk, ailesi ve çevresi hakkında daha fazla kuramsal ve uygulamaya yönelik bilgi edinmeyi gerektirmektedir.

Ayrıca öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans Programı'nda "Çocuk Ruh Sağlığı" , Sınıf Öğretmenliği Lisans Programında ise " Erken Çocukluk Eğitimi" ders olarak müfredatta yer almaktadır. Buna bağlı olarak okul öncesi ve sınıf öğretmenliği alanında öğrenim gören öğretmen adaylarının yüzdelik ortalamalarının diğer alanlarda öğrenim gören öğretmen adaylarından daha yüksek olduğu düşünülebilir.

3. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının %87'si konu hakkında herhangi bir eğitim, kurs veya konferansa katılmadığını belirtirken, %92,6'sı da ihmal ve istismar hakkında herhangi bir kitap okumadığını belirtmiştir. Ayrıca konuyla ilgili bir eğitim, kurs veya konferansa katılma ile devam ettikleri bölümler arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna göre sınıf öğretmenliği ve okul öncesi bölümlerinde öğrenim gören öğrenciler %17,9 ortalama ile diğer branşlara göre daha fazla oranda konu ile ilgili kurs, eğitim ve konferansa katılmışlardır. Öğrenimleri sırasında da diğer branşlara oranla daha fazla bilgi alan sınıf öğretmenliği ve okul öncesi bölümü öğrencilerinin konuya ilişkin farkındalıkları ve gereksinimleri arttığı için düzenlenen eğitim, kurs veya konferanslara daha fazla ilgi gösterdikleri düşünülmektedir.

4. Öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarını tanımlama durumlarına bakıldığında çocuk ihmali birinci sırada "İlgilenmemek, sahip çıkmamak, sevgi-şefkat göstermemek", çocuk istismarı ise "Çocuğun masumiyetinden yararlanıp çıkarları için kullanmak, faydalanmak, sömürmek" şeklinde tanımlanmıştır. Yapılan tanımlamalara bakıldığında öğretmen adaylarının ihmal ve istismarı, genel hatları ile birbirinden ayırabildikleri saptanmıştır.

   Bunun yanında öğretmen adaylarının %53,4'ünün çocuk ihmali, %47,8'inin de çocuk istismarı hakkında herhangi bir tanım yapmadıkları gözlenmiştir. İhmal ve istismar hakkında öğrenimleri sırasında bilgi almama, herhangi bir kitap okumama veya eğitim, kurs, konferansa katılmama dolayısıyla da konu hakkında

çok fazla bilgi sahibi olmama gibi etkenlerin tanım yapamama durumunda rol oynadığı söylenebilir.

5. Araştırmaya katılan öğretmen adayları ihmalin en belirgin göstergesinin "Kendisine uygun olmayan kıyafetler giymesi" olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca ihmali değerlendirirken göz önünde en az bulunduracakları göstergenin ise "Keçeleşmiş saçlar, kirli cilt, vücut kokusu gibi kötü hijyen durumları" olduğunu belirtmişlerdir. İstismarın en belirgin göstergesinin ise "Yürüme, oturma gibi davranışları" olduğunu belirtmişlerdir. İstismarı değerlendirirken göz önünde en az bulunduracakları göstergesinin ise "İçe kapanık olması" olduğunu belirtmişlerdir. Sonuçlara bakıldığında öğretmen adaylarının fiziksel ihmal ve istismarı daha çok göz önünde bulundurdukları, ihmal ve istismarın başka bir çeşidi olan duygusal ihmal ve istismarı ise daha az değerlendirmeye aldıkları gözlenmiştir.

   Erol (2007) duygusal ihmal ve istismarın bulgularının eylemler ve sonuçlar açısından gözle görülür olmadığını; Tıraşçı & Gören, (2007) ise en sık rastlanan istismar türü olmasına karşın duygusal ihmal ve istismarın, diğer istismar türlerine göre tanımlanmasının karmaşık ve zor olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca 2009 yılı Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Kongresi Sonuç Bildirgesi'nde, çocuk istismarı ve ihmali konusunda Türkiye'de toplumda bilgi eksikliğinin yaşandığı ve anne-babaların çocuk istismarının ve ihmalinin fiziksel belirtilerini duygusal ve davranışsal belirtilerine nazaran daha iyi bildikleri ortaya çıkmıştır

6. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının yazılı ve görsel medyanın konu ile ilgili yayınlarını değerlendirmelerine bakıldığında, en fazla yüzdelik oran ile "medyanın çocuk ihmali ve istismarı konusunda gerekli hassasiyeti göstermediği" ve sonrasında da "sadece olay üzerinde durulup, önlenmesi konusuna pek değinilmediği" yorumunu yapmışlardır.

7. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının ülkemizdeki ihmal ve istismar olaylarını diğer ülkeler ile karşılaştırma durumlarına bakıldığında ihmal ve istismar oranının diğer ülkelere göre yüksek olduğunu düşündükleri saptanmıştır.

Pala'nın (2011) yılında yaptığı çalışmada araştırmaya katılan öğretmen adaylarının da ülkemizdeki ihmal ve istismar oranının diğer ülkelere göre yüksek olduğunu düşündükleri görülmüştür. Türkiye'de istismarın görülme oranları hakkında kesin ve net rakamlar verilmese de en azından şu saptama yapılabilir: Aile içi şiddetin önemli bir öğesi olan çocuk istismarının ülkemizde yoğun olarak yaşandığının sinyalleri bulunmaktadır. Yapılan araştırmalar, Türkiye'de çocukların % 87'sinin fiziksel istismara maruz kaldığını göstermektedir. Ekonomik istismara bakıldığında ise11-14 yaş grubu çocukların 1980'de %24,9'unun çalıştırıldığı görülmektedir (Yenibaş & Şirin, 2007). Gelişmekte olan tüm ülkelerde olduğu gibi ani sosyal, kültürel değişiklikler ve ekonomik sıkıntıların toplumdaki -özellikle kadına ve çocuğa yönelik- şiddete yönelimi artırması kaçınılmaz olmaktadır (Ahioğlu, 2004).

Ege Üniversitesi Çocuk Koruma Birimi'nde Ağustos 2009-2010 yılları arasında konu ile ilgili yapılan çalışmada, fiziksel istismar olgularının %95'inin "tokat atmak" şeklinde cezalandırma amaçlı olduğu belirlenmiştir. Fiziksel istismarla ilgili değişik ülkelerde yapılan çalışmalar incelendiğinde tokat atmanın ikinci sıklıkta uygulanan cezalandırma yöntemi olduğu görülmektedir. Aslında çocuk istismarı olarak kabul edilen bazı cezalandırma yöntemleri (tokat atmak, ele ve gluteal bölgeye vurmak, çocuğu çimdiklemek gibi) ülkemizde anne-babalar tarafından doğal disiplin yöntemleri olarak sıkça kullanılmaktadır. Türkiye'de yapılan bir çalışmada ailelerin %3,1'i tokat atmayı, %18,5'i ele şaplak uygulanmasını, %26,2'si de gluteal bölgeye vurmayı disiplini sağlamak için uygulanabilecek davranışlar olarak değerlendirdikleri belirlenmiştir (Koç ve diğ. 2012).

Ülkemizde yaşanan önemli olaylardan birisi de "çocuk gelinler"dir. Erken evliliklerin erkeklere nazaran daha çok kızlar tarafından gerçekleştirilmesi sonucu "çocuk gelinler"le karşılaşılmaktadır. Erkeklerin sadece %5'inin 19 yaşına gelmeden evlendiği görülmektedir. Oysa bu oran kızlarda %35-60'lara kadar çıkmaktadır. Yapılan bir çalışmada kadınlar arasında 18 yaş altı evlenme oranı %32 olarak erkekler de bu oran %7 olarak bulunmuştur. Aile Yapısı Araştırması 2011 verilerine göre ise, 18 yaşından küçük evlilikler %18,2 olarak

saptanmış, erkeklere göre kadınların küçük yaşlarda daha fazla (%29,2) evlendikleri görülmüştür (Boran, Gökçay, Devecioğlu & Eren, 2013).

Türkiye'de çocukların durumuna ilişkin Çocuk Vakfı tarafından 2001 yılında yapılan bir değerlendirmede erken evlilik ve çocuk anneler konusu da irdelenmiştir. Buna göre Türkiye'de toplam doğurganlığın %11'inin 15- 19 yaş grubunda gerçekleştiği ve buna bağlı olarak çocuk annelerin oranın yüksek olduğu; 12 - 14 yaş arası evli olan kız çocuklarının sayısının 10.484; 15-19 yaş grubunda evli olanların sayılarının ise 463 bin 481 olduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte Türkiye'de 6-18 yaş grubundaki çalışan çocuk sayısının 6 milyon sınırına dayandığı ve koruma altındaki çocukların sayısının son 5 yılda artarak 16 bin 595 olduğu ve sokak çocuklarının sayısının ise tahmini olarak 6 bin olduğu belirtilmektedir. Eldeki veriler ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel nedenlerle yaşanan sıkıntıların çocukların yaşamının olumsuz etkilenme, tehlikeli durumların gerçekleşme ve çocukların bu durumlardan zarar görme olasılığının, artık günlük yaşamımızın bir parçası olmuş olduğunu göstermektedir. Türkiye'de çocukların yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarına erişimi önünde engeller olduğu ve bu durunda çocukları ciddi risk altında bıraktığı konusunda algı ve duyarlılığın gereken seviyede olmadığı görülmektedir (Gündem: Çocuk!,2009).

Bütün bu verilere bakıldığında ülkemizdeki ihmal ve istismar olaylarının diğer ülkelerden daha yüksek olduğu düşünülmektedir.

8. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının ihmal ve istismar şüphesinin bildirimi ile ilgili görüşlerine bakıldığında %76'sı kanunlara göre ihmal ve istismar şüphesini bildirmek zorunda olduğunu belirtmiştir. Pala'nın 2011 yılında yaptığı çalışmada öğretmen adaylarının %87,7'si ve Yaşar, Kızıltepe & Kandır'ın 2014 yılında yaptığı çalışmada ise öğretmen adaylarının %95,5'i ihmal ve istismarı bildirim zorunluluğu olduğuna inanmaktadır. TCK 279. Maddesi uyarınca "kamu görevini yürütürken göreviyle bağlantılı olarak suç belirtisi ile karşılaşan her kamu görevlisinin yetkili makamlara bildirmesi zorunludur. Kanunlara göre, yükümlü olduğu halde çocuk istismarı vakası şüphelerini bilerek

ve isteyerek bildirmeyi ihmal eden kişi ya da yetkililer, görevi ihmal nedeniyle suçlu sayılırlar. Bu nedenle ayrıca eğitim sistemi bünyesinde de disiplin cezası alabilir ve görevlerine son verilebilir" (İnsan Hakları Derneği, 2008).

Çocuk ihmal ve istismarının bildiriminin zorunluluğu konusundaki farkındalığın artmasında, son yıllarda konuya ilişkin duyarlılığın artması ve medyada konunun daha sık ele alınması gibi nedenlerin etkili olabileceği düşünülmektedir.

9. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının ihmal ve istismar şüphesini hangi kuruma bildireceklerine dair görüşlerine bakıldığında, ihmal ve istismar şüphesini bildirecekleri kurumların %54,1 ile Polis, %25,6 ile Sosyal Hizmetler Müdürlüğü; en az bildirim yapacakları kurumun ise %0,3 ile Milli Eğitim Bakanlığı olacağı sonucu ortaya çıkmıştır. Yaşar, Kızıltepe & Kandır'ın (2014) yaptığı çalışmada öğretmen adaylarının %67.41'inin çocuk ihmal ve istismarı durumunu Emniyet Müdürlüğü'ne, %18,2'sinin ise Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'ne bildirmeleri gerektiklerini düşündükleri saptanmıştır.

   Aynı şekilde Tugay (2008), Kenny (2004), Beck, Ogloff ve Corbishley'in (1994)yaptığı çalışmalarda da öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarını bildirime yönelik eksikliğinin olduğu, ihmal ve istismar ile karşılaşmaları durumunda resmi olarak nasıl bir işlem yapacaklarını bilmedikleri sonucu ortaya çıkmıştır.

   Çocuklarla çalışan uzman ve eğitimcilerin çoğu nasıl ve nereye bildirimde bulunacağını bilememektedir. Çocuk ve ergen vakalar için bildirim yapmanın, onlar için koruyucu bir önlem olduğu tartışmasız bir gerçektir. Ayrıca adli bildirim çocukları korumanın yanı sıra tedaviyi de desteklemektedir. 2005 yılı T.C. Resmi Gazetede yayınlanan yönetmeliğe göre sağlık çalışanları ve kamu görevlilerin çocuklarda ihmal veya istismar belirtisi gördükleri zaman Türk Ceza Kanunu'nun 278-279-280. maddelerine göre bildirim yükümlülüğü bulunmaktadır. İhmal ve istismar kuşkusunda bildirimde bulunulabilecek kuruluşlar; hastanelerin çocuk koruma birimleri/merkezleri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (eski adıyla; Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu), bölge polis karakolu (çocuk

polisi), Cumhuriyet Savcılığı ve Alo 183 Aile, Kadın, Çocuk ve Özürlü Sosyal Hizmet Danışma Hattı şeklinde sıralanmaktadır (Yaşar, Kızıltepe & Kandır,2014).

Şüphelenilen durumda sözlü bildirim mümkün olduğunca hızlı bir şekilde telefon ya da yüz yüze görüşmeyle ilk olarak Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne yapılmalıdır. Her okul ya da okul sistemi çocuk istismarı raporlama protokolüne sahip olmalıdır. Sosyal hizmetlere ulaşılamadığı taktirde ya da çocuk çok acil bir tehlike içinde ve istismar çok açık ise Polise ya da Cumhuriyet Savcılığına haber verilmelidir (İnsan Hakları Derneği, 2008:41).

Öğretmen adaylarının çoğunluğunun ihmal ve istismar şüphesi veya tespiti karşısında bildirim yapacağı kuruluşu Emniyet Müdürlüğü olarak belirtmesi, olumlu yargı gibi görünmekle birlikte bildirimde genel sıralama düşünüldüğünde öğretmen adaylarının ne zaman, nasıl ve nereye bildirimde bulunacakları konusunda desteğe gereksinimleri olduğu açıktır.

Pala'nın (2011) yaptığı çalışmada ise araştırmaya katılan öğretmen adaylarının "ihmal ve istismar şüphesi durumunda ilk bildirim yeri" sorusuna verilen cevaplarda daha farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Çalışmaya göre katılımcılar arasında tercih edilen en sık ilk bildirim basamağı %42,1 ile okul yönetimi olmuştur. Katılımcılar arasında tercih edilen en sık ikinci bildirim basamağı %35,1 ile Polis olmuştur.

10. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının "ihmal ve istismar şüphesini bildirmeme" nedenlerine ilişkin görüşlerine bakıldığında, öğretmen adaylarının %2,9'u kanunlara göre ihmal ve istismar şüphesini bildirmek zorunda olmadığını belirtmiştir. Oysaki kamu görevlileri TCK'nın 278-279-280. maddelerine göre bildirime yükümlüdürler. İhmal ve istismar şüphesini bildirmek zorunda değilim diyen öğretmen adaylarının neden bildirim yapmadıklarına bakıldığında ise %63,6'sının "Sosyal servislerin konu ile ilgilenmeyeceğini düşündüğüm için" şeklinde görüş bildirdikleri görülmüştür.

Karaman (2012) tarafından "İlkokul öğretmenlerinin gözlemlerine göre; çocukların aileleri tarafından istismarı ve ihmalinin incelenmesi" isimli çalışmada da benzer sonuçlar çıkmıştır. Öğretmenlerin %19,93'ü, ihmal ve istismarla karşılattıklarında herhangi bir şey yapmamalarının nedeni olarak bu tür olayları bildirecekleri kişi ve kurumların herhangi bir şey yapamayacağına inanmalarını gösterirken, %16,7'si ise bu tür olayları bildirecekleri kurum ve kuruluşların olmadığını ifade etmiştir.

11. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarından varsa karşılaştıkları ihmal ya da istismar olayını isim, yer, tarih belirtmeden kısaca anlatmaları istenmiştir. 481 öğretmen adayından 33'ü geri bildirimde bulunmuştur. Verilen cevaplarda en fazla karşılaşılan ihmal ya da istismar olayının "Dilendirilen, kağıt toplatılan, çöp karıştıran çocuklar" ile "Esnaf, komşu, arkadaş vs..taciz-tecavüzüne uğrayan çocuklar" olduğu görülmüştür. Bu olayları 2. olarak takip eden ihmal ve istismar olayları ise "Öğretmeninin taciz-tecavüzüne uğrama" "1. derecede akrabanın taciz-tecavüzüne uğrama" ve "Erken yaşta evlendirilme" dir.

12. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyetleri ile ihmal ve istismar şüphesinin bildirimi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bulgulara göre erkek öğretmen adaylarının % 68,8'i, kadın öğretmen adaylarının ise %82,5'i ihmal ve istismar şüphesinin bildirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

    Pala'nın (2011) yaptığı çalışmada da araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyetleri ile ihmal ve istismar şüphesinin bildirimi ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir farklılık saptanmış, kadın öğretmen adaylarının bildirimin gerekli olduğunu daha çok düşündükleri ortaya çıkmıştır.

    Beck, Ogloff ve Corbishley (1994) British Colombia'da yapmış oldukları çalışmada da bayan öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre çocuk istismarlarını daha fazla yetkili makamlara bildirdiği ortaya çıkmıştır.

    Yaşar, Kızıltepe & Kandır'ın (2014) yılında yaptığı çalışmada ise öğretmen adaylarının cinsiyetleri ile Fiziksel İstismar Belirtilerini Değerlendirme puanları

arasından istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık görülmemiştir. Ancak davranışsal özellikler ve anne-baba davranışları bölümlerinde öğretmen adaylarının sıra ortalamalarına bakıldığında; kız öğretmen adaylarının puanlarının erkek öğretmen adaylarının puanlarından daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir.

Bu durum toplumdaki cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle kadınların her türlü istismar ve tacize daha kolay maruz kalmaları veya kalma olasılığının kadınlar tarafından biliniyor olması ve dolayısıyla da çocuklara yönelik istismar konularında erkeklere göre daha duyarlı olmaları ile açıklanabilir.

13. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının branşlarına ile ihmal ve istismar şüphesinin bildirimi arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna göre fen ve matematik alanlarında öğrenim gören öğretmen adaylarının %76,8'i, sosyal alanlarda öğrenim gören öğretmen adaylarının %69,2'si, yabancı diller alanında öğrenim gören öğretmen adaylarının %77,4'ü, sınıf öğretmenliği ve okul öncesi alanlarında öğrenim gören öğretmen adaylarının ise %86,7'si ihmal ve istismar şüphesinin bildirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

    Araştırmada ayrıca öğrenim görülen branş ile daha önce konu ile ilgili bilgi alma ve bir eğitim, kurs veya konferansa katılma durumları arasında sınıf öğretmenliği ve okul öncesi bölümlerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının lehine olmak üzere anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans Programı'nda Çocuk Ruh Sağlığı, Sınıf Öğretmenliği Lisans Programında ise Erken Çocukluk Eğitimi'nin ders olarak müfredatta olması da göz önünde bulundurulursa sınıf öğretmenliği ve okul öncesi bölümlerinin konuya diğer branş öğrencilerinden daha fazla hakim oldukları, dolayısıyla da kanunlara göre bildirim yapma zorunluluğunun daha çok farkında oldukları sonucuna ulaşılabilir.

14. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının konu hakkında eğitim, kurs veya konferans alıp-almama durumu ile ihmal ve istismar şüphesinin bildirimi arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bulgulara göre konu hakkında eğitim,

kurs veya konferans alan öğretmen adaylarının %86,4'ü ihmal ve istismar şüphesinin bildirilmesi gerektiğini belirtirken, %5.1'i ihmal ve istismar şüphesinin bildirilmesinin gerekmediğini belirtmiştir.

Yapılan araştırmalar öğretmenlerin çoğunun istismar ve ihmal olaylarıyla karşılattıklarını; ancak böyle bir durumda ne yapacaklarını bilmediklerini göstermiştir. Karaman'ın (2012) yaptığı araştırma sonucunda da öğretmenlerin azımsanamayacak kısmının çocuk istismarı ve ihmali konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı, istismar ve ihmal olaylarına maruz kalan öğrencileri nasıl tanıyacaklarını bilmedikleri ve bu tür bir olay ile karşılattıklarında mağdur çocuklarla ilgilenmelerinin kendi görevleri olmadığını düşündükleri için herhangi bir şey yapmadıkları ortaya çıkmıştır.

Tugay'ın (2008) yaptığı çalışmada, araştırmaya katılan şimdiye kadar öğretmenlerin sadece %10,5'inin yetkili kurum ve kuruluşlara çocuk ihmal ve istismarı bildirimi yaptıkları sonucu çıkmış, bu durumun başlıca sebebi olarak da çocuk ihmal ve istismarına yönelik hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim eksikliği gösterilmiştir. Yapılan çalışmalar konu hakkında ne kadar bilgi ve farkındalığa sahip olunursa ihmal ve istismar vakalarının o kadar çok gün yüzüne çıkarılacağı ve gerekli yerlere bildirileceğini düşündürmektedir.

15. Yapılan çalışmada araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyetleri ile ülkemizdeki ihmal ve istismar olaylarını diğer ülkeler ile kıyaslama durumları arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Buna karşın Pala'nın (2011) yaptığı çalışmada ülkemizdeki ihmal ve istismar olaylarını diğer ülkeler ile kıyaslama durumları ile cinsiyet arasında kadınlar lehine anlamlı bir ilişki bulunmuştur. "Ülkemizdeki ihmal ve istismar oranı diğer ülkelere göre daha yüksektir" diyenlerin %76,4'ü kadın, %23,6'sı erkektir. Pala bu durumu araştırmaya katılan kadın öğrencilerin sayısının fazla olmasına bağlamıştır (%79,5).

16. Öğretmen adaylarının branşları ile ülkemizdeki ihmal ve istismar olaylarını diğer ülkeler ile kıyaslama durumları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna göre sınıf öğretmenliği ve okul öncesi alanlarında öğrenim gören öğretmen adayları,

diğer branştaki öğretmen adaylarına göre ülkemizdeki ihmal ve istismar oranının daha yüksek olduğunu düşünmektedir.

Daha önce elde edilen bulgulara göre öğretmen adaylarının branşları ile öğrenimleri devam ederken konu ile ilgili bilgi alma durumları ve konu ile ilgili bir eğitim, kurs veya konferansa katılma durumları arasında sınıf öğretmenliği ve okul öncesi bölümleri lehine anlamlı bir ilişki saptanmıştı. Çocuk ihmal ve istismarının ülkemizdeki durumu ve diğer branşlara göre bilgi ve farkındalık düzeylerinin daha fazla olması göz önüne alınırsa, sınıf öğretmenliği ve okul öncesi bölümlerini ihmal ve istismar oranını diğer ülkelere göre daha yüksek olarak değerlendirmeleri anlamlı görülmektedir.

Bununla beraber Pala'nın 2011 yılında öğretmen adayları ile yaptığı çalışmada ülkemizdeki ihmal ve istismar sıklığının diğer ülkelere oranı ile devam edilen bölüm arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

17. Öğretmen adaylarının kitap okuma durumları ile konu hakkında eğitim, kurs veya konferans alıp-almama durumları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bulgulara göre konu hakkında eğitim, kurs veya konferans alan öğretmen adaylarının %14,5'i, konu hakkında eğitim, kurs veya konferans almayan öğretmen adaylarının ise %5,9'u çocuk ihmal ve istismarı hakkında kitap okuduklarını belirtmiştir.

Okuma insanın kavrama ve düşünme yeteneklerini geliştirir. Öğrenme kavrayış ve hızını, analiz ve sentez gücünü, yorumlama ve yeni hükümler verme yeteneğini artırır. Okuma kişisel gelişim açısından da oldukça önemlidir. Çünkü okuma eylemi bireyin ruhsal ihtiyaçlarına da cevap veren bir beceridir. Okumayan insanlar akademik ve kültürel faaliyetlerde bulunamayabilirler. Bunun sonucu olarak da sosyal etkinliklere katılamayabilirler (Özbay,2014).

Elde edilen bulgular konu hakkında kitap okuyan öğretmen adaylarının, çocuk ihmal ve istismarı hakkındaki bilgi ve farkındalık düzeylerinin artması ile

çevrelerindeki eğitici faaliyetlere katılmaları konusundaki motivasyonlarının da doğru orantılı olarak arttığını düşündürmektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarından yararlanılarak geliştirilen bazı öneriler aşağıda sunulmuştur.

6.1. Eğitim Fakültelerine Öneriler:

1. Öğretmen adaylarının çocuk ihmal ve istismarını tanımlama ve bildirme konusunda verdikleri yanıtlardan bu konuda oldukça yetersiz oldukları sonucu çıkmıştır. Bu sorunun giderilmesi ve öğretmen adaylarının farkındalıklarını geliştirmek için, çocuk istismarı ve ihmalinin belirtilerinin tanınması, bildirimi ve önlenmesi konusunda öğrenimleri sırasında ayrıntılı bir eğitim sürecinden geçmeleri gerekmektedir.
2. Öğretmen adaylarının öğrenimleri sırasında "Çocuk İhmali ve İstismarı" adı altında seçmeli veya zorunlu bir ders eğitim programlarına eklenmelidir.
3. Öğretmen adaylarının çocuk istismarı ve ihmaline yönelik farkındalıklarını geliştirecek eğitim faaliyetlerine katılmaları öğrenim gördükleri üniversiteler tarafından desteklenmelidir. Yapılacak olan bu eğitim faaliyetleri düzenli ve sürekli yapılarak tüm öğrencilerin faydalanması sağlanmalıdır.
4. Öğretmen adaylarına çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili olarak yayınlanan kitaplar hakkında güncel bilgiler verilmeli, öğretmen adayları bu kitapları okumaları yönünde teşvik edilmelidir.
5. Yapılan araştırmalar çocuk ihmal ve istismarının bildirimi konusunda çok büyük bir bilgi eksikliğinin olduğunu göstermektedir. Bildirim yapmak zorunda olduğunu düşünen birçok öğretmen adayının kime, nereye, ne şekilde bildirim yapacağını bilmediği ortaya çıkmıştır. İstismar ya da ihmal olayını öğretmenlerin ispatlamakla yükümlü olmadıkları, sadece konuyla ilgili "mantıklı şüphelerinin" olduğunu bildirmekle yükümlü oldukları bilgisi verilerek, çocuk haklarının ihlali, kişi veya kurumların inisiyatifine bırakılmaksızın bildirimi zorunlu hale getirilmeli ve bildirim basamakları açıkça ortaya konmalıdır.
6. Üniversiteler çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili olarak toplumu bilinçlendirmede görev almalıdır. Bunu yaparken MEB ile işbirliği içinde olmalıdır. Bunun için çevredeki okullarda çalışan öğretmenlere, sağlık çalışanlarına, halk kesimine kısaca

eğitim görmüş ya da görmemiş ne kadar birey varsa hepsine yönelik eğitim faaliyetleri düzenleyerek konuya ilişkin farkındalık artırılmalıdır. Ayrıca düzenlenen bu faaliyetlerde özellikle öğretmen adayları da dahil edilerek görev almaları sağlanmalıdır.

6.2. Milli Eğitim Bakanlığına Öneriler:

1. Yapılan araştırmalar öğretmenlerin, çocuk ihmal ve istismarının belirtilerini anlama, bildirimini yapma, tedavi süreci, mağdur öğrenciye doğru yaklaşım şekilleri konularında yeteri kadar bilgi sahibi olmadıklarını ortaya koymuştur. Yapılacak hizmet içi eğitimler ile öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki bilgi eksiklikleri giderilmelidir. Ayrıca böyle bir olayla karşılaşıldığında nasıl bildirileceği konusunda bir kılavuz hazırlanması gerekmektir.
2. Okul Rehberlik Hizmetlerinin öncülüğünde başta öğretmenler olmak üzere öğrenci ve velilere ihmal ve istismar hakkında bilgilendirici seminer ve toplantılar yapılmalıdır.
3. Özellikle okullarda bulunan kaynaştırma öğrencilerine ihmal ve istismarın anlatılması ile ilgili yapılacak faaliyetlerin onların özür durumlarına göre planlanması gerekmektedir.
4. Rehabilitasyon merkezi çalışanlarının, öğrencilerinin ve ailelerin ihmal ve istismar konusunda bilgilendirilmesi ve denetlenmesi sağlanmalıdır.

6.3. Ailelere Öneriler:

1. Çocuklar ile doğru iletişim yöntemleri, çocuğun içinde bulunduğu gelişim dönemi, çocuk ile nitelikli zaman geçirmek, çocukların neyi neden yaptıkları konularında ebeveynlerin yeteri kadar bilgi sahibi olması gerekmektedir.
2. Çocukların hoşlarına gitmeyen her türlü söz ve davranışların farkına varmaları, bu türden davranışlara karşı kendilerini korumaları ve gerekli kişilere bu tarz durumları anlatmaları konularında bilgi ve cesaret verilmelidir.

6.4. Diğer Kurumlara Öneriler:

1. Medyanın ve kitle iletişim araçlarının toplum üzerindeki etkileri göz önüne alınarak konunun önemi anlatılmalı, davranış değişimi için ailelere rehberlik yapıp kısa çözüm önerileri getirilmelidir.

2. Yaşanacak bir ihmal ve istismar vakasında izlenilmesi gereken bildirim basamağı ve gerekli kurumların telefon numaralarının neler olduğu tanıtıcı programlar ile anlatılmalıdır.
3. İhmal ve istismar durumlarında olaya müdahale eden savcı, hâkim, polis gibi multidisipliner grupların ihmal-istismar ve çocuk psikolojisi hakkında yeteri kadar bilgilendirilmeleri gerekmektedir.
4. Çocuklarını istismar eden ailelerin özelliklerine bakıldığında eşler arası iletişimin az olduğu, çatışmaların ve şiddetin sık yaşandığı görülmektedir. Ebeveynler arasında doğru iletişimin kurulması ve aile kurumunun üzerine bina edilmesi gereken becerilerin neler olduğu konusunda gerek evlilik öncesi gerekse evlendikten sonra Aile Birliği konulu programların yapılması ve tüm aile üyelerinin faydalanması sağlanmalıdır.
5. Çocuk ihmal ve istismarının başlı başına konu edildiği bir yasa bulunmamaktadır. Sadece bazı kanun maddelerinde istismar ve kötü muameleden bahsedilmektedir. Bu konudaki yasal boşluğun en kısa sürede doldurulması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Acehan, S., Bilen, A., Ay, M.O., Gülen, Avcı, A. & İçme, F. (2013). Çocuk İstismarı ve İhmalinin Değerlendirilmesi, *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi,* 22(4),591-614.

Ahioğlu, N. (2004). Yayınlara ve Yargı Kararlarına Göre Türkiye'de Çocuk İstismarı. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama,* 3 (6) , 277-286.

Akgün, M. & Vatansever, C. (2015). Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Çocuk İstismarı ve İhmali İle İlgili Görüş ve Düşünceleri. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi(HSP*), (2)1,1-11.

Akyüz, E. (2012). *Çocuk Hukuku*. Ankara: Pegem Akademi.

Aral, N & Gürsoy F. (2001). Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmal ve İstismarı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151.

Arıkan, D., Yaman, S. & Çelebioğlu, A. (2000). Çocuk İhmali ve İstismarı Konusunda Hemşirelerin Bilgileri. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 3(2), 29-35.

Avşar, Z. & Öğütoğulları, E. (2012). Çocuk İşçiliği ve Çocuk İşçiliği ile Mücadele Stratejileri. *Sosyal Güvenlik Dergisi*. 1, 9-40.

Bahar, G., Savaş, H.A. & Bahar, A. (2009). Çocuk İstismarı ve İhmali: Bir Gözden Geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*. 4(12), 51-65.

Beck, Kirk A., Ogloff, James R.P., & Corbishey, A. (1994). Knowledge, compliance, and attitudes of teachers toward mandatory child abuse reporting in British Colombia. Canadian Journal of Education, 19(1), 15-29.

Benice, A. (2013). Çocuğun Duygusal İstismarı. *Arel Eğitim Kurumları Eğitimde Yansımalar*, 33.

Beter, Ö. (2010). Türkiye ve İngiltere'de Çocuk Koruma Sistemleri. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara.

Beyazova, U. & Şahin, F. (2007). Çocuk istismarı ve ihmaline yaklaşımda hastane çocuk koruma birimleri. *Türk Pediatri Arşivi*,42,16-8.

Beyaztaş, F.Y., Oral, R., Bütün, C., Beyaztaş, A. & Büyükkayhan, D. (2009). Fiziksel Çocuk İstismarı: dört vakanın sunumu. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*. 52(2), 75-80.

Bilir, Ş., Arı, M., Dönmez, N., Atik,B. & San, P.(1991). Türkiye'nin 16 İlinde 4 - 12 Yaşlar Arasındaki 50.473 Çocuğa Fiziksel Ceza Verme Sıklığı ve Buna İlişkin Problem Durumlarının İncelenmesi. *Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Dergisi,* 1(1), 57-70.

Boran, P., Gökçay, G., Devecioğlu, E. & Eren, T. (2013). Çocuk gelinler. *Marmara Medical Journal,* 26, 58-62.

Budak, A. (2012). Allah Resulü'nün Çocuklarla Münasebetleri ve Onlar ile İlgili Tavsiyeleri. *Çocuk Eğitimine Farklı Bakışlar* (Editör: Söylemez, M). İzmir: Altın kalem Yayınları..

Can-Yaşar, M, İnal Kızıltepe, G. & Kandır, A. (2014).Öğretmen Adaylarının Çocuklardaki Fiziksel İstismar Belirtilerine İlişkin Farkındalıkları. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi,* 7(3), 286-303.

Ceylan, A.,Tuncer, O., Melek, M., Akgün, C., Gülmehmet, F. & Erden, Ö.(2009). Van Bölgesindeki Çocuklarda Cinsel İstismar. *Van Tıp Dergisi,* 16 (4), 131-134.

Çam, Ş.(2003). Çocuk Pornografisi Tartışmalarına İlişkin Sorular. *İletişim: araştırmaları*. 1(2), 55-86.

Deniz, M.E. (2006). Ergenlerde Bağlanma Stilleri ile Çocukluk İstismarları ve Suçluluk-Utanç Arasındaki İlişki. Eurasian Journal of Educational Research. 22, 89-99.

Dereobalı, N., Karadağ S. & Sönmez, S.(2013). Okulöncesi Eğitim Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı, İhmali, Şiddet Ve Eğitimcilerin Rolü Konusundaki Görüşleri. *Ege Eğitim Dergisi*. (14) 1: 50–66 .

Doğrucan, A. & Yıldırım, Z. (2011). Yazılı Basında Çocuk İstismarı Haberlerinin İncelenmesi: (Cumhuriyet, Hürriyet, Posta, Sabah, Yeni Şafak ve Zaman Gazeteleri Örneğinde). *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.* 4(2), 176-194.

Elkind, D. (1993). *Gelişim ve Eğitim Üzerine Denemeler*. (Çeviri Editörü: Öngen, D.) Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Erol, D. (2007). Okulöncesi Eğitim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerin Çocuklardaki Fiziksel İstismar Belirtilerine İlişkin Farkındalıkları. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.

Fidan, F. (2004). Çalışan Çocuk Olgusuna Sosyo-psikolojik Bakış: Sanayide Çalışan Çocuklar Örneği. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 4(1), 30-49.

Gökler, R. (2006). Eğitimde Çocuk İstismarı Ve İhmaline Genel Bir Bakış. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi.* 10 (3), 47-76.

Gölge, Z.B., Hamzaoğlu, N. & Türk, B. (2012). Sağlık Çalışanlarının Çocuk İstismarı ve İhmali Konusundaki Farkındalık Düzeylerinin Ölçülmesi. *Adli Tıp Dergisi.* 26(2), 86-96.

Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z. & Aydoğan, S. (2002). Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal ve Fiziksel İstismar/İhmal Davranışı ve Bunu Etkileyen Faktörler. *Cumhuriyet. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*. 24 (3),128 – 134.

Gündem Çocuk!,(2013a). *Türkiye'de Çocuğa Karşı Ayırımcılık Raporu*. Gündem Çocuk Derneği, Çocuk Hakları İzleme Raporları – 04,3-25.

Gündem: Çocuk!. (2009b). *Türkiye Çocuk Politikası Çalıştay Sonuçları*. Ankara Çocuk Haklarını Tanıtma, Yaygınlaştırma, Uygulama ve Uygulamaları İzleme Derneği Yayınları.

Güner, Ş.İ., Güner, S. & Şahan, M.H. (2010). Çocuklarda Sosyal ve Medikal Bir Problem; İstismar. *Van Tıp Dergisi*: 17 (3), 108-113.

Güneş, A. (2014). *Güvenli Bağlanma*. İstanbul: Timaş.

Güneş, A. (2009). *Çocuklarda Mahremiyet Eğitimi: Labirent*. İstanbul: Selis Kitaplar.

Heegaard, M.E. (2011). *Yetişkinler Beni İncitiyor*. (Çeviri Editörü: Kınık, C.). İstanbul : İletişim.

Irmak, Y. I. (2008). Çocuk İstismarı ve İhmalinin Yaygınlığı ve Dayanıklılıkla İlişkili Faktörler. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Doktora Tezi, İzmir.

İnci, Y. & Duman, A. (2014). Çocuğa Yönelik Şiddetin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Boyutları: Erzurum İli Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 7(31), 525-536.

İnsan Hakları Derneği. (2008). *Çocuk İhmali ve İstismarını Önleme Öğretmenler ve Aileler İçin Eğitim Kılavuzu.* Ankara: Berkay Ofset .

Kara, B., Biçer, Ü. & Gökalp, A. (2004). Çocuk İstismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi.* 47,140-151.

Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kenny, Maureen C. (2004). Teachers' attitudes toward and knowledge of child maltreatment. *Child Abuse & Neglect, 28*(12), 1311-1319.

Kepenekçi, K.Y. & Nayır, F. (2012). Çocukların Ana Babaları Tarafından İstismar ve İhmaline İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri. *The Journal of Academic Social Science Studies,* 5(7), 437-455.

Keser, N., Odabaş, E., Elibüyük, S. (2010). Ana-babaların Çocuk İstismarı ve İhmali Konusundaki Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi.* 4(3), 150-157.

Kocaer, Ü. (2006). Hekim ve Hemşirelerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Koç, F., Aksit, S., Tomba, A., Aydın, C., Koturoğlu, G., Korkmaz Cetin, S. & diğ. (2012). Ege Üniversitesi Çocuk Koruma Birimi'nin Bir Yıllık Deneyimleri. *Türk Pediatri Arşivi Dergisi*. 47: 119-124.

Korkmaz, K. (2014). Çocuk nedir ve Çocuk Hakları. http://www.hukukforum.com. Erişim Tarihi: 30.09.2014.

Kurtay, D. (2012). Çocuk İhmal ve İstismarının Önlenmesi. http://www.hayditutelimi.org. Erişim Tarihi: 20/ 12/ 2014.

Küpeli, S., Kanbur, N.& Derman, O. (2003). Çocuk İstismarı: Bir Olgu Sunumu. *Sted Dergisi.*12(4), 129-130.

Kürklü, A. (2011). Öğretmenlerin Çocuk İstismarı Ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri. Kocatepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Afyon.

McKee, B. & Dillenburger, K. (2010). Çocuk *istismarı ve ihmali: öğrenci öğretmen eğitimi Uluslararası* Eğitim Araştırmaları Dergisi, 48, 320-330.

Ovayolu, N., Uçan, Ö. & Serindağ, S. (2007). Çocuklarda Cinsel İstismar ve Etkileri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi,* 2(4), 15-22.

Önal, S. Ç., Celbiş, O., Özdemir, B., Özdemir, M. (2013). Çocuk İstismarı. *Türk Nöroşirurji Dergisi*, 23(2), 124-127.

Özbay, M. (2014). *Okuma Eğitimi*. Ankara: Öncü Kitap.

Özer, E., Bütün, C., Beyaztaş,F. & Engin, A. (2007). Çorum Adli Tıp Şube Müdürlüğü'ne 2006-2007 Yıllarında Başvuran Cinsel İstismar Mağduru Çocuk Olgularının Değerlendirilmesi. *Cumhuriyet.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi* 29 (2), 51-55.

Pakiş, I., Yaycı, N., Günçe, E., Çelik, S., Uysal,C. & Karapirli, M.(2008). Çocuk İhmaline Bağlı Ölüm Olguları. *Adli Tıp Bülteni,* 13(2), 82-87.

Pala, B. (2011). Geleceğin Öğretmenlerinin Çocuk İhmali ve İstismarı Konusunda Bilgi ve Farkındalık Düzeyleri. Osman Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Ana bilim Dalı Tıpta Uzmanlık Tezi, Eskişehir.

Palmer, S. (2014). *Zehirlenen Çocukluk*. (Çeviri Editörü: Aksoy, Ö.). İstanbul: İletişim.

Pelendecioğlu, B. & Bulut, S. (2009). Çocuğa Yönelik Aile İçi Fiziksel İstismar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi.* 9 (1),50-62.

Polat, O & Güldoğan, E.(2010). Psikolojik, Sosyal ve Fiziksel Sorunlar. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi.* 1 (1), 106-124.

Pro Familia . (2014). *Bedenim Bana Ait*. (Çeviri Editörü: Özdoğan, K.).Ankara: Gergedan Yayınları.

Reyome, Nancy Dodge, Gaedddert, William. (1998). Teachers' awareness of child and adolescent maltreatment. Child Study Journal 28(2), 111-122.

Sanderson, C. (2010). Çocuğun Cinsel Eğitimi ve Tacizden Korunma Rehberi. (Çeviri Editörü: Gül, A. & Şar, F.). İstanbul : Sistem Yayıncılık.

Sauliere, D. (2011). *Cinsel Tacize Hayır*. (Çeviri Editörü: Şakar, G.). İstanbul: Timaş Çocuk.

Sayar, K. & Bağlan, F. (2013). *Koruyucu Psikoloji*. İstanbul: Timaş.

Şahin, F. (2002). Çocuk İhmali: Tanı ve Tedavide Hekimler İçin İpuçları. *Klinik Pediatri,*1(3), 103-106.

Taner, Y. & Gökler, B. (2004). Çocuk İstismar ve İhmali: Psikiyatrik Yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi.* 35, 82-86.

Tıraşçı, Y & Gören, S. (2007). Çocuk İstismarı ve İhmali. *Dicle Tıp Dergisi*. 34 (1), 70-74.

Tite, Rosonna (1993). How teacher define and respond to child abuse: The distinction between theoretical and reportable cases. Child Abuse & Neglect, 17(5), 591-603.

Topçu, S. (2009a). *Cinsel İstismar*. Ankara: Phoenix Yayınevi.

Topçu, S. (2009b). *Silinmeyen İzler.* Ankara: Phoenix Yayınevi

Tugay D. (2008). Öğretmenlerin Çocuk İstismar ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Uslu, N & Zincir, H. (2010). Multidisipliner Ekipte Yer Alan Meslek Gruplarının Çocuk İstismar ve İhmaline İlişkin Görüş ve Tutumları. Adli Tıp Dergisi. 30(1), 1-12.

Ünal, F. (2008). Ailede Çocuk İstismarı ve İhmali. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi. 12(1),10-18.

Webster, Stephen W., O'Toole, Richard., O'toole, Anita W., & Lucal, B. (2004). Overreporting and underreporting of child abuse: Teachers' use of professional discretion. *Child Abuse & Neglect, 29*(11), 1281-1296.

Yaşar, M. C., Kızıltepe, G.İ. & Kandır, A. (2014). Öğretmen Adaylarının Çocuklardaki Fiziksel İstismar Belirtilerine İlişkin Farkındalıkları. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 7(3), 286-303.

Yavuzer, H. (1998a). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (1998b). *Çocuk Suç*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yenibaş, R. & Şirin, A. (2007). *Ailede Çocuğun İstismarı ve Umutsuzluk*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yolcu, H. (2010). İstismara Uğramış Çocuğa Eğitim Ortamında Yaklaşım: Rehber Öğretmenin Rolü. *Eğitim Bilim Toplum*. 7(25),62-92.

Yüksel, Ş. (2009). Kadın ve Cinsel Travmalar. *Türkiye Psikiyatri Derneği Bülteni*. 12(1),12-16.

Zeytinoğlu, S. ve Kozcu, S. (1990). Fiziksel Çocuk İstismarı Konusunda Bir Araştırma. SeminerPsikoloji, 6(7), 77- 84.

Zoroğlu, S., Tüzün, Ü., Şar, V., Öztürk, M., Kora, M. & Alyanak, B. (2001). Çocukluk Dönemi İstismar ve İhmalinin Olası Sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi.* 2(2), 69-78.

EK

EK 1. VERİ TOPLAMA ARACI

ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINA YÖNELİK BİLGİ VE FARKINDALIK DÜZEYLERİNİ DEĞERLENDİRME ANKETİ

Değerli Katılımcı;

Bu anket Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesinde okuyan öğretmen adaylarının "Çocuk İhmali ve İstismarı" konusundaki bilgi ve farkındalık düzeylerini belirlemek amacıyla düzenlenmiştir. Toplanacak veriler yüksek lisans düzeyinde hazırlanmakta olan bir tezde kullanılacağı için isminizi yazmanıza gerek yoktur. Elde edilen bütün veriler sadece araştırmacı tarafından kullanılacak ve başka kişi ya da kişilerle paylaşılmayacaktır.

Sizden istenen her bir soruyu okuduktan sonra, görüşünüzü en iyi yansıtan seçeneği işaretlemenizdir.

Zaman ayırıp katıldığınız için şimdiden teşekkür ederim.

Araş. Gör. Vasfiye CAN

1-Cinsiyetiniz: Erkek ( ) Kadın ( )

2-Yaşınız:

3-Doğum yeriniz:

4- Branşınız:

5- Sosyoekonomik düzeyinizi nasıl tanımlarsınız?

Yüksek ( ) Orta ( ) Düşük ( )

6- Aile yapınızı nasıl tanımlarsınız?

Geniş Aile ( ) Çekirdek Aile ( )

7- Öğreniminiz sırasında çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi aldınız mı?

Evet ( ) Hayır ( )

8- Çocuk ihmali ve istismarı konusunda daha fazla bilgilenme gereksinimi duyuyor musunuz?

Evet ( ) Hayır ( )

9- Öğreniminiz sırasında Çocuk Koruma Kanunu hakkında bilgilendirildiniz mi?

Evet ( ) Hayır ( )

10-Daha önce hiç çocuk istismarı ve ihmaline / çocuk korumaya yönelik bir eğitime, kursa ya da konferansa katıldınız mı?

Evet ( ) Hayır ( )

11- Eğer cevabınız **Evet** ise, çocuk istismarı ve ihmaline / çocukları korumaya yönelik katıldığınız eğitim, kurs ya da konferansların toplam sürelerini lütfen belirtiniz.

5 saat veya daha az	
6-10 saat	
11-15 saat	
16-20 saat	
20 saatten fazla	

12- Eğer çocuk istismarı ve ihmaline / çocukları korumaya yönelik etkinliklere (seminer, kurs, konferans vb.) katıldıysanız lütfen bu etkinliklerin isimlerini yazınız:

YIL	İSİM	YER

13- Çocuk ihmali ve istismarına yönelik daha önce hiç kitap okudunuz mu?

Evet ( ) Hayır ( )

14- Eğer cevabınız **evet** ise, lütfen okuduğunuz kitabın ismini belirterek birkaç cümle ile özetleyiniz:

15- Sizce çocuk istismarı ne demek? Lütfen bu konudaki görüşünüzü yazınız.

16- Sizce çocuk ihmali ne demek? Lütfen bu konudaki görüşünüzü yazınız.

17-Yazılı ve görsel medyada bu konu ile ilgili yayınları nasıl buluyorsunuz? (Size göre en önemli gördüğünüz bir şıkkı işaretleyiniz.)

( ) Çocuk istismarı ve ihmali konusunda gerekli hassasiyet gösterilmiyor.

( ) Olayı yaşayan çocuklar ile ilgili gizliliğe yeteri kadar önem verilmiyor.

( ) Çocuk istismarı ve ihmali konusu basında geniş yer buluyor.

( ) Çocuk istismarı ve ihmali konusuna yeteri kadar yer ayırmıyorlar.

( ) Sadece olay üzerinde durulup, önlenmesi konusuna pek değinilmiyor.

( ) Yapılan yayınlar toplumun bilinçlenmesine katkı sağlıyor.

( ) Yapılan yayınlarda toplumu bilinçlendirmekten çok magazin amacı güdülüyor.

18. İstismara uğramış bir çocuğun hangi davranışlarına bakarak istismara uğradığı anlaşılabilir (Lütfen belirtileri sizce önem sırasına göre derecelendiriniz)?

( ) Yürüme, oturma gibi davranışlarına bakarak

( ) İçe kapanık olmasına bakarak

( ) Normalden fazla hırçınlık, düşmanlık, saldırganlık gibi davranışlarına bakarak

( ) Öğrenme problemleri, geç konuşma gibi göstergelere bakarak

( ) Alkol problemleri, intihar girişimi, davranış bozuklukları, anti sosyal davranışlarına bakarak

19. İhmale uğramış bir çocuğun hangi davranışlarına bakarak ihmale uğradığı anlaşılabilir (Lütfen belirtileri sizce önem sırasına göre derecelendiriniz)?

( ) Keçeleşmiş saçlar, kirli cilt, vücut kokusu gibi kötü hijyen durumlarına bakarak

( ) Kendisine uygun olmayan kıyafetlerine bakarak

( ) Normal kilonun altında olma, kötü gelişim şekilleri, büyüyememe gibi fiziksel belirtilere bakarak

( ) Sürekli uykusuz ya da aç görünmesine bakarak

( ) Çocuğun ya da bakımını üstlenen kişinin uyuşturucu veya alkol kullanmasına bakarak

( ) İhmal edilmiş fiziksel sorunlarına ve tıbbi bakımına bakarak

20- Sizce kanunlara göre, çocuk ihmal ve istismarı şüphesini bildirmek zorunda mısınız?

( ) Evet ( ) Hayır ( ) Fikrim yok

21. Eğer cevabınız evet ise, karşılaştığınız ihmal veya istismar şüphesini **öncelikle** kime ya da nereye bildirmeniz gerekir?

( ) Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne
( ) Milli Eğitim Müdürlüğüne
( ) Sağlık Müdürlüğüne
( ) Okul Aile Birliği
( ) Polise
( ) Okul Yönetimine

22. Eğer cevabınız hayır ise neden bildirim yapmazsınız?

( ) Sosyal servislerin konuyla ilgilenmeyeceğini düşündüğüm için.
( ) Sorunu kendim daha iyi çözebileceğimi düşündüğüm için.
( ) Konu ile uğraşmak istemediğim için.
( ) Yasal süreçlere ait bilgim olmadığı için.
( ) Çocuğu şimdiki bulunduğu durumdan daha kötü bir duruma sokacağımdan korktuğum için.
( ) Konuya ait yetersiz kanıt olduğu için.
( ) Şüpheler doğru çıkarsa, çocuğun ailesinden ayrılacağını düşündüğüm için.

23. Ülkemizdeki istismar ve ihmal oranını diğer ülkelere göre nasıl değerlendiriyorsunuz?

( ) Yüksek ( ) Orta ( ) Düşük ( ) Aynı Oranda

24- Varsa çevrenizde yaşadığınız bir vakayı ve vakaya ilişkin yapılanları isim, yer ve tarih belirtmeden kısaca anlatınız.

ÖZGEÇMİŞ

1982 yılında Kırıkkale'de doğdu. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü'nden 2003 yılında mezun oldu. 2003 – 2013 yılları arasında ilköğretim ve liselerde Psikolojik Danışman olarak görev yaptı. 2013 yılında Dicle Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak göreve başladı.